

MARIA ARSENE

EROII NU AU VÂRSTĂ

BIBLIOTECA CONTEMPORANA

EDITURA ION CREANGA, 1972

Desenul copertei de GH. MARINESCU

**EU, GUȚĂ, ZAMFIR ȘI
CEILALȚI...**

„Castelul” se află la marginea satului. Eu l-am descoperit cel dintâi. Are trei turle dărâmate, un pridvor cu treptele de piatră mâncate de ploi și vântoase și-o curte neîngrădită năpădită de bălării.

Camerele fără geamuri, cu tocurele ferestrelor arse și tavanul afumat.

Vreo câteva zile după descoperire nu am spus la nimeni. Mă plimbam numai eu prin el, închipuindu-mi fel de fel de povești... Dar degeaba. Nu mergea de unul singur. Până ce, într-o joi după-amiază când aveam liber la școală, îmi chemai băieții și cu toți o pornirăm spre bariera de sud a satului, iar, de-acolo, după dealul lui Hrișcă...

De-ndată ce ne văzurăm în Castel, ne gândirăm în ce fel să ne jucăm. Dar mai întâi făcurăm jurământ să păstrăm secretul și să nu-l spunem altor băieți. Numai dacă domnul Dușa n-o să ne întrebe iar apoi o să vorbească față de alții.

Și numaidecât după ce le propusei jocul, venirăm a doua zi cu săbii de lemn și coifuri de hârtie. Eram doar din Domneștii de mijloc. Asta înseamnă că pe-acți, pe undeva pe-aproape a locuit un Domn al țării.

... Suntem obosiți, căci am venit cale de multe poște, după lupte grele. Purtăm armuri, zale și coifuri strălucitoare.

— Ba nu strălucesc deloc, se opune Guță, prietenul meu, sărind într-un picior.

E desculț ca și mine, dar pe el a și început să-l frigă bolovanii încinși de soarele fierbinte de vară.

— De ce nu ne strălucesc coifurile și zalele, mă Guță? îl întreabă Ganciu.

— Pen' că-s pline de colb, mă, că până s-ajungem aici, ne-am bătut cu cavaleria, la zece poște depărtare de șosea. Asta așa era. Făcusem zece poște. A douăzeci de kilometri fiecare. Til! Câtămai drumul!... Din sat și până la București, ori chiar mai departe... Da' ce ne pasă? Cai buni avem, învățați cu luptele suntem... Buzele săbiilor taie firul de păr în două. Turcii, tătarii, vizigoții și dom' plutonier de jandarmi Tudose ne știu de frică...

— Tii...! Aoleu, uiuuiuiu...

— Ce-i, mă? Ce te vaiți?
— Mi-a intrat o țeapă de salcâm în talpă de m-a bășicat la ficați...
— Și numai pentru atâta lucru plângi?
— Cine plânge, mă?
— Tu!” Nu te-am auzit eu?
— Ce m-ai auzit?
— Ziseși „tii” și „aoleu”!
— Eu?
— Tu!

— Spusei așa, că să speriu țepușul...

Ei... Ne-am legat noi armăsarii – toți avem armăsari, că suntem căpitani, afară de Tuțu, căruia îi dădurăm doar un catâr pen’ că avea doar 8 ani și abia era în clasa a doua – și am intrat în curtea Castelului. Dar mai întâi băturăm cu mânerulele săbiilor în poarta grea și groasă de stejar. Ne-a răspuns straja, de sus, de pe zid:

— Cine-i acolo?
— Noi, căpitanii.
— Veniți mai aproape, să vă recunosc, că de mă mințiți, vă-mpușc până la unul...
— Nu poți trage că a plouat aseară și ți s-a muiat praful de pușcă din cornul de la brâu.
— Zău, mă?
— Zău!
— Ba am praf uscat și nu mai faceți gură că vă ochesc!

Ne-apropiem ascultători. Te poți pune în proptă cu o strajă domnească?

— Parola o știți? ne întreabă el, neînduplecat.
— O știm, răspund eu.
— Spune-o! tună santinela.
— Mănăstire-ntr-un picior.
— Ați ghicit. Ciuperca este, veni contraparola.
Ne-a recunoscut și ne deschide poarta.

Însă mai întâi am trecut pe la spălător, unde ne-am periat uniformele colbuite. Ne spălarăm bine pe mâini și pe față și, după ce ne-am răsucit mustățile și barba – Nuță, căpitanul, avea și barbă

— am dat buluc în sala cea mare. Dar nimeni nu ne-a luat la rost c-am năvălit de parcă ne fugăreau tătarii.

Domnul ne așteaptă în prag. Cum ne-am apropiat de el, ne și îmbrățișă, poftindu-ne pe toți să mâncăm.

Ce masă întinsă! Ce de mai bunătăți pe ea!

— Ia spune, Zamfire, ce-am mâncat?

Zamfir și-a șters cu poalele cămășuicii gura învinețită de dudele negre și-a început să-nșire, mai-mai să ne facă să murim de poftă.

— Mai întâi și mai întâi, Vodă ne-a dat la fiecare câte o ciocolată ori câte o prăjitură umplută cu ciocolată. După pofta fiecăruia. Ne-a întins o grămadă de farfurii, pline vârf cu orez dulce, fiert în lapte. Și în fiecare farfurie cu orez a pus câte o lingură cu magiun și câte un pumn de stafide, iar alături — un șir de smochine și-un cornet cu bomboane spirtoase.

— Pe urmă au venit sarmalele, se amestecă Tuțu.

— Ce sarmale, mă? se oțărăște Zamfir. Pe urmă ne-a dat colțunași...

— ... cu brânză.

— ... cu carne de porc pe varză și alune curățate.

— Și ciorbă, nu se lăsă Tuțu.

— Mă! i-am strigat eu. De ce te-amesteci în vorbă printre căpitani, când tu nu ești decât sublocotenent pe catâr? Spune mai departe, Zamfire!

— Ciorbă de perișoare... Dar nu orice fel de perișoare. Alea erau făcute din halva dulce.

— Și de băut? întrebai.

— De băut a fost din belșug. Zece oale de limonadă de toate culorile. Roșie, verde, albastră.

— Și liliachie?

— Și. Asta numai după ce am mâncat bine și ne-am săturat...

— Dar caii noștri arăpești? izbucni Guță.

— Caii? A, lor le-au dat slugile fân proaspăt, apă rece și câte-o pungă cu bucăți de zahăr cubic.

Zamfir își mai frecă o dată buzele vopsite cu zeamă de dude. De astă-dată folosește mâneca cămășii, pe care lasă o pată albăstrie.

— După ce mâncărăm noi și ne săturărăm burțile, „domnul” începu să ne descoasă: „Cum a fost în bătălie? Care dintre noi s-a luptat mai vitejește? Spuneți, mă, și voi, că ați fost acolo!”

— Eu am tăiat șapte turci, Măria-ta! strigă Gută.

— Eu l-am prins pe Buluc-pașa din Vidin și l-am făcut chisăliță cu spanga, se fălește Ganciu.

— Eu când am ochit cu buzduganul în mijlocul unei cete de turci călări, zob i-am făcut, Măria-ta. Unul nu s-a mai ridicat.

Pentru că se făcuse tăcere, mă adresai lui Tuțu:

— Dar tu, sublocotenente catârgiu?

Tuțu numără pe degete:

— Eu am pus o capcană de iepuri și am prins toată armia sultanului.

— Cum mă? Ai prins tu, turci, în capcană de urecheați?

— I-am prins, Măria-ta.

— Cum, mă, cum? izbucnirăm noi, curioși.

— Păi... așa... Cădea întâi iepurele cu piciorul în capcană. După el venea turcul cu pușca să-l ia să-l jupoaie și să-l frigă. Dar cum puneă mâna pe iepure, haț, capcana îi prindea mâna. Și eu...

— Și tu?...

— După urechilă și soldatul sultanului. Harșt!

— Harșt!

— Îi zburam fesul și pe urmă căpățâna.

— Cu ce, mă, cu ce?

— Cu sabia mea de oțel de *Madasc*...

— De Damasc, mă! îl corectă, gelos, Zamfir.

— Ba nu, a voastră-i de Damasc, a mea...

— Te-te-te, mă, cine se găsi! se supără Guță. Să nu-i crezi, Măria-ta! Se laudă. Dă-i drumul, Zamfire!

Măria-sa, când a văzut că are de-a face cu astfel de viteji eroi, ne întreabă:

— Cu ce să vă răsplătesc, fiii mei, pentru dragostea voastră de țară și curajul nemaipomenit de care ați dat dovadă? Hai, cereți-mi! Nu vă sfiți!

Asta ne-a pus în încurcătură. Nu trebuia să ne pripim, dar nici pe Vodă să-l faci să te aștepte. Ce să-i cerem? Am tăcut noi, ceilalți patru. Ce poți să-i ceri mai întâi? Că oricât ai dori și ți-ar împlini, tot e puțin, pe câtă avere are dumnealui de-ți poate dărui – oliolio! — numai mișcând o dată dintr-o sprânceană.

— Hai, mă, cereți! ne îmbie Zamfir. Că pe urmă se supără și o să vă dea cotul și pișcotul.

— Să-mi dai, Măria-ta un sac cu pișcoturi, se bagă fără rușine catârgiul.

— Tot puștimea întâi! Bine... Fie, îl lasă Ganciu. Mie să-mi dăruiești, Măria-ta, o bicicletă de argint și-o capră cu coarne de os și din piele de adevăratelea. Ca s-o lăptărească în fiecare seară măicuța. Dintr-alea cum are dom' Cucu, băcanul, ciurdă. Nu din cârpă și coarne din dinte de pteptene, cum îi a lui sor-mea Anica.

Când i-au auzit doloanțele, se repezără și ceilalți, iureș, la răsplată, pentru vitejii.

— Eu vreau o pereche de bocanci pentru taica, să aibă ce purta. Când o veni toamna și iarna. Doar catarămile să fie de aur. Tălpile, nu, că-s grele. Bocanci, așa cum are dom' plutonier de jandarmi, Tudose, care lovește cu ei oamenii peste ținuturile. Poate să fie și mai vechi. Dar să nu-l pătrundă noroaiele și zăpada prin ele. Și așa mai vrea și...

— Hai, mă, dă-i zor...

— Ce, ți-e frică să nu se termine? Are Vodă. Magazii pline, nu te teme.

— ... Așa mai vrea... Să-mi dai, Măria-ta, pe lângă perechea de bocanci ai tatii și o tăbliță pentru sor-mea Anica, dintr-a-ntâia. Că n-avem bani să-i cumpărăm. Și doar acasă n-o să scrie cu cărbunele, pe pereți... Și...

— N-ai isprăvit, mă?

— Acuși... Să-mi mai dai...

— Bicicleta de argint am luat-o eu.

— Mie... un briceag, Măria-ta, cu zece limbi, niciuna la fel. Să aibă fluier în cap și muzicuță de gură în partea cealaltă, se vârî iarăși peste căpitani, obraznicul de catârgiu, care nici sublocotenent nu merita să fie.

— Ne-a făcut praf. Auzi? Zece limbi, fluier, și cu muzicuță de gură! Mă, prichindelul nu-i prost. Nu cumva...

— Ce-i mă, ce?

— Nu cumva... o fi vreo iscoadă de-a sultanului?

— Fugi, mă, îi luă Zamfir apărarea. Nu-i feciorul țății Frusinii?

Când a fost să-mi vină rândul, intră Guță peste mine, cu glasul lui de clopot cu care-și citește lecțiile în clasă:

— Eu cer răsplată, Măria-ta, cinci saci de porumb. S-avem pentru măcăligă. Până-n primăvară. Și-n afară de asta, un *otomobil* cu totul și cu totul din aurul cel mai curat și neamestecat. Cu perne moi de catifea și felinare cu electrică.

— *Otomobil*, Guță?

— Așa. *Otomobil*. Ce? N-am voie? Nu merit?

— Meriți, mă, dar de ce vruseși din aur, mă?

— Așa.

— Tu n-auziși pe domnul Dușa că niciun aur din lume nu-i curat? Că-n fiecare dram din el e sânge, lacrimă și nădușeală?

— Auzii.

— Atunci?

— Așa vreau eu! Un *otomobil* din aur. Dar spusei că numai din aurul cel mai curat și neamestecat... Nici cu lacrimă, nici cu... Ce, mă, n-am luptat?

— Ai luptat.

— I-am bătut pe turci?

— I-ai bătut... Cine spune altfel?

— Nu era să prind și pe prințesa, fata sultanului, dacă nu se ruga de mine s-o iert? C-are în două zile extemporal la aritmetică și nu știe, neam, regula de trei? Nici pe a simplă? Dar mi-a promis sultănița a mică și tânără că-mi va trimite o haină cu aripi, să plutesc pe val în Călmățui ca o știucă și să zbor pe sub cer ca barza.

— Iui-te-l, mă, pe Guță, ce-i trecu prin minte!

Mi-a sosit, în sfârșit, rândul. Ce să cer? Turci tăiasem. Doi viziri hapsâni spânzurasem. Pe sultanul de la Țarigrad îl speriasem rău. Puteam să-i cer „domnului” orice și oricât.

— Să pui, Măria-ta, să se ridice în mijlocul satului un cuptor de pâine care să scoată în fiecare dimineață, până se ițește soarele, cozonaci cu stafide. Cornuri cu nuci și cu lapte. Gogoși umplute cu dulceață și plăcinte cu brânză și carne. Să poată lua și să mănânce oricine cât o vrea – și acasă să ducă, fără să coste vreun gologan.

M-am uitat la tovarășii mei, căpitani. Au rămas cu gurile căscate. Ehe-hei! Stați numai, că n-am terminat! Cu mine vă puneți mintea la cerut, zmeilor? Zisei mai departe:

— Să trimiteți, înălțate Doamne, pe prințișorul, fiul tău, să stea în sat la noi.

— De ce, mă? întrebă Guță.

— Așa, prostule, că doar n-o să-l lase tat'-său, vodă, să intre pân' la genunchi în noroi! De-am avea pe fiul său aici, ne-ar face drum de piatră și cinematograf, și minge de fotbal ne-ar da și... Iar pentru mine nu vreau decât cinci lei.

— Atât numai? mă căină Zamfir.

— Atât! Dar cinci lei care, oricât i-aș cheltui să nu se mai termine niciodată.

— Cum asta? vru să afle Ganciu.

— Păi așa. Să zicem că iau de cinci lei ăștia bomboane la dom' Cucu. Numai că-i bagă în tejghea și, hop!...

— Cum, hop?

— Gata, hop! Zboară leii dinăuntru teighelei și se-ntorc iarăși la stăpân. Adică în buzunarul meu...

— Păi atunci... Tu cu cinci lei cumperi tot satul... Și județul, și capitala!

— Cumpăr, mă, și ce-i? Nu-s banii mei? Fac ce vreau cu ei!

A doua zi, domnul Dușa, învățătorul cel nou, ne-a spus o poveste. De unde o fi aflat-o, nu știu. Și povestea cea adevărată cu castelul o știa, deși dumnealui nu e din sat de la noi. E din Movila. Movila e o comună la vreo treizeci de kilometri de malul mării. În Dobrogea noastră.

E nins la păr învățătorul, dc-ai crede că peste un an are să iasă la pensie. Dar de unde? E încă tânăr. Mai are până atunci. Și ce credeți că ne-a spus? Mai întâi ne-a zis: „Vechiul conac ciocoiesc se află acolo unde pe vremuri boier Vartolomeu Zdrafcu stăpânea județ de pământ. Și tot acolo, la scara de piatră, puneă argații să bată cu funiile ude țăranii care nu ieșiseră la boiereasca muncă de pomană pentru ciocoi – ori n-avuseseră de unde să-i aducă limbi de porc, ficați și-un picior cu șorici, cum erau obligați prin contracte nescrise, dar aspru pedepsite. Conacul a fost ars în primăvara lui '907 de țăranii obidiți și răsculați."

Apoi, când am vrut să știm mai multe despre vodă care a fi locuit pe-aproape: „Satul vostru nu-și trage numele de la niciun domnitor, ci de la un boier Zdrafcu, care stăpânea ca un domn șapte cătune, cu tot pe-atâtea moșii. Cuibul și-l avea aici în sat, de unde și numele de Domneasca... Castelul? Pe vremuri, când nu se mai știe, era un conac. După ce s-a dărăpănat de ani și vremuri, Zdrafcu l-a transformat în ocnă. Da, ocnă. Se află acolo vreo zece găuri adânci, căptușite cu piatră de fântână, unde boierul zvârlea țăranii răi-platnici”.

— Ce-nseamnă răi-platnici? a întrebat Guțu, căpitanul, pe învățător.

Domnul Dușa dădu trist din cap:

— Răi-platnici erau țăranii săraci care nu puteau plăti dările grele către vodă și ciocoi. Pe țăranul răzvrătit îl legau de inelele de fier și-l băteau cu harapnicele pe trupul gol.

— Vodă nu locuia în castel? încearcă Ganciu să mai salveze ceva din închipuirile noastre.

— Da' de unde! Vodă era la București, în palat. Acolo își primea partea ce i se cuvenea din hoțomănitul și jaful ce-l făceau boierii.

— Chiar așa a fost?

— Chiar așa. Niciun domn, niciun voievod sau vreun prințisor n-a locuit aici. Doar ocna lui Zdrafcu ciocoiul.

Ne-am dus pentru ultima oară la „castelul” din marginea satului, unde ne jucaserăm de-armata. Toți căpitani, patru, și catârgiul. Priveam comoara noastră și eram triști. Parcă ne-o furase careva și se dusesse cu ea departe... Departe... Fără putință de a-l mai întoarce, ca să-i luăm înapoi ce ne-a jefuit... De-acu că aflaserăm...

Ce rău ne părea. Se umeziseră sub pleoape unii. Și eu, iarăși cel dintâi.

... Rămas bun, Măria-ta, mincinosule! Și voi, mese încărcate cu farfurii de orez și ciorbe cu perișoare! Rămas bun, bidivii dragi, coifuri, zale și sulii!

... N-o să-l mai ia sughițul spaimelor pe sultanul de la Țarigrad. Sultănița cea mică o să-și poată face temele cu regula de trei simplă, iar Bulucpașa liber este să se retragă liniștit cu oastea vie și nevătămată, până dincolo de Dunăre, la Rusciuc.

... Nu ne mai trebuie bicicletă de argint, automobil din aur fără de lacrimă și briceag cu zece limbi, fluier și muzicuță. Și nicio hârtie de cinci lei care să facă țușt! din tejgheaua lui dom' Cucu în buzunarul nostru. Iar fiul împăratului n-are să mai pășească pe ulițele izbăvite de noroi ale Domneascăi... Domneasca lui Zdrafcu... Așa cum ar trebui să-i spună satului nostru. Noi credeam că

a locuit „domnul” în satul nostru, dar „castelul” a fost doar ocna lui Zdrafcu.

... Ne despărțim cu durere de capra de piele cu ugerile pline de lapte, ca și de cuptorul cu cozonaci pe de gratis.

Dar mâine?... Ehe-hei! De mâine, eu, Guță, Ganciu, Zamfir și Tuțu... Cu praștiile, cu furcile și coasele ne vom bate cu jandarmii și artileria care a primit ordin de la rege să facă Domneasca de mijloc una cu pământul. Așa cum ne-a povestit domnul Dușa.

Nu mai avem timp de așteptat. Dușmanul e decum la marginea satului, chemat de boierul Nicolescu, strănepotul lui Zdrafcu.

Suntem în luna martie, anul 1907.

La luptă, băieți!

Țintiți bine! Cei cu praștia. Drept în chipiurile ofițerești! Cei cu coasa. La picioarele cailor de la tunuri!

— Și eu ce să fac cu furca? Întrebă, ca de obicei, Tuțu, căci deși ne-am lepădat de Vodă și castelul lui, mintea lui crudă tot de catârgiu i-a rămas.

— Mă, tu n-ai fi ajuns niciodată căpitan. Ce tot întrebi și ne ții în dârdora luptei? Înfige furca în pieptul boierului Nicolescu! Îi porunci Guță. Și dacă nu ești în stare, înțeapă și tu acolo cu ea, barem o sută, două sute de jandarmi. Ca să ne dai un pic de ajutor. Și-apoi, du-te de te joacă cu arșicile. Nu te mai amesteca în bătălie că ești copil.

Să ne fi auzit, apoi, după luptă, pe noi ceilalți:

— Cum a fost, Zamfire?

Zamfir nu și-a mai șters gura nici cu poalele și nici cu mâneca cămășii. Căci primăvara, în martie, dudele nu sunt coapte. A înghițit doar în sec și i-a dat drumul:

— Fugeau jandarmii și artileriștii, măi, de ziceai că nici cu trenul nu-i mai poți ajunge din urmă. Și erau magaziile boierești ochi, cu saci doldora de

boabe. Cășile lor, numai oglinzi, covoare și mătase. Iară nouă ne era o foame, de ni se urcaseră burțile în cap...

Azi a venit Guță la mine acasă. M-a strigat la gard. M-am dus că-i e frică de Ursul, dulăul nostru.

— Auziși, mă?

— Ce s-aud?

— Vine război.

— ?

— A primit taica ordin de concentrare.

— Cum adică?

— Trebuie să spună prezent la cazarmă, în Ploiești, până-n ziua de 18 septembrie 1939. Vine război. Așa i-a spus el mamei. Și mama a început să bocească.

— ...

— Dar pe taică-tău nu l-a chemat?

— Nu știu... Cred că nu... Sau... Ba nu, și maica a plâns azi, toată dimineața.

— Păi atunci...

— Atunci?

— Ce facem?

Tăcui o clipă. Apoi, răstit:

— Cum ce facem? Mobilizăm și noi băieții și atacăm.

— Pe cine, mă?

— Ia-n auzi! Pe cine... Pe nemți, bă, pe Hitler...

ORA DE ISTORIE

Din Grinjești și până la gară e cale. Două poște. Trebuie să le faci pe jos. Vara, dacă ai noroc, mai întâlnești un car. Ori vreo căruță. Iarna...

Două poște îs din Grinjești și pân' la gară.

Am plecat dis-de-dimineată. Dimineată? Da' de unde? Era întuneric beznă. Și-un cer negru, atât de negru, că făr' de felinar nici Dumnezeu nu și-ar fi putut găsi tronul. Dar Dumnezeu n-are nevoie de felinar, că are stele. Puzderie de stele, însă de zgârcit ce e, nu le scoate decât pe senin. Ori poate de teamă. Să nu-i pice cumva vreuna pe jos și să i-o fure vreun sărac.

Așa cred eu. Așa i-am spus și lui nea Tudor. El m-a privit nu știu cum: s-a încruntat. Apoi a zâmbit și și-a trecut mâna prin părul meu.

— Săracii n-au nevoie de stele, Gheorghită, ci de pâine.

Nea Tudor e nașul meu. Adică țăța Veta, mama lui, mi-a dat la botez numele de Gheorghe. După Gheorghe Ilie, bărbatul ei, și tatăl lui nea Tudor, pe care l-au împușcat jandarmii în '907, când a fost

răscoala. Eram mic pe-atunci... Nu. Nici nu mă născusem. Bunica mi-a povestit că am căpătat numele de Gheorghe, doi metri de pânză albă și trei covrigi. Gheorghe mi-a dat numele, dar toți îmi spun Gheorghică.

Nea Tudor e orfan de tată. Eu îs și de mamă. Tata a murit după ce s-a întors din război. Îl durea pieptul, că avea apă acolo. L-a plouat în tranșee. Mama s-a prăpădit la un an după el. M-a crescut bunica. Dar de-aici înainte am să mă țin singur pe picioare. Și nea Tudor mi-a zis:

— Gheorghică, mă, la vârsta ta, nu se mai cade să stai pe spinarea bătrânei. Trebuie să-nveți o meserie. Să mergi singur pe picioare.

Pot să merg. Am opinci din piele de porc, nerasă. Îs ele plesnite puțin, dar mai țin, ohoho, la drum.

Din Grinjești și până la gară e cale. Două poște.

Îs învățat cu gerul. Iarna trecută n-am avut pic de lemne în sobă. Bunica mai ardea baligă uscată, când găsea, ori vreun ciot de cracă căpătată de la vreun milos. Îs învățat cu gerul. Și cu ploile. Am păzit pe vară oile lui dom' Gușă care m-a ținut doar pe mâncare, până la fulguit. După care m-a trimis acasă.

Mă lupt vârtos cu zăpada de trei zile. Nu se mai vede nici șoseaua, nici pârția veche ori șleaul de sanie. Merg pe lângă stâlpii de telegraf și, dacă nu m-o prinde viscolul, până-n seară sunt la gară.

Trenul vine la miezul nopții. Plec și eu cu el la nea Tudor, în București. Acolo m-a chemat. Mi-a scris: „Să vii Gheorghică, în București, la mine, la atelier, în Grivița. Poate intri ucenic. Nu e ușor lucrul ăsta, ba chiar greu de tot, dar am un prieten care mi-a făgăduit că o să te susțină, dacă ai să fii tare la aritmetică. Adu și dovada de la primărie că ești orfan de părinți. De ce să pierzi vremea pe-acasă, ori să păzești berbecii și oile altora? Nu trebuie să-ți irosești anii, lăsându-te exploatat.

Urcă-te de îndată în tren și vino! De nu-ți ajung banii de bilet, te duci la maică-mea și-i ceri. Și mai spune-i să-mi trimită și pieptarul cel vechi, de miel, că-i ger și lucrez mai mult pe-afară, la vagoane. Ți-aș da adresa unde stau cu chirie, dar, azi-mâine, mă mut. Proprietarul nu mă mai ține. Vrea chirie mai mare. Când sosești în București, vii la ateliere, la poartă, și-ntrebi de mine. Cu bine și sărută din partea mea mâna bătrânei".

Scrisoarea, păturită, o port în buzunărelul de sus al hainei. Am păzit porcii și oile lui dom' Gușă, ăi mai bogat om din sat. Îmi irosesc anii... De... Dar cum vine aia, exploatat? Care o fi știind să-mi spună?

În traistă am pieptarul vechi de lână, o pâine – a luat-o bunica de la dom' Ilie băcanu, pe zece ouă – o bucată de caș și trei cepe. Briceaga cu plăselele de lemn se află în buzunarul larg al pantalonului. Și-o batistă am acolo. Și-un pieptene, și-o oglinjoară rotundă. Fața oglinzii e ștearsă și pătată. Pe spatele ei scrie: „Beți numai șampanie Mott”.

În cap port țurcana veche a tatii. E îngălbenită pe moț și pe poale. Dar blana oii a fost neagră când a croit-o cojocarul. Îs încălțat cu opinci din piele de porc, nerasă. Am doisprezece ani... Știu regula de trei simplă, aflu aria oricărui poligon și pot să cubez un cilindru... Până la gară să mai tot fie...

Cât o mai fi până sosește trenul?

Am coborât a doua zi dimineața în Gara de Nord. În stația asta pot să între cincizeci de stații de-ale noastre. Pân-am ieșit din ea, m-am rătăcit de colo până colo. Dar îndată ce-am ajuns afară, am întrebat un domn:

— Care-i strada Grivița, domnule?

— Asta în care te afli.

— Dar atelierele?

S-a dat un pas înapoi domnul și m-a privit, m-a privit nu știu cum:

— Atelierele *cefere*?

— Alea.

Mi-a întors spatele și s-a dus. Până la urmă m-a îndrumat o femeie, sărmană după chip și îmbrăcăminte.

— Drept înainte, maică. Și-o ții tot pe stânga. Dar n-are să te lase.

— Cine n-are să mă lase?

— Jandarmii, că i-au înconjurat. Nu dau voie nici păsării din cer să intre ori să iasă de-acolo. Ai pe careva înăuntru?

— Pe nea Tudor.

Am pornit-o tot pe stânga, de la gară în sus, pe Grivița. Dar nu făcui prea mult drum. După ce am ajuns la un pod de fier, cu scara mare de lemn, n-am mai putut să trec. M-au gonit vardiștii și jandarmii. Dar nu numai pe mine. Pe toți cei care se strânseseră acolo, cercând să treacă spre Ateliere. Și erau puzderie. Femei, bătrâni, și copii. Aveau la ei legături cu de-ale gurii. Ce răi și afurisiți jandarmii! Înjurau și loveau cu patul armei. La nimereală. Fără să le pese de-i om cu părul alb, ori femeie cu copilul în brațe. Și cum înjurau de spurcat!

— Înapoi! Risipiți-vă, mama voastră! Vreți să duceți de mâncare bolșevicilor? Să rabde, dacă au vrut grevă!

Și dă-i! Și jart! Și poc! Țipă, speriate, femeile. Icnesc bătrânii. Urlă copiii. Ce se-ntâmplă aici? Unde-o fi nea Tudor? Încotro să mă duc, că afar' de el nu cunosc pe nimeni în orașul ăsta mare unde și apa o plătești? Doar aerul e de pomană. Bogdaproste și pentru el! Dar nu ține de foame.

Văd un jandarm cu câte două panglici galbene pe umeri. Are mustăți mari și un revolver la șold. Stă mai la o parte. După cum cată la om, pare să poarte pe dinăuntru și un pic de bunătate. Mă apropii binișor de el.

— Nene...

Nu m-aude.

— Măi nene! strig eu mai tare.

A întors capul spre mine. Mă-ntreabă, din priviri: „Ce vrei?”

— Nene... Lasă-mă până la nea Tudor, că altminteri n-am unde-mi așterne capul la noapte.

M-a cercetat posomorât, ca la postul de jandarmi din sat. Acolo unde intră oamenii pe picioare și ies purtați în cârcă. Dar lui parcă, îi răzbătea câte-un pic de milă din ochi.

— Ești de la țară?

— De la țară.

— De unde?

— Din Grinjești.

— Când ai venit?

— Azi-dimineață.

— La cine?

— La nea Tudor... Mi-a trimis și scrisoare.

Mă scotocesc în buzunărel și-i întind hârtioara păturită, scrisă din creion. Doar adresa de pe plic era trecută cu cerneală. A picat tocmai atunci și-un ofițer. Gras, voinic, și avea pe umerii mantalei câte o panglică lată din fir de aur și-un inel subțire petrecut peste ele. Dar nu din lână, ci din aur.

— Ce-i cu ăsta caporal?

— Să trăiți, dom' major! M-a rugat să-l las printre cordoane. E de la țară...

— Unde vrei să treci, măi țărane? mă iscodi, în glumă, pare-mi-se, ofițerul.

„E și ăsta om bun. Îmi dă voie să trec”, mi-am zis. Și ca să-l înduplec și, mai ales, ca să nu creadă cumva că-l mint, îi arăt scrisoarea din mâna jandarmului. Nici nu s-a uitat la ea. M-a ascultat, tot zâmbind.

— La nea Tudor, domnule ofițer... dau eu din gură. Lucrează la fierărie... Mi-a trimis vorbă să vin la el... în București... la ateliere... Să intru ucenic... Să nu mai rămân la dom' Gușă la oi la porci și berbeci, că mă is-plo-tea-ză... A holbat ochii ofițerul...

— Ce-ai spus, mă? Ce-ți face domnu' tău Gușă?

Eu, mândru că pot să-i vorbesc și pe pășărește, ca la oraș:

— Mă is-plo-tează, domnule ofițer... Dar nu mai vrea nea Tudor să mă lase... Scribe și în bilet...

A smuls hârtia din mâna caporalului. A citit numai în trap rândurile. Mototol a făcut scrisoarea în pumn. Apoi...

Apoi și-a strâmbat buzele și a început să râdă. Părea mai mult că rânjește. Și când nici nu mă gândeam, mi-a tras o palmă... Sau două... Ori trei... Nu le-am mai putut număra. S-a învărtit deodată Grivița cu mine. Ba nu. S-a urcat, nu știu cum, cu trăsuri, cu mașini și tramvaie în cer, iar cerul a coborât de îndată jos, să calci pe el, dacă ți-ar fi fost poftă...

Îmi țiuiau urechile și-mi zvâcneau tâmplele. Toate locomotivele lumii îmi fluierau în ele. Auzeam vorbind, așa, ca prin vis, dar înțelegeam fitece cuvânt: „Păcat de el, dom'le maior, un copil necăjit”... „Ce spui, tâlharule! Te-ai dat și tu cu bolșevicii? Na! Ține!” Jart! Alte palme... Și iarăși vocea maiorului jigărită de furie: „Plutonier! Plutonier! Du! pe caporal la comenduire... La arrest! Îi fac diseară raport.”

Când m-am dezmeticit, mă aflam în picioare, cu spinarea rezemată de o gheretă părăsită. Altminteri nu m-aș fi putut ține drept. Cineva îmi pusese în mână un covrig și o hârtie de 20 de lei. Am intrat înăuntru.

Am intrat în cutia de lemn. M-am lăsat pe vine și așa am rămas acolo chircit până-n seară. De teamă, de frig și zgomot n-am putut închide ochii. După miezul nopții, cred că am ațipit puțin. Dar m-am trezit. Deși nu se luminase încă bine, îmi dădeam seama că se făcuse de-acum dimineață. Înțepenisem de frig. Abia-mi putui mișca brațele. Picioarele, bocnă. Mă frecai cu pumnii la ochi, înghiții gălbinarea, cum spunea bunica, și privii în

jur. Încet, încet, sângele se puse în mișcare și în vinele picioarelor, căci îmi revenii.

Ieșii în stradă. Grivița era în fața mea. La fel de arestată și păzită de jandarmi și vardiști. Se auzeau, nu prea de departe, pârâituri de arme și mitraliere. Și deodată, un chiot se ridică în văzduh. Dar nu ca acela pe care îl scot la horă flăcăii de pe la noi. Altfel. Mai tare. Mai aprig. Era un fel de vuiet. Ca un geamăt... Și peste vuietul acela se așternu deodată un şuier prelung, ce te străpungea.

— Sirena!... Cheamă sirena la ateliere!... spuse un ins cu șapcă și cojoacă, oprit lângă mine. Avea sub braț o pâine, iar din buzunarul scurt îi ieșea afară o jumătate de ziar.

— Pe cine cheamă? îl întreb.

Și fiecă cuvânt pe care-l scoteam din gură îmi bâzâia în creștet de parcă mi-ar fi fost capul golit pe dinăuntru.

— Pe oameni îi cheamă... Pe cine alții?

— Ești de la ateliere, nene?

— De-acolo... M-a prins schimbul pe dinafară și n-am mai putut să intru.

Încercai la nimereală. Poate... Cine știe?...

— Pe unul Tudor îl cunoști, cumva?

— Ce-ai cu el?

— M-a chemat la el și...

— Ești de la țară?

— De-acolo.

— Și de mult în București?

— D-aseară. Poate îl știți pe Tudor.

Omul cu cojoacă și pâinea subsuoară clătină a necaz din cap.

— Sunt mulți Tudori la ateliere. Dar îi împruținează stăpânii... N-auzi?

— Îi împrușcă? și bărbia prinse să-mi tremure de spaimă.

„Unde-o fi nea Tudor? Ce mă fac în București fără el?”

— Îi împrușcă? întreb încă o dată.

— Doar nu le-o număra pitaci în palmă! Gloanțe le dă.

— Pentru ce, nene?

— Pentru c-au cerut pâine...

N-a mai fost chip să mă apropii de atelier. Vuiiau mașinile pe stradă. Forfoteau jandarmii: împingeau, amenințau și loveau mulțimea strânsă pe trotuare.

Au oprit și tramvaiele din mers. În locul lor începură să treacă în goană camioane acoperite cu cearceafuri. Se făcu câteva clipe liniște în rândurile celor care adăstau. Apoi se auzi unul din spatele meu:

— Cară morții...

Și un țipăt prelung de femeie. Și altele. Și plânsurile cu sughițuri, cu icnituri și cu blesteme se porniră...

Careva strigă tare, răgușit: „Ucigașii!” Cuvântul ăsta greu se-ntinse vifor pe toate buzele: U-ci-ga-șii!...

În noaptea următoare am dormit pe o bancă. În sala de așteptare din gară. Până-n ziuă au venit vardiștii. Au cerut actele. Pe unii i-au luat cu ei. Pe mine m-au lăsat. Eram prea mic. Nici a treia zi n-am putut să mă apropii de atelier. Isprăvisem de mult cașul, pâinea și cepele. Sete nu-mi era. Mestecam zăpadă. Doar oboseală și somn.

Abia în a patra zi am putut să răzbat prin poarta atelierelor. Se reîncepuse lucrul. Vuiiau strungurile, rabotezele, frezoarele. Ciocanele pocneau în cap niturile care încopciau coastele de tablă groasă ale cazanelor de locomotivă. Ici, colo, câte-un jandarm ori polițist în straie civile, mai circulau prin curte, privindu-te pe sub gene cu bănuială.

M-am apropiat de un lucrător în vârstă cu mustăți albe groase și șapca trasă peste urechi. Gerul nu se potolise.

— Pe cine cauți? mă întrebă el.

Am spus pe cine caut.

— Mergi la secție, la cazangerie.

Toți de acolo îl cunoșteau. Dar nimeni nu știa sau nu voia să-mi spună unde se află. Ar fi trebuit să-l caut prin întreg orașul.

M-am așezat pe o nicovală și, ascunzându-mi fruntea în cotul mânecii, am început să plâng. Plângeam pe-năbușite. De deznădejde, de foame.

M-a bătut pe umăr un lucrător. S-au strâns roată pe lângă mine și alți câțiva. Le-am povestit despre scrisoare, despre... Despre... Mi se muieau vorbele în lacrimi, ca posmagii în ciorbă.

— Ai bani de drum pân-acasă?

— Doar douăzeci de lei.

— Trebuie să te întorci în sat, la ai tăi.

— De ce? Vreau să intru ucenic. Trebuie să mă văd cu nea Tudor.

— Du-te acasă, măi băiete! Încă nu-i de tine pe-aci.

— Bunica nu mai are de nici unele! Să mă duc iarăși la dom' Gușă la berbeci? Nu! Mai bine îl aștept pe nea Tudor.

De ce mă privesc atât de curios lucrătorii?

— Nu-l mai aștepta, îmi zise unul.

Mă tăie o buză de cuțit pe spinare.

— Nu mai vine la ateliere?

Au tăcut oamenii. Toți au tăcut. Ba nu. Unul respiră adânc după care, rosti scurt, bolovănos:

— Nu mai vine...

Mi s-a făcut inima sloi. „Cum nu mai vine?! Doar mi-a scris! M-a chemat!”

— A plecat?... încerc să mai smulg ceva de la ei.

Abia acum li s-au descleștat gurile.

— Da.

— Unde? nu mă las eu. Departe?

— Foarte departe, flăcăule. Nu-l mai aștepta. Du-te acasă! O să-ți strângem noi bani de tren.

Mi se părea că visez. Iată-mă în București, la ateliere, pe Grivița, la nea Tudor. Nea Tudor care

mi-a scris să vin și să încerc să intru ucenic. Iar el...

Mi-am înghițit lacrimile, găluști amare. Ce era să mai fac? Ce puteam face?

— Bine, le spusei, și mă ridicai în picioare. Dacă nea Tudor n-o să mai dea pe la ateliere... Plec... Iar dacă totuși se mai întoarce... Să-i spuneți că l-a căutat Gheorghită... Gheorghită din Grinjești... Și i-a lăsat pieptarul vechi de blană ce i l-a trimis tușa Veta și... Și multă sănătate... abia mai fusei în stare să rostesc, înecat iarăși de „găluști”.

Câteva minute cei care mă priveau păreau că se-mpietriseră, ascultându-mă.

Abia într-un târziu, unul vârstnic dintre ei mă sfătui:

— Nu lăsa pieptarul.

— De ce? O să-i țină cald acu, iarna.

— Du-l înapoi... Lui n-o să-i mai țină niciodată cald...

De la stație și până la Grinjești e cale. Două poște. Trebuie să le faci pe jos. Vara, dacă ai noroc, mai întâlnești un car. Ori vreo căruță... Iarna... Iarna e mai greu că viscolește, ori se-nalță zăpada până la brâu. Dar dacă ai opinci din piele de porc nerasă...

Profesorul a tăcut. Și-a strâns caietul cel vechi și-a privit spre clasă. Niciun elev nu mișca. Păreau încă prinși în pânza amintirilor din acel februarie 1933.

Și abia când tovarășul Gheorghe, profesorul de română, cu părul cărunțit timpuriu pe la tâmpile, s-a ridicat în picioare și a privit prin ferestrele mari la Grivița, cea străjuită de mulțimea blocurilor noi cu pădurile de antene pe creste, băieții au izbucnit în aplauze.

Când se făcu liniște, un cârlionțat din banca întâia întrebă:

— Și cum ați plecat de la țară, de ați ajuns profesor în București, tovarășe profesor?

Răspunsul, veni odată cu clopoțelul care anunță recreația:

— Cum am ajuns? Ei... Asta ar fi o altă oră de... istorie... numai că, de data asta, lecția... începe după 23 August '44...

GRIVIȚA REVOLUȚIONARĂ

Pic... Pic... Pic... Toamna toată și primăvara întreagă. Pic... Pic... Pic...

Casa noastră e din chirpici. Are numai o odaie. Și o săliță. Amândouă cu dușumea din pomosteală. Acoperișul de șită e spart și putrezit. Tata îl cârpește cu felii de carton cătrănit. Sau cu bucăți de tinichea din cutiile ruginite de bomboane, zvârlite de dom' Stavru, băcanu' la gunoi. Ori cu pungi umplute și tăvălite în smoală fierbinte. Dar tot plouă în casă.

Pic... Pic... Pic... Toamna toată și primăvara întreagă. Pic... Pic... Pic...

Atunci pe tavanul spoit de mama se-ntinde ca pe o sugativă o hartă. O hartă a țării nimănu.

Proprietarul stă la țară. Mama strânge banii de chirie într-o cutie de carton, care are desenată pe capac o cucoană cu rochie lungă. Sub pantofii cucoanei scrie: „Bombones fines”. Înăuntru sunt gologanii de câte un leu și hârtii boțite de un pol. Chiria o trimitem proprietarului prin poștă, la fiecare trei luni. Altminteri, așa ne-a scris, ne zvârle boarfele-n stradă.

Azi nu plouă. Ninge. Cu fulgi mari și deși.

E iarnă. Și ger. Februarie. Facem focul doar spre seară. Ca să ne-ajungă cărbunii. Avem o sobiță de tuci care scoate fum prin capac și nouă lacrimi din ochi. Nu mai trage. Mama zice că e din cauza bătrâneții. Tata o contrazice. El spune că e de vină coșul de pe casă. Coșul e mic și gătit de calcanul vecin. Pe vântoase, calcanul astupă fumul și-l dă înapoi.

Când om avea bani o să cumpărăm cărămidă subțire, ca să-nălțăm alt coș. Din cărămidă arsă. Și trei metri de burlan gros pentru tiraj. Tata o să-l ridice. Că se pricepe. Lucrează la ateliere. Repară cazanele de locomotivă. Le face și din nou, dacă vrea. El o să cumpere burlanul și cărămida.

Când om avea bani.

Ninge.

Tata se scoală dis-de-dimineață și fluieră. Doar în iarnă fluieră. Fluieră încetișor. Un cântec despre un cioban și un boier. Fluieră ușurel. Doar din streășină buzelor. Ca să nu mă trezească din somn. Dar eu tot îl aud. Știu de ce fluieră. Pentru că-i e frig când se spală cu apă rece pe față și pe piept.

Uneori fluieră și când e cald afară. Dar numai când e necăjit. Adică în ziua de chenzină.

După-amiază tata vine de la lucru. E plin de funingine, de zgură, pe mâini și pe obraz. Hainele îi miros a tren. Vara, mama îi pregătește ligheanul cu apă pentru spălat. Iarna, abia spre seară, când

facem focul, mama încălzește o oală cu apă. Și încă una. Și iarăși alta. Trei oale și o unghie de săpun. Dar tot îi mai rămâne negreală pe frunte și obraji.

Ninge.

S-a înserat. Tata n-a venit azi de la lucru. Nu mai vor muncitorii să repare cazanele, locomotivele și vagoanele. E grevă. Și tata e-n grevă. Și tata lui Mihuț, și-al lui... Ionică, și-al lui Bițu, și-al lui... Toți tații de la ateliere sunt în grevă.

Tăicuțu... M-a trimis mama la el cu mâncare. O sticlă cu ciorbă de fasole și-o jumătate de pâine neagră. Ciorba a fost caldă, dar pe drum s-a răcit.

Pe trotuare, lume multă ca nicicând. Au venit muncitori de pretutindeni. Oameni mulți.

N-am putut să intru în atelier la tata. Ușa de serviciu era închisă. Nici pe poarta mare nu era voie. O păzeau jandarmi. Mulți jandarmi. Aveau puști cu baionete în vârf. M-am dus la poarta mică. Nu m-au lăsat vardiștii. Purtau pistoale și vergi groase de cauciuc.

Am dat ocol atelierelor. Credeam că voi nimeri o spărtură în gardul din fundul curții. N-am dat de nicio spărtură. Atunci am vrut să mă cațăr pe zid. Aș! Peste tot jandarmi și ofițeri. Vardiști și comisari.

— Ce cauți, măi vagabondule, p-aci?

— Pe tata.

— Lucrează la ateliere?

— Acolo.

— Și ce ai cu el?

— M-a trimis mămica... Să-i dau de mâncare.

A râs comisarul.

— Las' c-o să-i dăm noi! Pe săturate.

M-am întors acasă. S-a supărat mama.

— Nu-ți dau voie să-i duci de mâncare? Trăsni-i-ar de tâlhari! Cum își bat joc de om și de munca lui!

A încălzit mama din nou ciorba.

— Du-te la tat'tu! Poate că acum are să te lase. Că doar nu i-o ține toată noaptea nemâncăți!

Am vârât sticla în sân. Să nu se răcească. În capul uliței am alunecat. S-a risipit zeama cu cioburile și cojile de fasole pe caldarâm. Mai ieșea încă aburi din ea. Eram learcă de ciorbă pe piept și pe cămașă. Nu-mi era de asta. Bietul tata. Am început să plâng. O să mănânce doar pâine goală.

Ninge.

Tata nici pâine goală n-a putut să mănânce. Pe trotuare lumea se-ndesise. Jandarmii și vardiștii semnulțiseră de parcă toate căzărmiile și polițiile din București s-ar fi mutat pe Grivița la ateliere. Am vrut să-l strig. Dar cin' să m-audă în hărmălaia aia?

Am înconjurat iarăși pe dinafară atelierele, m-am învărtit de colo până colo. Degeaba. Erau mulți lucrători în curtea cea mare. Li se auzeau glasurile. O fi și tata printre ei? Desigur că este. Mă gândeam cum să-l fac să mă vadă, și-apoi să-i azvârl pâinea peste gardul de fier.

Am așteptat. Treceau repezi tramvaiele. Nici nu mai opreau în stație. Nu era voie. Goneau mașinile în sus și-n jos. Camioane cu soldați. Automobile cu ofițeri și domni în paltoane noi, cu gulere de blană. Ba chiar cu haine întregi de blană. Coborau domnii în sus de ateliere. Se apropiau grijulii de ofițeri. Întâi vorbeau liniștiți. Apoi, nu știu ce-i apuca. Strigau făcând semne cu brațele. Arătau când spre compania de jandarmi, când spre poarta mare de peste drum.

Nici gând n-aveau domnii aceia să le poruncească soldaților să plece. Cât o să-i mai țină pe oameni arestați?

Cineva de lângă mine spuse cu glas tare:

— Nu vor ai noștri să părăsească atelierele până ce...

Am întors capul. Era un bătrân cu cojoacă, opinci de țară și pantaloni de oraș. Ținea o

crăticioară învelită pe jumătate într-un ziar. Îi tremurau mâinile de frig. Ori de anii mulți.

— De ce nu vor să vină acasă, oamenii, bunicule?

— Pentru că le-au furat domnii drepturile. Ai pe cineva acolo?

— Pe tăticu.

— Eu, pe fiu-meu.

Ocolesc iarăși gardul. Aștept. Pe Grivița trec neobosite tramvaiele, mașinile și oamenii. Toate și toți îs grăbiți. Numai tata stă acolo în ger și așteaptă.

— Tăticule!...

Nu vine nimeni la gard.

— Tăticuleeee, mă tăticuleeee!...

Aș! Cum să m-audă?

De ce spunea moșul că lucrătorii nu vor să vină acasă? Poate nu-i lasă jandarmii. I-or fi arestat.

Mă strecor cu greu prin puzderiile de oameni care așteptau în stradă. O iau încet către ulița noastră. Sigur, i-au arestat. Pe tata și pe toți muncitorii din ateliere.

Nu se mai vede aproape deloc. Nu mă-ndur să mă-ntorc acasă. O iau iarăși spre atelier. Pâinea s-a făcut bocnă în sân. Și totuși mă arde ca un pumn de jăratec. Mă apropiu de gard. Ce-o fi cu atâta lume, mii și mii de oameni gata parcă să țină piept jandarmilor?

— Tăticuleeee! Mă tăticuleeee, ți-am adus mâncarea de prânz!...

Mi-a dat careva cu cizma în spate. Am căzut cu nasul în zăpadă.

— Ce tot te-nvârtești p-aci, golanule?

Mă ridic și-o iau la fugă până-n colț.

Abia acolo mă opresc, gâfâind și privesc în urmă. Cine m-o fi lovit? Mă uit atent. Jandarmi, vardiști, ofițeri, mașini, tramvaie...

Îmi vine să plâng. Ba chiar mi-au dat lacrimile. Ce să fac? N-am ce să fac. Trebuie să mă-ntorc la mama.

— Tăticuleee!...

S-au aprins toate luminile; becurile electrice care se leagă deasupra străzii, prinse în sârme. Scânteiază zăpada și baionetele. S-au aprins luminile. Numai în curtea atelierelor e întuneric.

— Tăticuleee!...

Ninge.

Ninge. Apoi fulguiala încetează. Nu mai rupe nimeni perini în cer. Dar s-a pogorât viscolul. Cum mai vâjâie și urlă! Ca ofițerul de jandarmi din fața atelierelor. Cum mai scotocește prin podul nostru făr' de ușă și prin cotloane. Ca vardiștii care i-au făcut percheziție astă-vară lui nea Stroe. Nea Stroe, de-i zicea dom' comisar Mieluș, de la circă: „comunistule”!

Mama n-a dormit toată noaptea. Se-ntorcea când pe o parte, când pe alta și ofta. Nici eu n-am dormit. Dar m-am prefăcut. Să n-o supăr. N-am putut s-o păcălesc. Spre ziuă, m-a prins cu ochii deschiși.

— Nu dormi, Tarzane?

Nu-mi zice Tarzan, ci Tică. Tică Ion. Dar tata m-a poreclit Tarzan. Ca să se sperie băieții ăi mai mari de pe maidane. Și să nu-mi mai smulgă zmeul ori mialele din buzunar. Tarzan... Da' de unde? Îs slab ca un țâr. Din ăia atârnați în băcănia lui dom' Stavru. Iar când tușesc, mama se uită speriată la mine, de parc-aș fi spart oglinda din perete.

— Nu dorm... Dar tăticu' o fi dormind?

Mama a tăcut. Apoi a coborât din pat. Căuta o sticlă. A găsit-o. Dar mirosea a gaz. Alta era de bulion. A dat de una curată. A făcut focul. A spălat sticla cu apă fierbinte. Apoi a pus o cană mare la fiert.

— Să te duci cu ceai la tat'tu!

Ninge.

Iarăși ninge. Pe uliță m-am întâlnit cu Miuța lui nea Grigore, cazangiul de la ateliere. Îi ducea o

strachină cu terci, pâine și țigări.

— Am fost și aseară, Tarzane, dar n-am putut răzbate pân' la el.

— Nici cu.

Apoi m-am întâlnit cu Sanda, care-i în clasa a patra primară și are să se facă croitoreasă. Avea și ea un pachet. Pentru frate-său, nea Nițu, strungarul.

— La ateliere, Tarzane?

— Acolo.

Grivița... Ce-a fost aseară era nimic. Acum s-o fi văzut. Să n-o mai recunoști. Jandarmi, vardiști, ofițeri, comisari, gorniști, mașini, camioane, bucătării militare pe roate și cu cai. Și lume... lume!... Nu mai puteam trece nici până la jumătate strada. De partea astălaltă, peste drum de ateliere, înghesuiți, striviți: mame, neveste, copii cu câni, cu oale, cu sticle și pachete. Se vedea pe fețele lor vinete de frig și după picioarele amorțite pe care abia le mai puteau mișca, că rămăseseră toată noaptea de pază în fața atelierelor.

Zbiară ofițerii. Înjură comisarii. Lovesc jandarmii. Dau cu patul armei. Doare. Și de te-or pocni în cap... Mamă, mamă!

Mama e acasă. Ba, nu. Uite-o și pe ea colo cu o strachină. Cum are să i-o dea tatii?

Cât suferă lumea asta din mahalaua noastră! Dar n-o știe nimeni. Nici cei de la primărie. Nici cei de la minister. Și nici chiar regele din palat. Deocamdată dumnealor n-au aflat decât de suferințele domnului Hristos. Și asta numai din filme. Ne-a dus și pe noi de Paști cu școala, să le vedem.

Fluieră gros pe-acoperișul cazangeriei. Un val de abur fierbinte încearcă să opărească cerul rece și încremenit.

— Mamă! Mamă, îs aici!

Nu m-aude.

Iar s-au ogoit fulgii. Nici lor nu le mai arde de joacă. Deodată, fără să le facem nimic, ne

îmbrâncesc jandarmii. Vardiștii trag cu vergele de gumă și zbiară: „Eliberați strada! Împrăștiați-vă!” Unii mai sperioși pleacă. Alții rămân pe loc. Rămân și eu cu ei.

S-a pornit să bată un vânt rece și uscat. Brr! Nu-mi mai simt degetele. Tălpile mi-s sloi.

Și sirena şuieră, şuieră... De departe, din margini de oraș și de mai aproape, de pe lângă gară, îi răspund, cu glasuri grave și fluier subțiri, alte sirene...

A venit o căruță plină cu pâine.

— Pentru cine-i pâinea asta multă? întreabă femeile.

— Pentru muncitori, răspund câțiva oameni care însoțesc căruța.

Și cele două coșuri cu salam tot pentru cei din curtea atelierelor au fost aduse.

— De cine? întreabă mereu nevestele, mamele și bătrânii împinși de jandarmi pe trotuare. De unde? De la muncitori. Uite de la ăștia care s-au rânduie cu chipurile aspre și fălcile încleștate de-a lungul gardului și tac. Și nu vor să răspundă batjocurei ofițerilor și comisarilor. Și nu vor să se împrăștie. Stau tăcuți. Umăr lângă umăr. Un zid de umeri și piepturi care stăvilesc pe jandarmi. Muncitorii de la fabricile și atelierele din București, veniți să-și ajute frații ceferiști.

S-au urcat un ofițer și un domn pe acoperișul unei mașini mari, negre, boierești. De acolo poruncesc muncitorilor strânși grămadă să evacueze curtea atelierelor. Apoi dă ordin trompeților să sune din goarne. Și tot atunci jandarmii trag cu puștile în lucrători. Trag toți. Mamă, mamă, îs nebuni! Țipă cei dinăuntru. Zbiară comisarii. Strigă cei de pe trotuare. Răpăie o mitralieră, de parcă ar zvârli careva pumni de bomboane într-un cazan. Și o alta la fel de aprigă, cocoțată pe un camion înalt.

Nu vor să părăsească curtea muncitorii. Au tras cu puștile în ei, ori pe deasupra? Uite că jandarmii

năvălesc pe poarta mare în curtea atelierelor. Sar gardul. Se-aud urlete și gemete. Și iată că şuieră năprasnic sirena. Unul înalt, în uniformă, îndreaptă țeava în sus. Trage un foc. Două, trei.

— Au omorât un tânăr pe acoperiș, strigă nu știu cine.

Cei din spatele meu mă-mping în drum, peste rândurile de jandarmi și vardiști care ne împoașcă cu pumni, cu lovituri de bocanci, cu vergi de cauciuc și din nou cu patul puștilor, gonindu-ne, împrăștiindu-ne.

Plâng femeile. Blestemă. Amenință cu pumnii. Nu vor să plece. Dar până la urmă, bătute și fugărite, n-au încotro, îmi scapă sticla cu ceai. Am pierdut și jumătatea de pâine. Nu. Pâinea n-am pierdut-o. Am uitat-o acasă pe dulap. Se apără muncitorii cum pot. Unii prind în brațe pe jandarmi și nu-i mai lasă să lovească. Alții încearcă să le smulgă armele din mâini. Ba unul... Cine o fi? Seamănă cu tatăl Sandei... Na! I-o fi tăiat degetele! Pesemne că a vrut să prindă cu palma goală baioneta întinsă și tăioasă. Și-a vârât palma la subsiori și sare într-un picior de durere. Lângă el, spinări de oameni care se rostogolesc și se tăvălesc pe jos. Clănțâne mitralierele... Strigă jandarmii: „Uraaa!” Sună trompetele. Strigă polițiștii turbați: „Înainte! Dă-iii, dă-i la cap!”

Ce se întâmplă cu tata?

— Tăticule!...

Unde-o fi mama?

— Mămicooo!...

Mă ustură palma. Și glezna. Mă doare. Mi-a tăiat careva piciorul parcă de la sold. Vâr mâna sub curea. Sânge.

Ninge.

Cu fulgi mari, roșii, de jar...

Stau întins în pat cu piciorul în ghips. Azi-noapte am fost la spital. Dar după ce mi-au înfășat glezna în bandaje cu „ciment” până mai sus de genunchi, m-au trimis acasă. M-a purtat mama în cârcă, ca pe un copil. Doctorii ziceau că nu mai sunt locuri. Aveau dreptate. Spitalul era plin de răniți. Toți de la ateliere. Împușcați. Care-n cap, care în burtă ori piept, iar morții... Spunea o soră, Despina, care stă în ulița vecină, că toată noaptea camioanele au cărat cadavre. Adică lucrători morți din curtea atelierelor. Iar Grivița e toată un râu de sânge.

Ninge.

A bătut careva în ușă. Măicuța s-a oprit din plâns. A venit țața Iordana, numai într-un bocet.

— Dă-mi, Fană dragă, barișul tău negru din poartă, să-l prind și la mine că mi s-a prăpădit floare de flăcău.

— N-ai tu vreo cârpă neagră prin casă, Iordano? a întrebat-o mama cu glas răgușit.

— Nici ciorapi în picioare, Fană, fata mea. Nici suflet în mine să mai jelesc, mamă, măicuța Domnului, care ți-ai apărat pruncul tău, dar ți-ai întors ochii de la al meu...

A rupt mama o față de perină de sub cap.

— Ia-o, Iordano, că-i albă și feciorul ți-a fost tânăr.

Ninge.

S-au pus barișuri negre aproape la toate porțile. Și la poarta Sandei, și la poarta Miuții. Și la Bițu, și la nea Stroe.

.....
.....

Ninge.

Casa noastră e din chirpici. Proprietarul stă la țară. E cârciumar. Nu știe că a murit tata. Casa are numai o odaie. Și-o săliță. Amândouă cu dușumea

de pomosteală. Acoperișul de șită e spart și putrezit. Tata îl cârpea cu felii de carton cătrănit. Cu bucăți de tinichea, de la cutiile ruginite, de bomboane, zvârlite de dom' Stavru, băcanu' la gunoi. Ori cu pungi umplute cu nisip și tăvălite în smoală fierbinte...

Ninge. Cu fulgi mari și deși.

E iarnă. Și ger. Februarie 1933. În casă, iarna, facem focul spre seară. Ca să ne ajungă cărbunii. Apoi mama iese în poartă și așteaptă cu ochii spre Grivița. Pe cine mai așteaptă mama?

Sobița de tuci scoate fum prin capac și nouă lacrimi din ochi. Mama spune că e de bătrânețe. Tata o contrazicea. El zicea că e de vină coșul de pe casă. Care-i mic și gătit de calcanul vecin.

Când am să mă fac mare și am să lucrez ca tăticuțu' la ateliere... O să cumpăr cărămidă subțire, ca să-nalț coșul. Și trei metri de burlan gros pentru tiraj. Eu am să-l ridic. Că am să mă pricep. O să fiu lucrător la cazangerie. Cât o mai fi până atunci?

De-ar trece vremea mai repede! Că scoate soba fum prin capac și nouă lacrimi din ochi...

ÎN PORT

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea e la doi pași. Dar ca s-o vezi trebuie să urci în vârful dudului. Dudul bătrân din capul uliței. Atunci poți să-ți înmoi degetele în valuri. Peste acoperișul de țiglă roșie al hambarului cu sare. Și al magaziei de mărfuri de lângă vamă. Pe deasupra catargelor. Și-a coșurilor de pe vase. De pe remorchere... Aș! Ți se pare numai...

Portul e departe. Foarte departe. Când vine seara acasă tăicuțul... abia își târăște picioarele.

— E departe Dunărea? îl întreb.

— Afurisită-i Dunărea!

Așa zice și nenea Stancu. Nenea Stancu, hamalul de la dana de cărbuni.

Tudorică mi-a spus că în fundul ei milos se află o brutărie. Acolo se mestecă aluatul. Cu sudoare de om. Cu multă sudoare.

— De unde știi tu, mă? voiam să aflu.

— A spus nenea Gligore.

Nenea Gligore trage la samar. Tot în port. Cară pe spinare lădoaie mari. De aproape două sute de kilograme fiecare. Ohoho! Și saci cu ciment. Grei. Alții cu alune scumpe. Și cu stafide. Tiii!... Cine poate să le cumpere? Doar n-o să le cumpere moș Niculae.

Moș Niculae are pipă de lemn. Din lemn de vișin. Și-un picior tot de vișin. Stângul. I l-a prins macaraua în port. Moș Niculae stă la țața Iordana, fii-sa. Țața Iordana spală șlepurile de benzină. Acum nu le mai spală. Țața Iordana tușește. Tușește și scuipă. Scuipă roșu. Când și când plânge. Și blestemă:

— Mi-a mâncat Dunărea plămânii... Ca ei să se usuce și să i se ridice pulberea în cer...

— Ba boierii ți-au mâncat plămânii! îi spune taică-său, moșul.

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea nu-i departe. La doi pași...

Ei, la doi pași! Trebuie să calci doi kilometri până s-o prinzi. Desculț e mai lesne. Dar iarna? Văleu, cum urlă viscolul dinspre cheiul de piatră!

Vara șoseaua de pământ taie, felie, în două, câmpia Bălții. Așa-i spune. Câmpia Bălții. Dar n-are pești. Nici apă, ci doar o zeamă tulbure, verzuie. Împărăția țânțarilor.

De la podul de peste canal se-nșiră pe stânga dana de sare. Hamalii o descarcă – bolovani – în coșuri. Din coșuri o varsă în șlepuri. Șlepurile o duc în țări străine. E bună sarea în bucate. Scrie și-

n cartea de citire. Dar nu scrie că intră în ochi, când o așezi în coșuri. În palme și-n buricele degetelor, unde ustură și roade. Apoi face carne vie. Și trebuie să-ți înfășori în cârpe mâna. Dar atunci cum poți să mai lucrezi?

Nea Fănică e numai răni în palme. Nu mai are cu ce să muncească.

Dana de cărbuni e alătura. Cărbunii se transportă și ei în coșuri. Îs mai dulci. Nu sarează ochii. Nu taie pielea. Se aștern, doar pe gât. Și de-acolo, praful ca noaptea coboară mai departe în om ca printr-o poartă. Nu te ustură. Doar îți scuipi bojocii, inima, ficatul. Scuipi negru. Când nu mai ai ce da afară, te-ntinzi pe prispa casei și zaci. Cum zace nea Fănică, tatăl lui Sandu, care are un zmeu dintr-o coală.

Puțin mai departe se află dana cerealelor. Vagoanele se-ntind ca un șarpe pe mal. Boabele de grâu, de porumb, mazăre, orz, ovăz, secară sunt ale negustorilor. Ei le vând în Austria, în Italia și mai ales în Germania.

Hamalii aleargă pe schela îngustă cu sacii de grâne pe umeri. Pe puntea șleului sunt trei guri mari. Gurile caielor care înghit sutele de tone de pâine și mămligă. Aleargă hamalii flămânzi. Gozul li se lipește pe față. Asudă, gâfâie, le tremură picioarele. Dar ei aleargă, aleargă....

Fiecare vagon de cale ferată, burdușit cu cereale, poartă o etichetă. Pe ea scrie: „Export. Firma Gondopol, Ionescu et compania”.

Odată, când am fost în port, i-am adus tatei o jumătate de pâine. Și-o legătură cu ridichi. Atunci i-am văzut pe domnii Gondopol și Ionescu. Unul scundac și grăsan, celălalt, înalt și slab. Priveam la muntele de grâne vărsat în burta șleului.

— Tăticule, dacă vor ei, pot s-o facă toată jimblă?

— Pot. Dar nu se satură. Le mai trebuie.

M-am uitat înspăimântat la tata. Tata a oftat. Apoi s-a încruntat.

— Îs atât de flămânzi?

— Da, flămânzi. După sudoarea și munca noastră neplătită.

Azi nu m-a mai trimis mama în port. S-a dus ea cu mâncare la tata. A plecat și țața Frusina. Și mama lui Sandu și-a lui Tică. Au plecat multe mame în port. Ia te uită! Au plecat toate. Ce-o fi? Am plecat și eu după ele. Au plecat și băieții. Ceata lui Manole și a mea. A rămas mahalaua pustie.

Ce zarvă-n port! Bănicerii și lopătarii de la dana cerealelor se strânseseră roată în jurul lui dom' Trașcă, vătaful, care urla cu spume la gură:

— Dați drumul la poște, mă, c-au intrat vagoanele în locație!

Oamenii îl priveau cu ură. Ba unii i-au și strigat:

— Te doare de punga lui dom' Gondopol?

— Las'să plătească locație, că tot de pe pielea noastră dă!

Trașcă zbieră, nepotolit:

— Începeți, măi, încărcarea boabelor în șlep, c-a intrat vasul în stalii! ı

— Nu lucrăm azi! îi răspunse nea Bolduș.

— De ce mă, Bolduș?

— Pentru că nu vrem să-i dăm de mâncare lui Hitler. Nu-ncărcăm nici grâu, nici porumb pentru Germania hitleristă. Și nici pentru Italia fascistă.

Ce-a fost... Mamă, măiculiță!... A vrut Trașcă să-l zvârle în Dunăre pe nea Bolduș.

— Mă, comunistule! Mă, bolșevicule, care întărăți hamalii împotriva stăpânirii. Nu scapi tu până nu înfunzi ocna!

S-au repezit bănicerii și lopătarii de-au făcut zid înaintea lui nea Bolduș. A fugit Trașcă speriat. S-a înapoiat cu poliția. Cu domnul comisar Blândușel, cu domnul agent Dudă și opt vardiști.

Degeaba. Hamalii de la dana cerealelor nu au mai încărcat un bob în șlep. Atunci comisarul cu

vardiștii i-au pus cătușe la mâini lui nea Bolduș...
Dar nu l-au speriat, căci el striga:

— Nu încărcăți bob pentru fasciști și hitleriști, fraților!

Au vrut să-l târască pe nea Bolduș spre poliție. Atunci și-au încrucișat brațele hamalii de la dana cărbunilor și de la sare. Iar când au venit și muncitorii de la pompele de petrol și de mărfuri din port... Ehehei! N-a avut ce face domnul comisar Blândușel cu toți vardiștii și poliția lor. A trebuit să-i scoată cătușele de la mâini și să-l lase liber pe nea Bolduș.

Au rămas vagoanele nedescărcate. Și șlepurile cu calele goale. M-am întors acasă cu tata. Era obosit. Șchiopăta. Cine l-o fi lovit la picior?

Deodată, nu'ș ce-mi veni să-l întreb. Mi se prinsese un cuvânt de gânduri:

— Tată, ce-i aia, comunist?

—...

— Spune-mi, tată!

— Ei, un nume... așa...

Curiozitatea mă răscolea ca un vârful iute de ardei...

— Ce fel de nume?...

— Mă!... Sst!... Nu mai întreba! Nu e voie!

Abia acum, ciocul de ardei scotea flăcări din mine:

— Nea Bolduș e comunist?

Tata a oftat și și-a strâns cureaua de la pantaloni. Așa face el întotdeauna, când îl rog să-mi ajute la vreo problemă de matematică. Și-a strâns cureaua și parcă șchiopăta mai rău. Iar până acasă mai e cale.

— Ce-ntrebași? Bolduș? Hmm... Ăsta-i un om și jumătate!

Explicația tatei nu-mi ajungea. Vroiam, totuși să aflu ce-nseamnă cuvântul acela de fereală...

— Dumneata ești, tată?...

Iar a prins cureaua.

— Am să-ți spun când ai să mai crești.

— Zi-mi acum, tăticule! l-am rugat. Ce-i aia comunist? De ce să nu pomenesc acest cuvânt? și l-am strâns cât am putut de tare de mână.

Iarăși a oftat.

— Comunist este... Cum să-ți explic eu ție ca să-nțelegi mai bine? Uite... Un om... Un muncitor, să spunem. Bănicer ori lopătar, de pildă... Hei, dar nu ca orișicine, ci mai altfel...

— Cum mai altfel? — nu mă las eu.

Credeam că s-a enervat. Dar de unde?...

— Măi, tu n-ai înțeles când îți spusei că... așa... mai altfel?...

— Nu. N-am înțeles.

A mai tras tata un oftat. Dar ăsta era din cauza mea. Sigur. Și imediat s-a scărpinat în cap. Și abia după asta s-a încruntat.

— Ascultă ici...

— Ascult.

— Comunist este acela care visează cu ochii deschiși. La o lume mai bună. Și-apoi luptă, dar nu de unul singur, ci alături de alți tovarăși ai săi, pentru ca visul acela frumos al său, care e al omenirii muncitoare, să nu mai fie vis...

— Dar ce să fie, tată?

— Să fie aievea. Să se-mplinească.

Tăcui. Preț cât să spargi între dinți o sămânță prăjită de bostan.

— Dumneata visezi, tată?

Abia acum a prins tata să râdă. Apoi s-a încruntat:

— Comunistul se luptă pentru ca tot omul muncitor să-și aibă dreptul și partea la pâine.

— Pe săturate?

— Pe săturate.

Am tăcut. Mă-nțepa un gând.

— Dar dacă lui domnul Gondopol și lui domnul Ionescu li-e foame de nu le-ajunge de jimblă nici șirul de vagoane cu grâu?...

— Păi tocmai împotriva ăstui fel de foame luptăm noi...

— A! Pricep. Atunci și tu ești, tată?

Tăicuțul a zâmbit. Mi-a pus palma lui grea și caldă pe creștet.

— Nu ți-am spus, măi, că trebuie să mai crești, dacă vrei să afli chiar tot ce se petrece în jurul tău?

E sâmbătă seara. Niciun hamal n-a primit banii pentru munca de la vătaf. Toți copiii din mahala ne-am culcat cu burta goală. Dar niciunul nu ne văităm, nu plângem și nu scâncim. Dar eu...

În noaptea aceea am visat numai lipie caldă...

Portul nu e departe. La Dunăre. Dunărea e la doi pași. Dar trebuie să te urci în vârful dudului. Dudul bătrân din capul uliței. Atunci poți să-ți înmoi degetele în valuri...

MITRAN DE LA DANA CEREALELOR

Primăvara, Dunărea e mai furioasă ca oricând. Șuvoaiele, pâraiele și râurile umflate de gheață și zăpadă topită se varsă prin sute de guri în aorta bătrânului fluviu. Sângele acesta tulbure și rece, infiltrat vijelios și în torente, o întărită, schimbându-i caracterul.

Un timp, ea încearcă să se mențină gravă, serioasă, în pas domol, așa cum stă bine uriașei întinderi de ape străvechi și cunoscute.

Te înșeli dacă o privești cu ochi de poet.

... Aroma vegetației de pe maluri care-ncearcă să-mbete țăriile, ciripitul păsărilor în goană febrilă după materiale necesare reparării vechilor locuințe ruinate de iarnă, sau construirii altora noi, susurul moale, adormitor, al valurilor ce te invită la popas...

Ei, poezia...

Deodată, Dunărea se tulbură și, când nici nu te gândești, își umflă pieptul, își înalță aprig capul, scuturându-și amenințătoare coama înspumată.

Undele i se-ngroașă, se-ntind și lovesc cu palme de oțel țărurile. Albia n-o mai ajunge. Și, la fel ca în aproape fiecare an, își strânge din firele pâraielor armata milioanei de metri cubi, pornind-o nu să ogoiască beregățile și trupurile înfierbântate și nici să lege în brațe dulci șlepurile încărcate cu grâne și petrol, ci să salte, să se cațare cât mai mult și mai departe în lături, cercând să irumpă, să se reverse, să se întindă, să cuprindă, să măture și să spulbere cărând cu ea tot ce-i iese și-i stă în cale...

În acel miez de primăvară a anului 1928, Dunărea părea mai potolită ca oricând. E drept, spre sfârșitul iernii își speriască, vreme de câteva săptămâni, vecinii – vestindu-i că vrea să-și spargă și să-și topească coaja de gheață dincolo de maluri. Ba se și umflase de-a binelea în sus și-ntre coaste, așa cum obișnuia dumneai totdeauna când i se năzărea de zbenguială. Dar s-a răzgândit, și și-a chemat apele sub limita neliniștei, cu valuri molcome și mărunțite, în drumu-i de grabă și fără sfârșit către mare.

Orășelul primea cu bucurie răgazurile acordate cu mărinimie de bătrânul fluviu.

Locuitorii lui erau împărțiți de legi și de nedreptate în trei categorii: „Gulerele tari”, reprezentați prin oficiali – de la conul Iancu prefectul și până la domnul primar Virgil și

dirigintele poștei Vizanțiu; „persoanele” – în categoria cărora intrau, pe rând și ierarhic, Santelly (i se spunea „Sucreli”), directorul fabricii de zahăr Dunăreana, exportatorii de cereale, cu misiții lor, domnul Militaru, proprietarul fabricii de cărămidă Temelia, domnul farmacist Pițulică și alții ca el, precum administratorul financiar Obragea, sfârșind cu portăreii; a treia categorie era formată din hamalii din port, salahoarele de la Dunăreana și Temelia, ca și întreaga sărăcime din mahalale, inclusiv „vânătorii”. Într-un cuvânt – masele!

Mitran nu era clin oraș. Venise în mahala de undeva de pe malul Dunării. Din Oltenița, Călărași sau Calafat. Cin’ să știe și de ce să-l întrebe?

De meserie era hamal. Hamal de port. Fusesse primit în ceată abia la câteva luni după ce se aciuase în Doamne-Ajută.

Asta a fost într-o zi când era iufă mare la încărcare și se cereau brațe pricepute la stivuit boabele în burțile șlepurilor. De atunci, a rămas în rândurile hamalilor băniceri de la danele de cereale, acceptat de vătaf. Pentru că era voinic Mitran. Și meșter nu numai la rânduitul ori întinsul paioanelor peste trei rânduri de marfă, ci și neîntrecut la potrivitul cavaletilor și așezatul schelelor cu rosturile lor.

Își găsisse o cămăruță în deal, înspre vii, la baba Tia, dincolo de linia ferată a centurii, care spinteca în două valea gării. Bagaj? Un cufăr de lemn, din care a scos o izmană și trei cămăși, o pereche de cipici turcești și un vraf de cărți.

Cine ar fi putut ghici cum s-a ițit setea de citit printre hamali și de unde o tot ostoia Mitran – că niciodată nu zicea „n-am”, ci de fitece oară, tot altă cărțuție îți dădea?!

Cine?...

Se pare că s-a găsit totuși careva. Ori câțiva. În primăvară, poliția a prins de veste. Și Siguranța. Un agent sau doi au dat târcoale prin port, și-apoi l-au cercetat pe-acasă. După care Mitran a fost

poftit într-o noapte să se prezinte la domnul șef al poliției. Iar până să-l pornească de-acasă, agenții i-au întors cămăruța pe dos. Se pare că n-au găsit ce căutau, de vreme ce-au ajuns să-i cerceteze și podul, și pivnița, iar apoi lada de zestre a proprietăresei. Nimic.

După două zile i-au dat drumul. S-a întors la dană. Hamalii din ceată l-au primit cu chiote și aproape i-au smuls mâna din umăr de atâta scuturătură.

Mai era o săptămână până la întâiul de mai.

Bărcile săltau ușor la mal, prinse cu funii de pripoane. Trei bărci smolite cu catran, închiriate de la pescari. Pe tăpșan, hamalii ascultau atenți.

Mitran avea glasul gros și totuși cald, fierbinte ca palma de mamă ce-ți șterge fruntea. Se oprea când și când, privea pe rând la om și-apoi continua:

— ... dacă-l judeci pe dreptatea dreptății, și-l cercetezi până-n străfundul lui, dai de hoț. De tâlhar. Căci nu trebuie să uitați niciodată, măi fraților, că orice fel de bogăție și avere, fie ea din negustorie, moștenire sau altcum, tot din hoție se trage... Că la început omul a fost sărac, averea fiindu-i doar brațele și mintea. Numai după ce unul, iar apoi altul și alții au pus pe ăi mulți, tot mereu mai mulți, să muncească pentru ei, a început să se strângă averea în mâinile câte unuia singur...

Damigeana cu vin ieftin, de terasă, era doar pe jumătate golită. Mai rămăsese un șir de obleți fripți pe-o frigare de sârmă și două pâini mari neîncepute, întinse pe-o foaie de ziar. Bănicerul izbutise să-i farmece cu vraja cuvintelor pe toți hamalii ce veniseră pe insula Mocanu ca să-l sărbătorească pe întâiul de mai.

Și, tocmai când Mitran era în toiul povestirii, se stârni un șuierat, apoi altele din stufăriș. Dintre crengile sălciilor se desprinsesă, crunți și cu pistoalele gata de tras, polițiștii, agenții.

— Toată lumulița mâinile-n sus! răcni comisarul Blândușel – atât de fioros, să se vâre și cega, și păstruga cu botul în mîlul din fundul Dunării. Întrunire, ai? Agitație? V-arătăm noi!

Mitran stătu o clipă cu brațele ridicate, apoi se repezi berbecește cu capul în pieptul agentului din fața lui. Sări peste trupul polițistului căzut și se zvârli, așa îmbrăcat cum era, în apă.

Un plescăit puternic, câteva clipoace, cercuri mici și altele mai mari. Gata!

S-au repezit agenții la mal și au tras ploaie de plumbi după hamal. Comisarul Blândușel și-a descărcat în valuri întreg încărcătorul de serviciu al revolverului. Dar fără un rezultat pe care să-l vezi și să-l pipăi, ci doar să-l consemnezi, mincinos, pe hârtie.

Ce s-a întâmplat cu Mitran? L-au lovit de moarte și l-au purtat valurile pe dedesubt, până ce, agățat într-o rădăcină, a rămas prins în chingelul subteran, pradă știucilor și racilor?...

A fost numai rănit și s-a lăsat mai departe, jos, în aval, pe lângă mal?

Cine ar fi putut spune?

Toată noaptea l-au căutat hamalii. Cu chingă de lemn și gazornițe. Au dat peste ei patrulele de grăniceri.

— Cine-i? Stați, că tragem!

— Oameni buni!

— Ce căutați pe mal, noaptea?

— Pe Mitran, hamalul de lă cereale, care s-a înecat în Dunăre.

— Și-acu vreți voi să-l găsiți?

— Acu...

I-au dus la post. Plutonierul-major a urlat la ei, amenințându-i:

— Bolșevicilor! Faceți semne cu gazornița, pe linia de frontieră, bulgarilor?

— Îl căutam pe Mitran.

— O să vă dau eu Mitran, cu coatele legate în frânghii până la Tribunalul militar! Umblați cu spionlâcuri pe malul apei? Nu v-a fost de-ajuns că ați făcut revoluție pe insulă, la Mocanu; acum v-ați dat și la semnale secrete cu ai voștri, comuniștii de peste Dunăre? Las', că mi-spuse el dom' comisar Blândușel să fiu cu ochii-n patru pă voi!

Au fost trimiși la Curtea Marțială Bogoi și Cristache, hamali la cereale și cărbuni, cu acte pentru semnalizare cu inamicul — cum a scris în raport plutonierul-major de grăniceri Bidoană, sau pentru „tentativă de trecere ilegală a frontierei” — cum a făcut procesul-verbal domnul căpitan de port Tudose Bărbosul — și „repetate încercări de revoluție” consemnate și de domnul comisar Blândușel în adresa către Siguranța Generală a Statului.

A căpătat un an de închisoare Bogoi, din lipsă de probe... Șase luni, fără proces, din aceleași motive, a făcut și Cristache, în beciurile Siguranței...

Pe Mitran nu l-au mai găsit nici grănicerii, nici poliția, nici chiar hamalii, care, pe furiș, cercetau dacă nu cumva, scăpat din vreo răgălie, l-au depus apele pe mal. S-a trimis vorbă și-n aval, pe firul Dunării, hamalilor din Oltenița, Turtucaia și până la Cernavodă.

Nimic.

În schimb, s-au liniștit, satisfăcuți, reprezentanții „gulereilor tari” și ai „persoanelor”, adunați, ca de obicei, la o țuiculiță cu măslină, în odaia „rezervată” din bodega La Topaz.

— Trebuie să recunoaștem, domnilor, spuse conu Iancu prefectul, respingând cu palma întoarsă Țoiul umplut nereglementar, pe care vainburșul Marin, la un semn al patronului, îl umplu până „peste”; deci trebuie să recunoaștem, domnilor, repetă conu Iancu după pauza scurtă — răstimp în care Marin îi readuse Țoiul —, că poliția și-a făcut, în sfârșit, datoria!

— Bine că ne-a scăpat de bolșevic! țârâi și domnul farmacist Pițulică, isprăvind de mestecat restul de scobitoare.

— Da ce credeți, domnilor? izbucni dirigintele Vizanțiu? Mitran ăla venise așa netam-nisam ori poate din capul lui în orașul nostru?

— Păi cum? întrebă curios domnul Militam.

— Ei, asta-i bună! Dar știi că ai haz, musiu? îl luă ușurel peste picior dirigintele.

— Explică-te, domnule! interveni și domnul consilier Vamale de la Primărie.

— Așa-i! Așa-i! Explică-te! sări și Sucreli.

— Lămurește-i! pomeni grav conu Iancu.

Vizanțiu clipi șiret din ochi, își aplecă capul spre fața de masă, aproape lipindu-se de ea, atrăgând astfel, ca un magnet, și capetele celorlalți comeseni, și rosti cu cea mai polițistă șoaptă din lume:

— L-au trimis comuniștii ăi mari..., Șefii lor din București...

Urmără câteva clipe de tăcere cu respirația întreruptă. Apoi Obragea scânci:

— Și dacă...

Parcă i-ar fi pus pe toți la priza electrică.

— Ce dacă?

— Cum dacă?

— Ce vrei să insinuezi?

— Nu există niciun dacă!

— Bolșevicul a fost ciuruit de gloanțe și-apoi devorat de crapă, de somni și de știuci, domnilor! hotărî întărâtat conu Iancu.

A intervenit, competent domnul căpitan de port Tudose Bărbosul:

— Pardon! Doar știm că numai somnul se dă la cadavre!

— A spus Antipa? îl cercetă cu un aer de superioritate doctorul Bârzotescu.

— Mă rog, nu știu dacă chiar profesorul Antipa a spus, dar e un lucru cunoscut...

— Mai bine ați cunoaște ce ne coc bolșevicii pe insula Mocanu! îl repezi furios Pițulică.

— Așa-i, domnule! reluă pe un ton major și Vizanțiu. Că o să ajungă să ne bolșevizeze și peștii! Noroc că-l avem pe Blândușel!

— Și dacă?... nu se lăsă convins Obragea.

S-a ridicat în picioare conu Iancu. Semn că se punea ultima concluzie, după care trebuia să se facă, imediat, plata.

— Bolșevicul Mitran, care a-ncercat să răskoale hamalii din port la revoluție comunistă... E mort. Definitiv mort. Avem trei procese-verbale care confirmă aceasta oficial și fără drept de tăgadă. Deci... Plata, Marine!

Hamalii au continuat să-l caute. Să-l caute și să spere. Săptămâni și luni. Apoi au renunțat. I-o fi dus apele trupul fără de viață pe malul bulgăresc?... Sau l-au isprăvit peștii?...

Au încetat hamalii să-l mai caute și-apoi să mai spere. „Dac-ar fi fost în viață s-ar fi arătat ori ne-ar fi dat vreun semn...”

Și-au trecut ani. Treizeci. Treizeci și mai bine. De Mitran hamalul, pripășit din amontă sau aval la dana cerealelor, n-am mai auzit. Îl și uitasem. Rareori dacă-mi mai aduceam aminte de el, și atunci numai la câte vreun întâi de mai.

Și totuși, de câteva ori mi s-a părut că l-am găsit. O dată ca instructor, vârstnic și sfătos, într-un orașel din susul Dunării, îndată după război.

Altă dată în uniformă de colonel, la o demonstrație de 1 Mai, și ieri, la fel, într-o fabrică în care tinerii uteciști s-au întâlnit cu ilegaliștii.

Îmbătrânit, cu părul nins de viscole, și glasul... Doar glasul – același. Și ochii... Ochii lui, care-ți puneau un semn în piept, să nu ți-l mai poți șterge... Nu mă-nșelam... După nume, părea altul. O fi venit, în urmă cu treizeci de ani, în mahalaua

noastră cu o misiune și un nume conspirativ? Se prea poate Eram gata să-l întreb:

— Tovarășe Mitran, nu cumva ne-am întâlnit noi și-ntr-un alt întâi mai? Undeva într-o insulă pe Dunăre? O insulă micuță, unde-am băut vin ieftin de terasă, am mâncat obleți fripți în frigare de sârmă, și după ce te-am ascultat și-am aflat, pentru întâia oară, că la originea oricărei averi stă hoția, te-ai zvârlit în valuri, urmărit de plumbii fierbinți ai copoilor de la Siguranță?

N-am îndrăznit.

Dar dacă îl voi mai întâlni... Vă făgăduiesc.

ȚANDĂRA

Fabrica nu e prea mare, deși patronii o numesc cu îngâmfare „uzină”. Câteva ateliere lungi și înguste, cu ferestruici îmbâcsite de praf prin care soarele arar poate să-și strecoare un braț de aur. Ca și în celelalte fabrici și ateliere din București și din țară, mașinile sunt vechi și uzate. Ele hârâie, tușesc, se-nceing și se-neacă, obosind muncitorii, furându-le din timp și din buzunare ore, multe ore pierdute.

Cui nu-i place, poarta! Afară în stradă, acolo unde în fiecare dimineață așteaptă grămadă lucrătorii șomeri să capete de lucru.

Ucenicii par „protejați” de direcția uzinelor „Metalul”, care-i angajează îndată ce se prezintă. Cu o singură condiție: să se supună regulamentului uzinei. Adică ucenicie de trei până la cinci ani, în care timp trebuie să slugărească de pomană, fără leafă, fără haine de protecție și asistență medicală.

Acestea se-ntâmplă numai la uzinele „Metalul”, de pe cheiul gârlei? Da’ de unde! În toate fabricile, în fiecare uzină și atelier din București, ca și din întreaga țară.

Trudnică și chinuitoare e munca în uzină. Ce poți face tu, ucenicule, cu copilărie încă neterminată și cu pumnii tăi micuți? Să te măsoari cu direcția pe care nici n-ai dreptul s-o vezi la față? Cu contramaiștrii ursuzi și vicleni, cozile de topor ale stăpânilor? Te sfărâmă între măsele ca pe un oscior fraged de pui, de te-ncumeți cumva să te sumeți împotriva lor.

Drept că pieri de te-mpotrivești de unul singur. Dar dacă te aduni câte cinci, zece și o sută de muncitori și ucenici laolaltă? Ohoho! Atunci se schimbă socotelile.

Numai să se găsească careva curajos și îndrăzneț să ridice și s-aprindă oamenii.

Sunt și dintr-ăștia în uzină. Nu mulți, dar destui și în stare să mobilizeze și să conducă mulțimea de muncitori. Comuniștii! Partidul lor se află în cea mai adâncă ilegalitate. E urmărit cu furie de călăii Siguranței asmuțiți asupra lui de către întreaga ciocoime și boierime din țară. Dar el activează fără răgaz, dând lovituri puternice – ohoho ce mai ustură – precise – toate la țintă și unde doare mai tare pe asupritorii și exploatatorii poporului. Zadarnic arestează, schingiuiesc și asasinează pe câte unul dintre neînfricații luptători. Numărul lor crește, crește mereu...

Doar în uzină? Nu, nu numai aici, ci peste tot căci pretutindeni se simte prezența Partidului, a comuniștilor.

De trei zile prin atelierele „Metalul” mișună agenții Siguranței. De luni și până azi, miercuri seara, zeci de muncitori au fost cercetați, târâți pe la poliție, percheziționați acasă, doar, doar se va descoperi cine a lipit manifestele la poartă și pe zidurile uzinei, îndemnând muncitorii să-și revendice drepturile.

Ce spun rândurile așternute pe foile acelea?

Dacă patronii vor continua să refuze minimele și dreptele lor doleanțe printre care: un spor de salariu, eliberarea din închisoare a delegaților trimiși să discute cu stăpânii și să nu mai fie bătuți ucenicii...

Dacă direcțiunea generală a uzinei nu va satisface cel puțin aceste trei doleanțe, atunci... grevă!

Muncitorii vor sta acasă chiar dacă va plesni de urlat sirena care îi va chema la lucru, chiar dacă brutarul nu le va mai da pe datorie pâinea pentru ei și copiii lor și, nemaiputând plăti chiria, proprietarii îi vor zvârli afară din case.

Grevă!

De trei zile și tot de-atâtea nopți copoii Siguranței se vâra prin toate cotloanele, se roagă, fâgăduiesc, amenință și mai cu seamă adulmecă, adulmecă...

Greva fusese hotărâtă pentru luni, adică la o săptămână după ce fuseseră lipite și citite manifestele. Dimineața, o nouă delegație a lucrătorilor urma să se prezinte Direcțiunii Generale pentru a-i comunica neștrămutata lor hotărâre: ori se aprobă punctele din memoriul semnat de toți lucrătorii uzinei, ori greva va începe la orele zece din aceeași zi.

Deși muncitorii conștienți din uzină fuseseră pregătiți și preveniți, se mai simțea totuși nevoie și de o agitație vizuală, acțiune care trebuia îndeplinită cu multă prudență și abilitate, fiind deosebit de dificilă.

Agenții camuflați din uzină, unii din maiștrii și contramaiștrii vânduți conducerii, precum și garda jandarmerească bănuiesc și urmăresc asta. De aceea paza și controlul sunt atât de stricte, încât niciun ac de gămălie nu s-ar putea introduce în uzină fără știrea gealaților simbriași ai patronilor și ai ciracilor lor. Numărul acestora este atât de mare, încât poți spune că pentru fiecare trei muncitori din uzină se află și câte un agent prezent.

Cu toate acestea comuniștii...

Ehei! Lor nu le poate sta nimeni împotrivă!

În uzina „Metalul” se afla un băiețel de vreo cinsprezece ani. Un ucenic. Era slăbuț, avea părul bălai, netuns, ridicat ciuf și-ntins pe ceafă, ca o coadă de pește. Purta pantaloni de pânză groși. Adică vorba vine, căci cu peticele cusute pe fund și la genunchi numai pantaloni nu s-ar fi putut numi. Hăinuța din postav care fusese cândva nouă, și-nainte ca stăpânul ei s-o fi vândut în hala de vechituri, la „taica Lazăr”, avusese culoarea

castanei coapte și neculese. Acum însă i se bălțase în toate culorile.

Nu era prea greu de ghicit de ce era atât de ponosit.

Îi lipseau și banii de haine, și cine să i le cumpere. Nu câștiga decât pumnii, palmele și-njurăturile maiștrilor. Dar avea răbdare și-o minte ascuțită că, de l-ai fi lăsat, ți-ar fi desfăcut cărămidă cu cărămidă uzina și-ar fi făcut-o la loc. Dar nu așa cum arată ea de obicei și o știu toți, ci cu coșul în jos și cu temelia în sus. Apoi ar fi scuturat-o bine. Cum? Îl privește! Așa... Ar fi scuturat-o ca pe-un fund de buzunar, să pice din ea, fărâme, toți bandiții: directorul, care comandă din birou și chiar din limuzină scăderile de salarii și concedierile de muncitori, șefii ai mari, ce-i țin isonul și mușcă din om chiar când râd... Apoi unii maiștri și contramaiștri, cu pumnii ca baroasele și palmele ca lopețile, croite să sfarme și să-nvinețească fălcile ucenicilor, pe care nu-i angajează decât pe daruri grele; și încă vreo câțiva dușmani pe deasupra. Oho! Să nu-i uite pe agenți! Agenții poliției, ai Siguranței... Așa ar fi făcut băiețelul cel de cincisprezece ani de la „Metalul”, deși n-avea atâta școală câtă minte...

În adeverința pe care a dat-o la biroul personalului din uzină se arată că posedă doar trei clase primare – pe a patra n-a putut-o termina, pentru că mătuși-sa care-l ținea, a rămas șomeră. Și... Dar ce să mai vorbim atâta de situația lui familială? Așadar, în adeverința de la școală se apunea că-l chema Ilie Ion. Asta e drept. Și că nu are tată. Asta, deși era așa, de-acum nu se mai putea spune că-i drept, chiar dacă certificatul nu mințea.

Copil fără tată. De la țară. Maică-sa, slugă la un ciocoi care nu-i dăduse voie să-și țină feciorul pe lângă ea, îl trimisese soră-sii, lucrătoare la fabrica de conserve „Grivița”, din București. Când tușă-sa

Irina a fost concediată împreună cu multe alte muncitoare, Ion a intrat ucenic la „Metalul”.

Legea, deși destul de ticăloasă pe-atunci, prevedea așa, de formă și de ochii lumii, cum se spune, că ucenicii fără patru clase primare nu pot fi angajați. Însă unii maiștri de la „Metalul” închideau întotdeauna ochii când deschideau mâna. Iar direcției puțin îi păsa de legi. Avea bani cu care să acopere ochii câte unui inspector de la – să nu râdeți – Ministerul muncii (adică al muncii altora), care, la rândul lui, venea numai după învârteală.

În uzină, ucenicului Ilie Ion i s-a spus de îndată Țandără, pentru că era isteț și sărea ca o așchie de câte ori îl chemau la treabă, chiar și fără să-i ceară careva ajutorul.

Țandără și-a întins picioarele amortite. De două zile stă ghemuit cu genunchii la gură într-o cabină din lungul șir de vagoane defecte, garate pe o linie laterală în triajul gării Dealul Spirii.

Ce cată el, chircit, acolo? Sst! Asta nu se întreabă...

Nu-i e somn, căci încordarea cumplită prin care trece și grija de a nu fi descoperit zădărniciindu-i-se planul, n-au darul să-i lipească pleoapele. E doar obosit. Foarte obosit. I s-a umflat limba în gură de sete. Sticla cu apă, rămasă pe jumătate, s-a vărsat noaptea trecută când a vrut să-și îndrepte spinarea. De foame nu-i pasă. E învățat. Cei trei covrigi i-au fost de-ajuns de alaltăieri când s-a vârat în carcera aceea pe roate.

Lipsește de două zile de la uzină? Nu-i nimic. Ucenicii nu pontează. Dacă lucrătorii nu-l dau lipsă maistrului, nimeni nu poate ști că Țandără, în loc să hămălească în uzină, stă ghemuit arc în cabina îngustă a unui vagon cu bandajele roților crăpate și cuzineții lagărelor topite.

Către orele zece din seară, o locomotivă s-a așezat în capul șirului de vagoane pe care scria cu

cretă: „Defect. La reparat”. Scârțâind, scrâșnind din încheieturile ruginite și neunse, convoiul a coborât la vale spre „Expoziție”. De acolo, zdrang, bang, pe linia Abatorului, până în curtea uzinei „Metalul”, pe sub nasul agenților care habar n-aveau și nici prin minte nu le dădea că s-ar afla cineva ascuns într-o cabină de frână.

Cât a mai stat ucenicul pitit în vagon nu are prea mare importanță. Interesează doar că.

Țandără împinse ușor cu umărul ușița cabinei și, dintr-o săritură, fu în mijlocul atelierului. Păși cu grijă, în vârful picioarelor. Ascultă atent. Niciun zgomot. Atunci e bine. Poate să scoată din buzunar o cutie de tablă rotundă cu capac, și din celălalt o pensulă.

Desfăcu căpăcelul, vârî pensula în cutiuța cu vopsea și începu să tragă pe pereți litere ca de tipar.

Ca de tipar le voia el. Dar unele erau mai înalte, altele mai mici, iar câteva, de loc puține, aveau câte un picior mai lung din vopseaua scursă pe perete. Însă ce pretenții poți avea de la un ucenic de la „Metalul”, cu numai trei clase primare —a patra, cum v-am mai spus, spera s-o dea în particular, căci ucenicia grea nu-i da răgaz și de școală — iar pe-ntuneric abia de-ți vezi nasul, necum să scrii cu pensula litere frumoase ca-n caietul de dictando? Și-apoi cine a mai pomenit elev cu trei clase să facă în beznă caligrafie pe perete?

Uite că face el. Ba și cuvinte, căznindu-se să fie cât mai citețe.

Pensula trăgea de zor pe zidurile coșcovite și afumate aceeași frază, același îndemn:

„Dacă direcția nu ne admite punctele, azi la orele 10 începem greva!”

Astea nu-s manifeste de hârtie ca să le mai poată smulge agenții de pe pereți, pentru că le trebuie

timp, apă caldă și sodă. Și-apoi, ohoho, dacă patronii nu cedează, a și pornit greva.

Din hala mare trecu în atelierul de strungărie care dădea în curte. Aci, din nou cu pensula muiată în cutiuța de vopsea.

Uite, parcă i s-a mai dat mâna la scris, ca la tabla mare din clasă. Poate spune careva că „d-ul”, „r-ul”, și alte câteva litere din alfabet nu-s chiar frumoase?

A tresărit. Din spatele unui strung vechi, scos din funcțiune, cineva îl privește nemișcat. A rămas încremenit cu pensula în mină și cutia alături. Insul acela nu vorbește. Și niciun gest nu face. Doar se uită... Se uită la Ilie Ion, zis și Țandără, ucenicul mare cât o șchioapă, care a scris pe pereții și ușile atelierelor cuvântul și hotărârea celulei de partid din uzină.

Secundele trec greoaie, ca și minutele. Doar inima, nebună, zvâcnește ciocan în coșul pieptului. Cine-i omul ăsta? Un lucrător? Un hoț? Sau vreun agent ascuns al siguranței, care l-a urmărit de cu seară? Și de ce tace? Ce vrea să-nsemne asta?

Face câțiva pași... Dac-ar fugi? N-are cum. Trebuie să treacă prin ușa care este lângă strungul pustiit de bătrânețe. Doar năluca să fii, ca să te strecuri prin zid. Însă năluci nu există, ci doar agenți ticăloși ai Siguranței, care bat cu vergele de oțel și...

S-a mișcat insul tăcut de lângă strung? Nu, nu! I s-a părut doar. Ce să facă? Dacă copoiul ăsta pune mâna pe el, are să-l întrebe cine l-a îndemnat să scrie pe ziduri și pe uși? Și ei nu întreabă așa cum ai întreba dumneata: „Unde te duci, Țandără?” sau cum s-ar întreba el: „Cât mai e până sună de foame?”

La ăștia vorba și pumnul, cuvântul și matracă de cauciuc, ba și strânsul degetelor la mucăa ușii, smulsul părului din cap cu cleștele și spânzuratul de mâini sunt metode prea binecunoscute de cei care au încăput în ghearele lor... Ca să-ți

pregătească „cojoaca” pentru anii de ocnă pe care ți-i dau judecătorii... Parcă nu i-a spus lui nea Năstase? Agenții? Comisarii? Procurorul și tribunalul? Oliolio!

Dacă îl prinde în gheare dumnealui, domnul polițist, care face pe mortul în păpușoi lângă strung și-l întreabă: „Cine ți-a dat ordin să...” „Bine, vecine, dar asta odată cu viața nu se spune!” Și acum ce să facă? Zeci de gânduri îi trec de-a valma prin cap. Iată, are să se lase încet pe vine... Poate că agentul îl mai așteaptă, bănuind că n-a venit singur și o vrea poate să-i prindă pe toți deodată, ca din strachină.

Și dacă n-o putea scăpa? Nu are să recunoască, deși știe ce-l așteaptă. I-au spus lui și alții, lucrători mai vârstnici care au trecut prin scărmaneala Siguranței. Iar nea Năstase l-a prevenit... Sst! Nici asta nu-i voie de scos din gură.

Ce șireți îs copoi! O să-l ia mai întâi cu binișorul. Dar el o să tacă. O să-i dea bomboane, palme, prăjituri, pumni și poate chiar o bicicletă nouă, un „Brenabor” sau „Diamant” după care, la refuzul lui de a trăda, o să-l jupoaie de piele... Nu va recunoaște nimic. Cutia cu vopsea? Minium roșu se află destul în atelierul de vopsitorie. Dar pensula? Ei, iată că la asta nu s-a gândit nici el, nici nea... Sst!

Pensula e încă udă. Trebuie s-o facă să dispară... Cum? Cum să reușească acest lucru, pe care niciun scamator de circ n-ar fi în stare, dacă l-ar supune polițiștii la o percheziție „pân-la suflet”, cum știi ei? Ce să facă?

Și deodată lui Țandără îi vine o idee. Dar ce idee? Mai formidabilă ca aceea de a întoarce uzina cu temelia în sus – după ce prin semnale de sirenă va înștiința pe lucrători să părăsească atelierele, pentru ca s-o scuture doar de directori, agenți și maiștri – mai ceva! Știe că peste câteva minute tot îl va aresta polițistul ce se zgâiește ca stâlpul de

felinar la el și îl va întreba de pensulă... El are să... Da. Asta-i soluția. N-are alta și nici încotro!

Va duce la gură pensula. Va mușca din părul aspru de porc... Brr! Urât gust o să aibă. Nu va mai rămâne decât cotorul de lemn. Proba principală va fi dispărut.

Hait! Ce zgomot a făcut! Un nod i se urcă în gât. Mațele i s-au întors pe dos. Înghite în sec, se ridică-n picioare, și abia acum observă că făptura de lângă strung nu e decât halatul albastru al contramaistrului, prins într-un capăt al mașinii...

Motoarele uzinei huruie năpraznic.

— Ce faci, mă Țandără, dormi de-a-npicioarele?

Jart! o palmă grea căzu pe obrazul băiatului, care după trei nopți nedormite abia se mai putea ține treaz.

Ucenicul întoarse amețit capul. Furios, contramaistrul Buzică ridică mâna să-l mai lovească o dată. Dar un glas gros, amenințător îl avertiză:

— Lasă-mi ucenicul în pace!

— Asta-i nea Năstase, cazangiul!

— E nervos rău azi slugoiul, făcu Dincă, alt cazangiu, mai în vârstă.

— Păi are și de ce, îi răspunse cu satisfacție Năstase.

Avea și de ce să fie nervos tâlharul de Buzică, ca și celelalte cozi de topor ale direcției. Dimineața găsisese atelierele pline cu cuvântul partidului. Îndemnul la grevă. Cum de-a reușit să se strecoare prin paza-sită a poliției? Cineva, un ins curajos, făcuse isprava asta mare.

Agenții n-au putut însă descoperi nimic.

1928.

UTECISTUL

Prin ferestrele larg deschise ale sălii de clasă se zăresc, deasupra liniei stâlpilor de telefon, două petice mari albastre: unul mai deschis și mai pur, celălalt mai întunecat și mai confuz. Pe amândouă le împreună tivul unui guler alb, spumos.

Acolo, la un kilometru, unde se află țărmul și mai departe, la câteva leghe, unde bolta văzduhului se lasă ca o pleoapă pe ochiul imens al mării, privește visător Martin.

La tablă, profesorul de matematică, domnul Bărbulescu, trage cu creta însoțind desenul cu un glas cântat, aspru, nazal: „Fie un triunghi

dreptunghic"... Apoi botează colțurile triunghiului cu cele trei litere de la începutul alfabetului continuă:

— Dacă adunăm suma catetelor...

Și iar repetă și iar explică.

Ochii elevului Dorobanțu Martin din a șasea B sunt ațintiți la cele două ceruri care se văd prin fereastra deschisă.

Deasupra turlei minaretului de peste drum, un pescăruș, amăgit de culoare și imensitate, încearcă inutil să aterizeze pe oceanul albastru al înălțimilor. Murmurul înfundat al valurilor se repetă monoton și fără istov, de parc-ar bate aci, aproape, în temelia de piatră a liceului.

Ca în receptorul unei galene, Martin ascultă și descifrează, totdeauna cu emoție, chemarea obsedantă a mării către orizontul interzis al Odesei, către țărmurile parfumate și-nsorite ale atât de mult depărtatului Caucaz.

Profesorul de matematică demonstrează în continuare. Didactic, sec și plictisit, el repetă acum enunțurile lui Pitagora.

Martin simte cum tavanul mohorât al sălii de clasă îl apasă ca o greutate uriașă de plumb ce i s-a lăsat pe creștet.

Fără să-și întoarcă privirea, șoptește colegului său de bancă:

— Cât mai avem până sună?

Andriadi Pericle își privește orgolios ceasul de aur prins într-o brățară de lezard la mâna stângă și-i suflă din vârful buzelor:

— Te grăbești?

— Nu, dar vreau să știu.

— Atunci...

— Cât e?

Colegul, care nu i-a răspuns la prima întrebare, ca să aibă prilejul să-și mai ridice o dată mâna împodobită cu prețiosul cronometru, binevoi să-i precizeze:

— Încă zece minute!

Martin oftă atât de adânc, încât toată clasa tresări.

— Liniște! – strigă profesorul plimbându-și pe deasupra băncilor o pereche de ochi amenințători ca două guri de șerpi.

Martin se strădui să-și desprindă privirea de la întinsul senin al Mării Negre, încercă s-o fixeze pe tabla care se afla la câțiva metri înaintea lui și pe care urmele albe ale cretei, izvorâte din mâna nervoasă a domnului Bărbulescu, o făcea parcă și mai urâtă și mai străină. Alături, Andriadi, prefăcându-se că ia sânguincios note, scrie cu Parker-ul său câteva rânduri pe colțul caietului. Rupse apoi încet hârtia și, tușind, ca să-i vătuiască fâșăitul, o împături într-un răvaș cât o unghie, trecând-o discret colegului său de bancă.

Fără să-și mai ia ochii de la tablă, Martin desfăcu cu două degete bilețelul. Când profesorul se întoarse o clipă cu spatele la clasă, citi repede: „Mergem la meciul de fotbal?”

Ah, meciul... Meciul de fotbal...

Martin era gata să mai scoată din străfund un suspin, dar reuși să se stăpânească la timp.

Clătină negativ din cap, silindu-se să fie atent la demonstrațiile domnului Bărbulescu. Dar ispititorul de lângă el nu se lăsă. A doua misivă alunecă pe pupitru: „Am două bilete. Fac cinste!”

Cea mai vestită echipă de fotbal din Capitală urma să joace cu reprezentativa orașului. Cu o săptămână înainte, casieria librăriei, care vindea bilete, fusese luată cu asalt. După o așteptare de un an, și după repetate amânări, întâlnirea era, în sfârșit, fixată pentru prima joi. De mai bine de o lună o strigau de pe toate zidurile și de pe toate gardurile, cu glasul lor colorat și cu slova de-o șchioapă, afișe scrise de mână, mari cât jumătate de cearceaf. Antreprenorii „afacerii cu meciul” scontau pe un mare beneficiu și, ca să și-l asigure, făceau o reclamă deșănțată, deși, într-adevăr, de

mult o echipă de categoria întâi, din Capitală, nu mai poposise în orașul de pe malul mării. Pe entuziasmul tineretului lipsit de posibilitatea de a practica sportul favorit mizau cei care angajaseră „combinația” aducătoare de câștiguri grase.

Alcătuirea echipei adverse, cât și a celei locale, șansele fiecăreia dintre ele – precum și caracteristicile jucătorilor pomeniți pe numele lor cel mic sau pe porecle și cântăriți cu de-amănuntul în balanța rezultatului probabil – erau dezbătute cu pasiune în recreațiile din școli, în birourile instituțiilor, în holurile, de cinema, în berării, la popota ofițerilor, pe stradă, în familii, peste tot, pretutindeni unde se aflau tineri ori vârstnici „ațiși” iremediabil de patima balonului rotund.

În recreațiile din curtea liceului ori chiar în orele profesorilor mai tari de ureche sau mai slabi de vedere, elevii făceau pronosticuri. Compuneau echipe imaginare, populate cu ași veniți din toată țara, ca să apere și să împodobească cu laurii victoriei culorile reprezentativei orașului durat pe litoralul Pontului Euxin.

Și Martin visase nu numai cu ochii închiși, dar chiar și cu ei deschiși, la acest meci. Va fi o dispută neobișnuit de înfierbântată, bogată în faze „extraordnare”, la care ar fi vrut atât de mult să ia parte ca spectator. Însă cel mai ieftin bilet era pentru el mai scump decât ar fi ceasornicul-brățară pentru colegul lui de bancă. Pericle era odrasla unică a unui bogat farmacist din oraș și nepotul marelui armator Andreadis, Temistocle Andreadis, proprietar a numeroase vase pe mare și pe Dunăre, de la care primise nu de mult, ca pe un fleac de cinci parale, minunatul „Longines” de aur.

Elevul Dorobanțu Martin n-avea nici tată cu stare, nici unchi milionar, ci numai o mamă văduvă, muncitoare la fabrica de halva a fraților Mehmed. Odată Martin făcuse de curiozitate o socoteală, mai mult pe presupuse și destul de departe de realitate. Rezultatul îl ului însă. Maică-

sa câștiga într-o lună cât aduna spițerul într-un ceas, iar stăpânul de vapoare și de șlepuri într-un minut sau chiar și mai puțin...

Colegul lui, Pericle, îl invită la meci... Martin știe însă că în spatele gestului „generos” al băiatului negustorului de leacuri se ascunde și o afacere rentabilă pentru dumnealui sau poate numai un interes și nimic altceva.

Al treilea, și mai ales al patrulea bilețel „pasat” cu aceeași repeziciune spunea, în adevăr, pe larg și lămurit: „Nu-mi dai niciun ban, îmi scrii caietul cu cuvinte la latină. Vrei?”

Iată că Andriadi Pericle avea să-i dăruiască fâșiuța aceea de hârtie cu marginea zimțată ruptă din cotor, biletul de intrare care, asemenea unui obiect magic, putea să-i preschimbe visul în realitate. Meciul... Meciul de fotbal, așteptat cu atâta nerăbdare...

Răspunsul lui Martin veni însă enervat, rostit aproape cu glas tare:

— Nu!

— Ești fraier! – îi șuieră printre dinții strânși, dar destul de sonor, Andriadi, lovind furios cu pumnul în pupitru.

— Ce-i acolo? — urlă domnul Bărbulescu, indignat că i se tulbură atât de îndrăzneț nu numai raționamentele geometrice, dar și reveriile dumisale...

— Dorobanțu – pâri fiul spițerului.

— La poștește încoa', vită! — îl chemă profesorul pe Martin cu degetul, ca pe un câine.

Martin se indignă:

— Andriadi nu mă lasă în pace!

— Nu-i adevărat, domnule profesor – sări în sus, ca o minge, celălalt. Dorobanțu îmi cere să-i fac cadou un bilet la meci.

— Minte, domnule profesor – protestă ridicându-se în picioare un elev din spatele băncii. (Asta era Mitarcă, fiul impegatului din gara-triaj).

Andriadi îl sâcâie pe Dorobanțu de un sfert de oră cu bilețele.

— Taci, găscane! — bătu cu talpa pantofului în estrada catedrei domnul Bărbulescu, care juca la club bacara cu farmacistul, amândoi membri ai aceluiași partid „istoric”.

Și, fiindcă Dorobanțu Martin nu se mișca încă din bancă, porni chiar domnia-sa, domnul profesor, cu pași mari și pumni strânși într-acolo.

În aceeași clipă sună însă clopoțelul. Profesorul de matematică avea obiceiul – singurul de altminteri pe care i-l prețuiau elevii – de a nu rămâne în clasă un sfert de clipă după anunțarea recreației. De aceea se opri brusc la jumătatea distanței dintre catedră și banca delicventului ca decuplat dintr-o priză electrică. Apoi, făcând automat stânga-împrejur, înșfăcă catalogul, zvârlindu-l la subsuoară și ieși din clasă scrâșnind:

— Ne socotim noi lecția viitoare, im- per-ti-nen-tule! Până atunci...

Deocamdată clopoțelul îl scăpase pe Dorobanțu Martin să fie apucat de urechi – ca și câinele care nu făcea imediat „sluj” în fața stăpânului – târât și trântit cu capul de tablă, ca orice elev „impertinent”. Acest obicei era respectat de domnul Bărbulescu cu precizie diabolică, chiar dacă-l amâna pentru era viitoare. Dar și cu unele abateri. După caz. Adică după „obrazul” vinovatului. Ca de pildă azi, când sentința urma să fie aplicată doar lui Martin, fiul muncitoarei văduve de la fabrica de halva, și nicidecum elevului din protipendadă, care avea „motive puternice” pentru a nu putea fi sancționat ca un oarecare altul.

Pericle era fiu de farmacist și nepot de armator. Cum ar fi putut domul profesor de matematică Bărbulescu să aplice o pedeapsă pentru nedisciplină unui astfel de „obraz subțire”?

Trecuseră trei zile de când Martin refuzase atât de categoric biletul de meci, oferit de Andriadi. Ei, dacă întâlnirea aceasta extraordinară de fotbal pentru orașul de provincie s-ar fi desfășurat într-altă zi... Dar meciul are loc azi, joi... Și azi... Martin, cine-i ca tine? Da, astăzi nu este o joi ca toate celelalte... Azi, oh, azi!... Numai să-și poată stăpâni emoția care-i țâșnește din toți porii, îi pârjolește fruntea, obrazii, și-i scaldă întregul trup ca-ntr-o baie fierbinte. Numai să nu trezească bănuiala celor din jurul lui că azi, astăzi, este o zi care deși nu-i trecută cu nimic deosebit în calendar – este totuși o zi ce strălucește cu toate culorile curcubeului.

... Ora de istorie. Ultima oră.

La catedră se află profesorul Dan Vasile. Tânăr, cu chip fraged și păr viscolit de bătrân, povestind încet, cald și prietenește, pare un coleg mai vârstnic. Celor silitori și corecți le surâde ca un părinte fericit. Pe cei îndârjiți în lene și în nedisciplină îi mustră cu vorbe blânde, trist, aproape rușinat că nu-i poate lăuda și mângâia. Lecțiile sunt niște povești întâmplare aieva, curgătoare și mișcătoare, precum destinul poporului, precum Dunărea – senină și liniștită în largul Bărăganului, tulbure în gura Deltei, mohorâtă și furioasă în hățișul prăpăstios al Cazanelor. Eroii basmelor lui nu sunt totdeauna prinți și domnitori împodobiți cu sceptre și coroane ce nasc legende, ci noroade muncitoare care făuresc istoria.

În ora profesorului Dan Vasile, manualul didactic, mincinos și ipocrit, stă cu copertile închise, nemișcat și gol de duh, ca o falsă mărturie. Dar iată că „domnul de istorie” deschide cartea cea mare și sinceră a istoriei, nescrisă încă pe hârtie, dar vie și veșnică, în care fiecare faptă, fiecare luptă poartă pecetea adevărului purtat din gură în gură și din generație în generație pe lungul drum al

veacurilor. Dascălul nu-și pofteste învățăceii la plimbare doar prin castelele strălucitoare ale voievozilor, viteji unii, cruzi și despotici alții, prin palatele domnilor trândavi și îmbuibăți, trimiși de sublima și sângeroasa Poartă să ne stăpânească și nici pe la conacele moșiilor boierilor trădători de patrie, avizi de aur și onoruri, ci-i poartă și prin bordeiele întunecate ale iobagilor, prin coșmeliile clăcașilor și dijmașilor jefuiți și zdrențăroși; în cocioabele muncitorilor flămânzi, ca și în rândurile cetelor de revoltați, desculți și-narmați doar cu sape și furci...

Martin îl ascultă atent și-l înțelege, înțelege mai mult ca ceilalți poate, mai mult decât bănuiește chiar omul cu chipul fraged și părul alb de la catedră.

Ah, dacă ar putea profesorul să le vorbească liber, scoțând adevărul din fundul adânc al tăcerilor!

... Și în anul acela, 1907, țărărnimea care trudea pentru pâinea albă a boierilor, dar era lipsită până și de mămăliga veche și acră, a pus mâna pe furci, pe coase și pe topoare... Și a pornit în iureș de furtună și de cutremur spre conacele și spre hambarele umplute cu roadă din sângele, din lacrimile și din truda lor... Dar, fără tovarășia și sprijinul celor care flămânzeau și se chinuiau în fabricile și în atelierele orașelor, răzmerița plugarilor s-a poticnit în fața tunurilor și puștilor regelui și ale boierilor. Toate acestea sunt altfel scrise și răstălmăcite în cărțile ce trebuie să le învățăm azi, dar în cartea cea vorbită a poporului, în care se va scrie poate mâine, poate poimâine, se va afla și se va învăța la lumina zilei istoria cea adevărată care va arăta nu numai cum s-au întâmplat lucrurile, dar și cauzele lor pe care le tăinuiesc domnii cei mari, dragii mei...

Profesorul de istorie vorbește fără oprire și fără zăbavă de când a intrat în clasa cu pereții mohorâți și cu bănci îngrămădite strecurând ici-colo un

cuvânt cu două înțelesuri, o frază care te pune pe gânduri.

Afară, bolta de deasupra orașului maritim e și mai luminoasă și mai fără margini parcă. Însă acum ochii lui Martin nu se mai despart de chipul cel tânăr cu păr de nea al profesorului de istorie. În urechea lui s-a stins până și freamătul apropiat al mării. Nu mai stăruie decât cuvintele profesorului Dan Vasile, care se apropie de mintea și de inima lui, ca zorii după o noapte cu vise urâte.

Clădirea școlii se află pe strada Delfinului. În cealaltă parte a orașului e gara spre care duce șoseaua ce încinge ca un brâu periferia portului cu peisajul ei semirural, pictat cu coștoroabe gârbovite și frânturi de garduri putrede, dărăpănate.

Personalul de București sosea la trei și cincisprezece minute. Dar după ultima oră de curs, dirigintele i-a reținut pentru cor. Lui Martin îi ardea de asta ca unui pește silit să facă plajă. În sfârșit, cele șaiszeci de minute au trecut de parcă ar fi fost un an. Când s-a văzut ieșit pe poartă, a luat-o repede, de unul singur, spre gară. Dar tot atât de repede întindeau pasul și elevii fericiți cu bilete de intrare la meci.

Ei, meciul! Are el un meci mai mare, mai „formidabil” decât întâlnirea „amicală” dintre faimosul club bucureștean și reprezentativa orașului, întâlnire care – trebuie totuși să recunoască – este un joc mare... În meciul ăsta, în care va intra de îndată, vor fi mult mai mulți jucători: de o parte el și cel cu care... Și... Și de cealaltă parte adversarii, pe care nici nu-i știe câți îs la număr... Agenții Siguranței, care trebuiesc neapărat driblați...

Cu o seară în urmă, nea Ilie i-a spus tot ce are de făcut.

Nea Ilie este hamal la dana de cărbuni din port. E și un fel de dascăl al lui Martin, cu toate că nu

are decât vreo câteva clase primare. Școala la care funcționează acum bătrânul hamal din port posedă doar două săli de clasă. Atât. Niciuna mai mult, nici alta mai puțin. Două săli. Însă nu ca oricare altele obișnuite. Sălile lui Nea Ilie se aflau una în podul unei coșmelii din cartier – o dărâmatură de om sărac acoperită cu olană turcească înverzită de ani și vântoase, cârpită pe ici-colo cu petice de carton asfaltat – alta, într-un soi de pivniță. Mai bine spus într-o hrubă, în care poți intra prin spatele unei magazii de cereale vechi și părăsite, dacă dai la o parte chepengul ascuns în tufărișul de bălării. Or mai fi venind și alți „cursanți” pe acolo? Martin nu poate să știe. Dar bănuiește asta.

„Sala de clasă” de la etaj, care posedă între altele și instalație de ventilație și aerisire permanentă – acționate de vântul ce se plimbă prin pod ca printre pânzele corăbiilor — e folosită doar în anotimpurile calde. La subsol este sala pentru cursurile de iarnă, în care nu te poți încălzi decât bătând din picioare și suflând în pumni. Materialul didactic, adică biblioteca școlii, e ținută într-un loc tainic pe care-l știe numai dascălul Ilie. Martin n-a văzut azi din această bibliotecă misterioasă decât vreo cinci-șase broșuri, cu copertile galbene sau roșii, pe care elevul, la început, n-a avut îngăduința să le consulte decât la „școală”, sub supravegherea hamalului care îl pune să citească pe șoptite. Iar după curs îl „asculta”, ca să se convingă dacă a înțeles și cât a înțeles.

Pe urmă, nea Ilie s-a încredințat că are de-a face cu un școlar nu numai ascuțit la minte și sânguincios, dar și gata să păstreze secretul „școlii clandestine”, chiar dacă i s-ar fi smuls limba din gură. Abia atunci i-a dat cărțile și pe acasă. Iar Martin le-a citit și răscitit numai noaptea târziu, cu perdeluțe de stambă trase peste ferestrele mici, cu fițilul gazornitei redus la „mica viteză”. Ca să nu descopere nimeni, nici maică-sa, camufla broșurile primite, într-un manual vechi, de limbă română

sau de istorie, toate de trei ori mai mari și de zece ori mai groase decât acele cărțuții cu nu prea multe foi. Aveau pagini puține, cu slova mărunță, scrisă la tipar, ori trasă la șapirograf, broșurile în care Martin afla mai mult adevăr și desprindea cu totul alte frumuseți decât în miile de pagini, pe care, de voie, de nevoie, le înghițise în cei zece ani de învățătură în școli cu profesori precum matematicianul meloman, dar ipocrit și brutal, Bărbulescu.

Martin știa de mult de ce nea Ilie își ține biblioteca în loc ascuns ca pe-o comoară. Dacă Poliția ar descoperi-o și ar răsfoi cărțile în care se vorbește despre nedreptate, despre comunism și comuniști, greve și revoluții, oca l-ar mânca pe hamalul de la dana de cărbuni! Iată pentru ce Martin e mândru că nea Ilie, ins trecut cincizeci de ani, ba și mai bine, are atâta încredere în elevul din a VI-a, încât, odată cu broșurile, i-a pus în mâinile lui de copil, însăși libertatea și viața lui. D-apoi să-l auzi și cum vorbește bătrânul:

— Măi Martine, dacă e să judeci pe dreptul dreptului, oricâte școli, inferioare și superioare, cât de multe facultăți și universități ar exista în lume... Auzi ce-ți spun? În lume, zic, deocamdată tot două clase există: clasa celor exploatați și clasa exploatatilor.

Și nea Ilie își înalță brațul către cerul acoperit de tavanul coșcovit, apoi roată în jurul capului către cele patru țării ale pământului:

— Mă, Martine, copile, numai de la noi și din noi înșine trebuie să ne vină eliberarea. Din lanțurile care, deși nu le vezi, dacă-ți pui palma peste ochi, dar ele îs grele și rod în carne vie. Să le frângem? Pentru asta e nevoie să fim uniți. Cu cât vom fi mai mulți, cu atât vom fi mai tari la opintea, când va fi să răsturnăm carul cu boieri și cu exploatatori, să ne scoatem grumajii din jug.

Luni seara, nea Ilie l-a chemat în odăița sa de burlac necăjit, în care își odihnește noaptea oasele

frânte de tonele de cărbuni pe care le-a cărat, ani, în coșuri, pe spinare. Acum e șomer, căci lucrul în port a slăbit rău de tot. N-avea el nici când era pace prea mult de muncă – și aceea înjumătățită, la plată de vătafi – darămite acum, în plin război? De câștigat un gologan se găsește rar. La spartul lemnelor, la căratul butoaielor vreunui cârciumar, și, uneori, în gară, la descărcatul vagoanelor.

L-a chemat luni seara nea Ilie. Au vorbit ca doi prieteni de una, de alta, îndeosebi despre războiul care a intrat în al doilea an și despre sărăcia care hălăduiește de veac prin mahalalele orașelor și prin satele țării noastre.

Apoi au ajuns acolo unde îi place lui Martin să întrebe și să asculte nopți și zile întregi, dacă ar fi cu puțință: la povestirile bătrânului hamal despre comuniștii și uteciștii care, fără răgaz, fără umbră de teamă, cu neasemuit curaj, luptă în toate chipurile pentru doborârea celor care au dezlănțuit războiul și au înlănțuit poporul într-o robie și într-o mizerie tot mai neagră.

Iată că nea Ilie l-a privit adânc în ochi și i-a șoptit încet, ca o taină:

— Ce zici, Martine? Ai vrea să intri și tu în organizația de tineret de care am vorbit deunăzi?

Elevul își simți tot trupul încălzit de o bucurie pe care o aștepta de mult, de când aflate despre isprăvile îndrăznețe ale uteciștilor. Și mai ales de acum trei seri, când s-a încumetat să-l întrebe pe nea Ilie, dacă îi va fi dat și lui vreodată să facă parte din Uniunea Tineretului Comunist.

Hamalul se făcuse că nu-l aude, trebăluind câte ceva prin boarfele lui. Dar aseară a adus el singur vorba de ceea ce Martin nu mai îndrăznea să-i vorbească. Gâtuit de emoție, n-a izbutit să-i spună decât atât:

— Nea Ilie... Nea Ilie...

Nici nu era nevoie de mai mult. Bătrânul comunist a citit în ochii limpezi și strălucitori ai tânărului ceea ce buzele sale nu erau în stare, în

clipele acelea, să grăiască, clipe hotărâtoare pentru întregul lui destin.

Și i-a zis mai mult în șoaptă:

— Trebuie să dovedești mereu că ești vrednic de o asemenea cinste, Martine, taică.

— Cum pot dovedi asta?

Hamalul i-a zâmbit cu multă înțelegere; și i-a zis:

— Printr-un examen. Ceea ce ai făcut până acum nu au fost decât lecții. Acum este nevoie să treci din clasa mea, unde te-am pregătit ca începător, la „cursul superior”.

Apoi nea Ilie l-a informat când va fi ziua examenului: joi, cea dintâi joi, la prânz. Și l-a poftit chiar miercuri seara, pentru instrucțiuni.

Miercuri... Este o zi ca oricare? Nu, desigur că nu.

Seara s-a înființat la bătrân. L-a ascultat numai urechi și freamăt de nerăbdare. Nea Ilie i-a spus, pe îndelete și cu amănunte, ce are de făcut, după care l-a pus să repete „proba” de examen. Examenul cel mare. De mai multe ori, până ce hamalul s-a declarat mulțumit. Abia după asta i-a dat o ultimă și prețioasă recomandare: „Vezi, gura cusută... Sânge rece și ochii-n patru!” după care s-au despărțit.

Martin avea impresia că privirile bătrânului continuă să-l însoțească, deși este acum departe de căsuța lui. De-a lungul drumului până acasă, și târziu, în noapte, când somnul nu reușea să-i închidă ochii, și iarăși de dimineață, când a plecat spre școală căutând să-și ascundă de maică-sa ochii roșii de nesomn, Martin și-a repetat pentru a suta oară instrucțiunile care trebuiau executate precis și fără șovăială.

„A plouat ieri pe la voi, tinere?” Aceasta era parola. Va răspunde cu cel mai liniștit glas din lume: „Nu. Seceta se menține.” Cel pe care va trebui să-l întâlnească are să-i mai zică: „Vrei să-mi faci un serviciu?” Martin îi va confirma că el

este omul de legătură, zicându-i: „Și două”. Atunci...

Iată-l în drum spre gară, pe bulevardul care duce către terenul de fotbal. Valuri gălăgioase de tineri și vârstnici spectatori se îndreaptă într-acolo. Dintr-un grup de colegi, Andriadi îl vede trecând grăbit și-l strigă:

— Dorobanțule, hai, mă, cu noi! Ce te mai duci acasă, când la trei începe meciul? Ai, mă, să urlî pentru ai noștri! Îți fac reducere la bilet.

Și fiindcă Dorobanțu părea că nu-l aude, Andriadi se desprinsese din ceata lui, și, ajungându-l, îl trase de mânecă:

— Îmi scrii numai jumătate din cuvinte! Un fleac pentru tine, care le ai scoase de o săptămână! Ce te codești la un chilipir cu care nu te mai întâlnești, prostule? Meci ca ăsta nu mai vezi tu cât îi trăi! N-auzi, mă, capră fudulă? Îți dau un loc la tribuna-ntâia, care se vinde la negru cu un sutar, iar tu faci pe surdul?

— Nu vreau! N-am nevoie de pomana ta!

Martin își îndeasă și mai apăsă pașii spre gară. Andriadi s-a oprit și scuipă în urma lui:.

— Ia te uită la nobilul cu tălpile de carton!

Și fiul farmacistului se întoarse la poarta stadionului.

— Martine! Mă Martine...

Cine l-o fi strigând?

E iarăși Andriadi căruia lecția – pe care nu este în stare s-o învețe, căci trebuie să muncească – îi umbrește plăcerea meciului:

— Mă Martineeee!... Vino... Scrie-mi cuvintele și îți mai dau și un pol... Doi poli în plus... și... cofetărie...

Martin nu-l mai ascultă. Aude însă fluieratul unui tren care se apropie. O ia la goană, pe trotuarul străjuit de salcâmi rari și piperniciți. A

tăiat bulevardul și s-a oprit din alergătură. A întârziat cumva furat de gânduri? Nu.

S-a oprit gâfâind pe peron. În afară de impiegatul de serviciu, de doi tregheri, un ofițer sclivisit și două cucoane bătrâne purtând pălării demodate cu pene, și umbreluțe dantelate, nu mai e nimeni. Personalul de București trece de ultimul semafor, pufăind zgomotos și obosit.

Cu ghiozdanul subsuoară și cu cartea de botanică în mână, Martin se postează în spatele chioșcului de ziare. Peste un minut, tot horăind și zvârlind suluri fierbinți de aburi, locomotiva se oprește la celălalt capăt al peronului, care într-o clipă se umple de călători. Martin îi cercetează pe toți, înfrigurat:

— Care-o fi?

Nimeni însă nu vine și nici nu se oprește lângă el, cu toate că își expune și mai vizibil semnele de recunoaștere: ghiozdanul la subsuoara dreaptă și cartea în mâna stângă.

Acum peronul aproape s-a golit. N-a mai rămas decât un tregher care-și răsuțește țigara, sorbind supărat din ea, probabil pentru că n-a avut clienți, și ofițerașul spilcuit, care se plimbă curios și fără rost, umezindu-și cu vârful limbii mustăcioara. Cizmele lui de lac, strălucitoare, bocănesc ritmic pe caldarâmul de bazalt. Ce țănoș și fudul intră în restaurantul gării! Pe aceeași ușă a ieșit afară pe peron, un călător în vârstă, cu o șapcă neagră pe cap, îmbrăcat cu un palton de culoare gri, ros la guler și la mâneci. El se apropie de chioșc, își cumpără un ziar, face câțiva pași mai departe, se uită cu coada ochiului în jur și-l întreabă deodată pe Martin:

— A plouat ieri pe la voi, tinere?

Elevul se silește din răspuseri să nu pară emoționat și răspunde scurt:

— Nu. Seceta se menține.

— Vrei să-mi faci un serviciu?

— Și două!

— Trebuie să plec cu trenul următor spre Medgidia și nu mai am timp să predau pachetul ăsta – l-a scos de sub haină – unui prieten de pe strada Portului. Vrei să i-l duci dumneata? Prietenul meu îți va fi recunoscător.

— Cu plăcere!

Martin ia pachetul cât un caiet, dar tare ca fierul, învelit în hârtie groasă și legat cu sfoară. Îl strecoară cât ai clipi în ghiozdan. Omul cu șapcă neagră se uită încă o dată împrejur. Pe peron nu mai e nimeni. Îl privește pe Martin stăruitor și-i zâmbește, parcă i-ar spune: „Succes”.

— Mulțumesc, răspunde în șoaptă și fără să vrea elevul, salutându-l și îndepărtându-se spre ieșirea de pe peron.

Când puse mâna pe clanța ușii mari și înalte, cu două canaturi, ofițerul cu mustăcioară tocmai ieșea din restaurantul gării și intra pe o ușă alăturată, deasupra căreia scria: Comenduirea gării.

Martin tresări străbătut de un fior de gheață. Trccând prin sala de așteptare, spre ieșirea din piața ce se află în spatele gării, auzi în urma lui bocănitul ritmic al cizmelor de lac.

Nu întoarse capul, vrând să pară nepăsător. Dar fiorul de mai înainte începu să-i răcească parcă tot sângele în vine. Dacă ofițerul intrat pe neașteptate la Comenduirea gării nu s-a aflat întâmplător pe peron? Dacă el se afla în restaurantul gării ca să spioneze pe geam tot ceea ce s-a petrecut în spatele chioșcului de ziare, pentru ca apoi să înștiințeze pe cei de la Comenduire să urmărească pe călătorul sosit cu personalul de București? Atunci?... Atunci?...

Martin se înfricoșă să gândească mai departe. Dar ca să nu mai audă cadența pasului sacadat al ofițerului, întinse și el piciorul, căutând să i se piardă urma printre călătorii ce nu plecaseră încă din piața gării, ci se târguiau cu birjarii care trebuiau să-i ducă în oraș. Ba chiar îi trecu prin

mintea să ia și el o trăsură, ca să se îndepărteze cât mai repede.

Își aminti, însă, în această clipă, că n-ar fi avut cu ce să plătească cursa nici până la primul colț de stradă. Apoi își dete pe loc seama de neghiobia ideii cu trăsura, care l-ar fi făcut și mai suspect, și deci ar fi determinat pe următor să-l înhațe pe loc.

Prefăcându-se că-și scapă cartea din mână – de ce n-a pus-o la loc în ghiozdan? — se plecă s-o ridice, aruncând o privire fulgerătoare în urmă și-n jurul lui. Nu-l mai zări pe ofițerașul cu mustață muscă sub nas. Se uită încă o dată. Mai cu de-amănuntul și îndelung. Intrase în pământ! Parcă nu-i venea să creadă, dar așa era. Printre oamenii din piața gării se aflau mulți militari, ostași de rând, subofițeri și ofițeri, dar nu acela. Off!

Probabil că se înșelase, impresionat de faptul că sublocotenentul intrase în biroul Comandurii gării. Martin socotise că bocănitul de cizmă din spatele lui nu putea fi decât al acestuia, deși pe cimentul sălii de așteptare încălțăminte oricărui soldat sau chiar civil putea să aibă exact aceeași rezonanță.

A înghesuit cartea de botanică în ghiozdan. Și-a desfăcut doi nasturi de la tunică și unul de la cămașă, ca să respire adânc și ușurat, apoi a pornit cu pași domoli.

Știe și cu ochii închiși pe unde trebuie să meargă, ca să ajungă acolo, unde urmează să predea pachetul. O ia pe strada Bătrânilor, apoi pe ulicioara Mimoselor, iar de la jumătatea ei, la stânga, drept înainte, prin fața depozitului de sare.

A și ajuns la capătul străduței Farului, care cade perpendicular pe Plaja veche, în străduța aceasta, la orele patru, trebuie să se întâlnească cu... Încă nu știe cu cine. Un ins în vârstă? Poate va fi tânăr. Sau, tot un băiat ca dânsul? Nu i s-a spus nimic în privința vârstei celui căruia trebuia să-i predea pachetul. Nu știe cine-i și cum arată. De altminteri

nici nu trebuie, nici nu e nevoie. Martin îl va identifica lesne: „Cel de al doilea tovarăș, cu care trebuie să te-ntâlnești, va avea, ca semn de recunoaștere, un ziar înfășurat sul în mâna dreaptă – i-a spus nea Ilie, când l-a instruit.

Ai să-ți deschizi ghiozdanul din care vei scoate iarăși o carte – indiferent care – dar numai până la jumătatea copertei. De astă dată, tovarășul îți va spune cealaltă parolă, iar tu îi vei răspunde."

A ajuns la plaja pe care nu se vede țipenie de om. Tot tineretul e la meci? Firește, cei puțini, cu bani, sunt înăuntru. Ceilalți, săracimea, pe-afară, la garduri, mulțumindu-se să asculte freamătul mulțimii, chiotele, îndemnurile, să audă, măcar, „teribila” întâlnire pe care nu au parte s-o vadă cu ochii. Vârstnicii, pe care nu-i mai interesează fotbalul, sosesc mai târziu sau de loc la plaja mică.

Martin se așază pe-o movilă de nisip cald, își scoate șapca, lăsându-și fruntea să fie răcorită de briza umedă și sărată a mării. Apoi rememoră, pentru a suta sau a mia oară întrebările și răspunsurile conspirative. Se teme să nu fi uitat vreun cuvânt ori să-l rostească greșit.

După ceasul său „special” – umbra proiectată de soarele după-amiezii senine de vară – nu poate să mai fie mult până la orele patru.

Elevul Dorobanțu, din clasa a VI-a B, cercetează cu ochi nerăbdători străduța povârnită, dar aproape dreaptă a Farului, prin care a ajuns aici și pe unde, de bună seamă, va veni și tovarășul pe care-l așteaptă. Nu vede, din capătul ei și până-n deal, decât pe paznicul depozitului de sare, care se plimbă cu mâinile la spate prin fața gheretei.

Nu-i bătrân paznicul, dar nu l-au trimis pe front, pentru că are un picior de lemn. Când trece pe lângă el, Martin îi dă bună ziua, așa cum se mai obișnuiește încă să dea cei tineri la mahala, ca și la țară, oamenilor mai în vârstă, chiar dacă nu-i cunosc. Și mai ales celor care sunt paznici de noapte sau de zi la fabricile boierilor ori la

depozitele statului, fiindcă mai păzesc și sărăcia mahalagiilor de ochii borfașilor, ce nu cruță chiar bojdeuca calicului, când li-i sete de rachiu sau poftă de barbut.

Dar i se pare că paznicul depozitului a răspuns la binețea elevului cu un mormăit ursuz, continuând să-și târască și mai îndesat ciotul de lemn prin fața porții. Martin își dădu cu părerea c-o fi și el necăjit, că nu s-a putut duce la meciul ale cărui ecouri de „bravo” sau de „huido” au și început să răsunе deasupra stadionului, aduse de adierea ușoară a vântului pân-aici, la țărmul mării.

Da! Parcă lui Martin nu-i pare rău că nu s-a dus să vadă meciul cu „bucureștenii de-a-ntâia”? Adică a fotbaliștilor dintr-o echipă de categoria primă?

Mitrofan, portarul „reprezentativei”, va avea de furcă cu înaintarea bucureștenilor, în care Dupka, centrul înaintaș, o să facă, desigur, așa cum se povestește și se scrie în ziare, minuni cu mingea.

Cum spunea Andriadi, pe care unchi-său îl ducea special duminica în capitală, ca să vadă „meciuri, bă, nu poarcă la trei bețe”.

Moștenitorul spițerului povestea întâi ritos, apoi ca reporterul de la radio pe care îl imita aproape la perfecție, dar cu mai mult haz: „Dupka o pornește de la centru cu mingea lipită la picior, cum am merge noi cu servieta cu cărți la subsuoară. Trece de un înaintaș, trece de-al doilea, dribblează un mijlocaș. Să-l fi văzut cum înșiră în urma lui toată halfia până ce-i ies becii înainte. Credeți că dă mingea interilor? Aș! Dupka pasează soarelui. O lumânare pe care o stopează cu capul în careul de șaișpce. Ați văzut vreodată cum se stopează cu capul? Nu? Băgați-vă în tărtăcuță! Primește un balon în creștet, mișcă scurt din ceafă, mingea îi alunecă pe piept spre genunchi și de acolo stop o smirnuiește sub talpă. Fundașii îs năuciți. L-a păcălit pe cel de pe dreapta, se îndreaptă către celălalt de pe stânga, îl duce și pe ăsta, se face că trage un șut fulgerător în colțul dinspre tribună,

portarul plonjează deznădăjduit, ca-ntr-un bazin, și Dupka, ei bine, Dupka intră liniștit și ușurel ca la cofetărie... Nu. Ca-n filme, bă! – cu mingea în vârful ghetei, în colțul celălalt al porții unde o lasă tacticos și fără grabă ca pe-o pălărie la garderobă...”

Știa Andriadi să-și înnebunească colegii cu „reportaje” lui sportive.

Dupka... O fi poate și ăla. Ia să-l văd însă dacă ar avea curaj să se ducă la gară... Ori să țină ascunse acasă cărțile lui nea Ilie?

Iarăși răzbate un val de țipete dinspre teren. Dacă ar închide ochii numai pentru o clipă, e în stare, doar după chiotele și vociferările ce le aude, să intuiască un iureș al tripletei condusă de faimosul dribler Dupka sau plonjonul acrobatic al lui Mitrofan...

Dar de ce se tot hlizește paznicul la el? N-a mai văzut un elev de liceu la plajă?

... Iată că, în sfârșit, omul cu piciorul de lemn și-a găsit cu cine să-și alunge urâtul și să-și împartă singurătatea. Cu sergentul de stradă, care, răsărit deodată de după colț, s-a apropiat de invalid și i-a întins mâna, dând din cap prietenește.

Martin simte iarăși un norișor apropiindu-se de seninul ce i se așternuse ușurel în inimă pe măsură ce se depărtase de centrul orașului, unde atâtea primejdii pândesc pe un școlar ce are în ghiozdan și altceva decât cărți și caiete. Ce caută uniforma cafenie împodobită cu nasturi strălucitori și încinsă cu pistolul în teacă de șindrilă aici, la capătul periferiei, unde Poliția nu vine decât pentru „cazuri speciale”?

Nu cumva ofițerașul ferchezuit de la Comenduirea gării a observat totuși ceva neobișnuit pe peron și nu și-a întrerupt gustarea din restaurant – se pare că nici nu avusese timp să o comande – și plimbarea cadențată, ca un vers războinic, decât doar ca să telefoneze Poliției sau

Siguranței? Aștia puteau să trimită imediat pe urmele elevului suspect o droaie întreagă de agenți camuflați în trecători obișnuiți și apoi altă droaie de vardiști dintre care... Oare unul nu a apărut acolo, la câțiva pași? Ia te uită, cum se zgâiește „curcanul” drept spre movilița pe care el, Martin, s-a așezat ca un iepure prostănac, chiar în raza de bătaie a puștii vânătorului... Și ce tot întreabă sau îi spune paznicului cel șchiop dând mereu din cap? De ce i-ar fi interesat chiar acum și de îndată țărmul și locul unde s-a aciuat Martin? Ce altceva ar putea să le fi atras atenția în peisajul pustiu al „plăjii mici”, cum i se spunea, aproape abandonată de vreo doi ani, din pricina războiului, decât mogâldeța de pe movilița de nisip?

Dar asta ce mai e? Acolo, pe mal, ceva mai departe, dar tot într-un loc care poate fi văzut de Martin, a mai apărut o uniformă. O uniformă kaki, care merge țațoșă pe șoseluța de lângă plajă. Cizmele îi strălucesc în soare ca niște fulgere. Asta e... Asta este... Sublocotenentul de pe peronul gării!

Acum Martin e convins că-i urmărit. Și nu numai urmărit, ci chiar încolțit. Încolțit de-a binelea, fără să-și mai poată îndeplini sarcina. Sarcina de încercare, în plină zi se așternu o noapte neagră, ca o ploaie de păcură. Martin nu se mai îndoi că încăpuse în păienjenişul celor trei unelte ale regimului fascist în care trăia: Siguranța, Comenduirea militară și Poliția.

Dacă ar fi avut la dânsul o sticlă cu benzină și un revolver ar fi știut ce mai are de făcut. Într-o clipă ar fi dat foc pachetului din ghiozdan, să nu cadă în ghearele dușmanului, apoi... O rafală în cele două uniforme... Dar revolver nu avea, și chiar de l-ar fi simțit undeva, în buzunarul hainei sau pantalonului, nu știa să tragă cu el. Și de-ar fi știut?... Nu trebuia să facă o asemenea prostie, căci și-ar fi adus singur toată haita Poliției și Siguranței pe cap. Ar fi fost întrebat de unde are

revolverul. Iar pachetului de ce să-i dea foc? Pachetul... E chiar sigur că nu va putea scăpa cu el, ca să-l poată preda cui trebuie? Când l-a pipăit era tare ca metalul. Poate nici n-ar fi ars. Ah! Cum de-i trec în minutele acestea astfel de gânduri prin cap? Și totuși cum să facă să-l ascundă? Cum să-l scape? Nici nu știe ce-i în el. Cine-i poate veni în ajutor?

„Nea Ilie, unde ești, nea Ilie?”

Hamalul cel bătrân era însă departe, la gară, sperând să găsească ceva de lucru, sau poate acasă, așteptând să-l cheme vătaful la încărcarea vreunui remorcher vechi cu cărbuni. Dar lecțiile, sfaturile lui erau aici, aproape de tot, în capul lui Martin, care le învățase pe dinafară ca pe-o poezie iubită. Oare le uitase acum?

„Dacă ți se pare ceva suspect, arată-te liniștit, calcă pe drum nepăsător, cu fruntea sus și cu ochii în ochii celor care-ți ies în cale. Chiar dacă toți ăștia nu-s decât iscoade pe urma ta. Să nu fugi din fața lor, fiindcă trag după tine cât ai clipi. Dimpotrivă, să le ieși drept în față, vesel și nepăsător – când ei cred că ți s-au muiat picioarele și ți s-a răcit sângele în vine de spaimă – ca să-i zăpăcești, și-apoi caută să te topești, în uluiala lor, cum se topește în văzduh porumbelul înconjurat de haita răpitoarelor. Până să se repeadă uliul sau vulturul să-l sfâșie, se trezește că nu mai are pe cine...” Așa i-a spus bătrânul hamal, așa au făcut și alții, comuniști și uteciști, în împrejurări mult mai grele. Astfel fac ei și acum cu agenții care-i filează, cu călăii care îi schingiuesc și-i anchetează. Tot astfel trebuie să se comporte și el. Fără teamă, înfruntându-și cu dibăcie urmăritorii...

„O hotărâre luată la timp face cât două bune.” Asta-i tot nea Ilie... Nu trebuie să mai rămână pe plajă. E de-a dreptul suspect. Cum de nu a înțeles asta? Va încerca să pară cât mai nepăsător și să se ducă în întâmpinarea celui care...

Martin se ridică încet de pe movilița de nisip, scuturându-și grijuliu pantalonii, își strânse ghiozdanul la subsuoară și porni hotărât la deal, spre străduța Farului, pe care acum însă coboară cineva la vale, grăbit și fredonând. Martin se opri, nevrând să-și creadă ochilor. Era Bărbulescu! Profesorul de matematică! După sergentul de la Poliție și sublocotenentul cu cizmele de lac, numai asta mai lipsea acum. Bărbulescu! Dumnealui, „domnul” de matematică, nu mai venise la oră și nici la școală din ziua în care-i amânase osânda pentru lecția următoare. Se spunea că ar fi plecat în București pentru o săptămână, având treburi importante la minister. Martin se bucurase, ca și toată clasa de altminteri; bineînțeles cu excepția lui Andriadi Pericle și a celor asemenea lui. Se vede însă că, spre norocul și bucuria acestora din urmă, domnul Bărbulescu obținuse totuși o grabnică rezolvare a treburilor lui din capitală și, de bucurie, se pare că își „udase” izbânda. Vinul nu-l suferea în pilule, sub formă de struguri, ci mai mult lichid, stors de alții în hârdaie, vărsat în butoaie ori sticle și apoi turnat de el în pahar... Totuși, ca să nu-și „moaie” odată cu gâtul și prestigiul, domnul profesor prefera și frecventa, cât se poate de ferit, cârciumile dosnice.

Toate aceste amănunte asupra personalității profesorului de matematică, le știa mai de mult elevul Dorobanțu Martin. De aceea, văzându-și dascălul și călăul prin aceste coclauri, nu se mai îndoia nicio clipă că nu venise de florile mărilor. Cu atât mai mult cu cât se zvonea că amicii săi de club îi aranjaseră la București numirea ca director al liceului. Ba unii spuneau că urmează să și fie instalat înainte de încheierea anului școlar. S-ar fi putut ca ordinul cu numirea să-i fi sosit chiar azi și, de bucurie, s-a dus de unul singur să-și stropească fericirea în zeamă de Murfatlar.

„Ce câine turbat are să fie de acum încolo domnul Bărbulescu”, gândea Martin. Un bețivan

bătăuș, slugarnic cu cei mari și tiran cu cei mici pe care vrea să-i intimideze.

Numai că lui nu trebuie să-i fie, ba chiar – ia te uită! — nici nu-i mai este teamă de zapciul liceului. Simte asta chiar de pe acum... Nici de câinii Poliției și Siguranței nu trebuie să-i mai pese. Nu i-a spus nea Ilie? „Când l-au prins pe Filimon de la Șantierul naval... Pe neînfricatul utecist Filimon Sârbu, mă băiete... După ce l-au arestat chiar pe plajă, l-au chinuit până aproape să-și dea sufletul. Apoi i-au făcut injecții să-l readucă în simțiri, ca să-l poată schingiui din nou. Dar toate caznele zbirilor nu i-au putut smulge un singur cuvânt din care să afle dușmanii ceva... Dimpotrivă... Când l-au dus în fața plutonului de execuție a strigat: „Trăiască România liberă! Moarte fasciștilor!”

Așa va face și el. De l-ar fierbe de viu într-un cazan cu smoală, sau de l-ar frige pe jar în mangal, n-are să scape o vorbuliță. Iar de-i va fi dat să fie culcat la pământ c-un snop de gloanțe, mai înainte de a muri are să strige ca utecistul de la Șantierul naval... Are să... Cum o să strige? Are să strige așa: „Trăiască Partidul Comunist! Trăiască România liberă!”

Gândurile acestea îl înflăcărează, îi dau o tărie nebănuită.

Martin urcă mai departe dealul stradelei Farului. Viitorul sau poate chiar actualul director al liceului se apropie cu pași vulpești de el. Potrivit obiceiului său, Bărbulescu se făcu că nu-l vede, întorcând capul, așteptând totuși să fie salutat. Folosind îndrumările lui nea Ilie și ca să-și deruteze urmăritorii, Martin trebuia să-și scoată șapca. Mai ales că profesorul de matematică părea înzestrat și cu... virtutea ciclopilor! Vedeă și cu ceafa. Și vai de elevul care nu știa sau nu ținea seamă de această conformație „supranaturală” a lui! Era apostrofat și uneori chiar lovit în stradă și în plină lume.

Dar dacă domnul Bărbulescu nu trece întâmplător pe strada Farului? Cine poate garanta că n-a venit într-adins? Dacă ofițerul acela, cu cizmele de lac, i-a spus ceva... Altminteri nu-i ieșea în cale. Găsea bețivul și alt cartier cu crâșme...

Cum? Iar îi e teamă? Nu! Nuuu! Nu-i e teamă și nici frică. Dimpotrivă, ca și Filimon... Curajos... Sânge rece.. O să-i arate el lui Bărbulescu cât de tare a devenit de când... De când...

Furat de monologul lui interior și de întrebarea fără dezlegare: „Ce caută Bărbulescu tocmai acum pe strada Farului?” Martin trecu cu șapca pe cap, fără să-l salute.

— De ce nu dai bună ziua, găscane?

„Ah, ce greșeală am făcut. Greșeală de neiertat” — gândi imediat. Era însă prea târziu s-o mai repare.

Acum stă pe loc și nu-i poate răspunde. Așteaptă ca bețivanul să-l întrebe și ce caută pe acolo pentru că, poate, nici nu-i beat, ci se preface, cum se prefac toți agenții și comisarii de la Siguranță. Și, mai ales, îl va întreba ce are în ghiozdan. Pachetul stă acolo unde l-a pus de când i-a fost încredințat în gară, între cărți și caiete. Ar fi putut să scape de el, îngropându-l în movilița de nisip. Însă dacă a fost văzut când l-a primit, polițiștii n-or fi atât de seci la cap să nu răscolească la nevoie tot nisipul plajei, ca să-l găsească. Dacă l-ar fi întrebat, ar fi negat că l-a ascuns acolo... Ți-ai găsit!... Nu l-ar fi crezut, de-ar fi luat foc și-n gură. Dar el nu va spune nimic, chiar de-l vor omorî. Știe că va fi cercetat „în de-aproape”, schingiuit. Agenții ar fi scormonit în nisipul plajei până ar fi dat de pachet. La ce bun să-l mai fi ascuns, când s-ar putea ca până la urmă să aibă totuși noroc să scape?... Mai ales că... Uite, nici Bărbulescu nu-i pune vreo întrebare cu tâlc, ci îl privește doar cu ochii lui sălbatici și cu gura mai schimonosită de ură ca de obicei. Asta înseamnă... Asta înseamnă că habar n-

are profesorul de matematică ce are în ghiozdan elevul din fața lui. De ce o zbiera însă ca un măgar înjunghiat? Și cum duhnește a vin! E beat! Sigur că-i beat. Foarte bine. Las' să bea. „Bea, domnule Bărbulescu, cât oi pofti, numai de ce duc în ghiozdan să nu mă-ntrebi.” Și, de bucurie, Martin zâmbi.

— Nu vrei să-ți caști râțul, nemernicule! Râzi? Hâc! Bine! Ai să grohăi tu ca porcul sub cuțit, de-o să te audă și... hâc... taică-tu din groapă, nenorocitul!

Vru să-i dea o palmă, ba chiar două, dar se clătină atât de tare că de nu l-ar fi prins Martin de braț, s-ar fi prăbușit, lat, pe uliță... Se smulse furios din mâna elevului.

— Vorbim noi... hâc... mâine!

Bărbulescu plecă mai departe furios, forțându-se ca pașii să nu-i depășească mai mult de două cărări.

Dar „surprizele” și, odată cu ele, emoțiile nu s-au terminat. N-a apucat să se liniștească un minut... Uite că paznicul depozitului de sare îi face semn cu mâna, chemându-l. Iar alături de el se mai află încă sergentul de stradă... Ce vor? Nu cumva?... Să se ducă? Să fugă? Dacă-i întind o cursă? Nu. Ar fi trebuit atunci să-l urmărească, ca să afle cu cine se întâlnește. Dar dacă sergentul e mai puțin rafinat și se mulțumește numai cu arestarea lui? Ah, mereu dacă... Dacă... Sublocotenentul cu mustăcioară... Bărbulescu... Sergentul de stradă... Câți au fost asmuțiți pe urma lui?

Își ridică iarăși capul sus și se-ndreptă spre depozit. Dacă polițistul care îl aștepta lângă paznicul cu piciorul de lemn crede că îl va înhăța, așa, ca pe o păsărică căzută în laț, se-nșală. Are el picioarele mai iuți.

În adevăr, invalidul urmat de sergent, îi ieși înaintea:

— Va să zică nu prea ne înțelegem cu profesorii, domnule elev, ai? Martin voi să răspundă ceva, dar cel care-l întrebese i-o luă repede înainte. Îl cunosc bine pe domnul Bărbulescu, tinere. Am și eu un copil la el, la școală. Îl știi pe Tatomir Constantin?

Martin păru că se fâstâcește deodată. Vru să răspundă: „E coleg cu mine. Stă în banca din spate. Cu Bordea Ilarion...” Tăcu însă.

— E băiatul meu – reluă mândru omul cu piciorul de lemn.

— Apăi, noroc bun! spuse sergentul, și dând iarăși mâna cu paznicul plecă într-ale lui.

Rămăseseră numai ei doi. Martin privi la insul din fața lui și se gândi repede: „Iată pe cine bănuiam eu... Părintele colegului meu, Tatomir. Băiat sărac și amărât ca și mine. De câte ori nu l-a bruftuluit și jignit domnul Bărbulescu?

— S-a înfuriat că nu l-ai salutat?

Martin șopti mai mult pentru el:

— Îmi pare rău...

— De ce să-ți pară rău? sări paznicul, după ce se uită după Bărbulescu care tocmai dădea colțul spre strada vecină. Și urmă: Nu-ți spusei că-l cunosc eu prea bine pe domnul profesor care-și bate elevii pentru te miri ce? Păcat că n-a intrat în Poliție. Acolo îi era locul, nu la catedră. Ar fi fost de mult comisar-șef. Mai ales că-i place și lui, ca și șefului de Poliție, să se aghesmuiască cu tot ce e mai de soi în butiile din oraș... Da' matale ce căutași pacilea, ca să-i ieși înainte ca șoricelul între labele motanului?

Capul lui Martin vâjâia ca o morișcă de vânt. Nu mai știa ce să creadă, nu se mai pricepea ce să răspundă. Nu cumva guralivul tată al lui Tatomir Constantin îl ia pe departe, ca să ajungă acolo unde trebuie? O fi totuși un agent camuflat, iar sergentul de stradă e legătura lui... Dar Tatomir e un elev bun, blând și sărac... Cum-ar putea fi taică-său o slugă a Poliției? Nuuu! N-are dreptul să se lase

ispitit de aparențe... „Ochii-n patru, Martine! Și sânge rece”, îi spusese nea Ilie.

— Că noi tocmai ne ziceam, când te văzurăm pe movilița aia de nisip: „Să știi că băietanul ăsta și-a luat desaga cu cărți și a plecat să tocească p-acilea, ca să-și alunge urâtul și supărarea că nu i-a dat taică-so bani să se ducă la meci”.

— N-am tată!

Paznicul îl privi trist. Clătină din cap și adăugă:

— Costică al meu n-are mamă... Iar taică-so n-a putut să-i dea gologanii pentru meci. I-au luat-o înainte agenții.

— Agenții?!!

— Da. Agenții de la percepție... Că n-am primit simbria de două luni – poprită de ei pentru datorii – fir-ar a ciorilor de simbrie în care ne țin cei mari pe noi, ăștia mici, cum ne țin și-n fleandurile astea, care ne curg pe spinări... Ia privește la tatăl lui Tatomir Constantin, băiatule! Cică e paznic și el, salariat la stat, cum s-ar spune, cu peste douăzeci de ani vechime în slujbă. Dar numai nasturii și treanța asta de haină, pe care-o cârpesc în fiecare seară, se mai țin pe mine... Nu ca ofițerașul cu mustăcioară pe care-l văzuși poate mai adineauri. Și ăștia, ca și profesorului, îi place băutura... Pe la cârciumi dosnice...

— Cine e ofițerul? — întrebă Martin.

— E băiatul lui conu' Iorgu, fost colonel la cavalerie și acu' șeful manutanței. Fecioru-său face serviciu la garnizoană și după câte auzii – e-n vorbă de cununie cu o duducuță cu care vine câteodată de se-ntâlnește pe malul mării: odrasla de una singură a lui domnu' Ferechide, moșierul și cerealistul.

Obosit parcă de atâta vorbărie, paznicul se opri. Martin ar fi vrut să-i zică și el ceva. Dar ce să-i spună când pachetul din ghiozdan atârna de fiecare cuvânt sau de gest al lui? Văzuse în omul cu uniformă polițienească pe un dușman de moarte cum erau toți. Gândurile i se învâlmășeau și

zburătăceau în cap. Prin urmare, sublocotenentul... și Comenduirea... Sergentul de stradă cu paznicul... Off, și domnul Bărbulescu... Greu și periculos e să fii comunist... Ce, parcă el e comunist? Nici ajutor de comunist nu se poate numi... Abia este la prima misiune. Cea dintâi sarcină. Și prin câte n-a trecut sau a crezut că trece?

Tatăl colegului său de clasă vorbea înainte. Martin de mult nu-l mai putea asculta. Dar prin pălăvrăgeala lui lămurise toate lucrurile și își risipise bănuielile. Îi venea așa deodată să-l cuprindă în brațe și să-l sărute. Dar nu-l îmbrățișă. Îl privi doar cu ochii umezi de recunoștință și-i zise silindu-se să-și tăinuiască tulburarea:

— Să-i spui lui Costică, nene Tatomir, c-ai vorbit cu... Hait! Era gata să facă o greșală, divulgându-și numele. Să-i spui că ai vorbit cu un elev din cursul inferior... Ilie. Mă știe el.

— Am să-i spun.

— La revedere!

— La revedere! Iar pe domnul Bărbulescu, mormăi invalidul dați-l dracului!

Descoperindu-și și acoperindu-și capul de mai multe ori cu șapca, Martin o luă la fugă spre capătul celălalt al stradelei Farului.

Când dădu colțul, se opri deodată. Pachetul! Da, e tot acolo, în ghiozdan, lângă cartea de geografie pe care o scoate acum afară până la jumătate.

Purta semnul de recunoaștere ca pe un stindard, fără să-și dea seama că nu știa ce avea de făcut, dacă nu va întâlni pe cine trebuia.

După umbra pe care i-o lungea soarele la picioare socoti că trecuse de orele patru.

Să i se fi întâmplat ceva celuilalt, cum i s-a întâmplat și lui, ieșindu-i înainte oameni pe care nu și-ar fi închipuit în ruptul capului că-i poate întâlni pe-aici?

Ei, dar stai, că surprizele se țin lanț... „Cine-o fi insul acela înalt și subțire, care se ivește după

colțul străzii? Are capul descoperit, fața de adolescent și părul alb.”

Martin încremeni. Alt profesor! Cel de istorie! Ce-nseamnă asta? Și-a dat întâlnire pe strada Farului toată cancelaria liceului? Oare și domnul Vasile Dan se duce tot acolo unde s-a dus Ilie Bărbulescu? Se otrăvește și el cumva cu licoarea blestemată, ca să dea și dânsul într-o zi elevii cu capul de tablă? „Ar trebui să nu mă vadă, dar nu mai am timp” – își spuse Martin.

Profesorul de istorie se apropie de elev cu toată fața lui senină și surâzătoare de dascăl și de prieten. Martin se descoperi și-l salută. Apoi... Apoi... Picioarele i se înmuiară. Își dă seama că de astă-dată emoția l-a cuprins din creștet până-n vârful degetelor de la picioare. Numai să nu tremure... Numai să se țină bine... Tare... Mai este în stare să facă un pas. E cu puțință oare? În mână dreaptă profesorul de istorie – da, da, profesorul de istorie – Vasile Dan... Ei bine, ține o gazetă făcută sul! Și el pare oarecum surprins de această neașteptată întâlnire. I-a pierit zâmbetul. Privește atent, ba chiar încruntat de-a binelea la Martin, apoi la ghiozdanul desfăcut cu cartea de geografie săltată pe jumătate afară. Uite, cum sen-roșește la față! De ce? Nu cumva... Nu cumva este și domnul de istorie prins de emoție?

Vasile Dan stătu puțin în cumpănă. Nu mult. Martin nu-și poate da seama de nimic, dar aude, ca venind din depărtare ca un susur, cântec puternic ca un cântec din trompetă:

— Te-ai plimbat pe țărm, Dorobanțule?

— M-am plimbat.

— Și cum e marea?

Dar asta-i parola... Parola celui căruia trebuia să-i predea pachetul. „Cum este marea?” Întrebarea răsună acum în urechea lui Martin, asemenea celei mai minunate melodii pe care a auzit-o vreodată. Și totuși parcă nu mai este glasul cel cald, obișnuit, de pe catedră, al profesorului de

istorie. Timbrul e mai grav. Iar dacă stai să-l asculți cu atenție, îți dai seama că este și puțin tremurat.

Martin răspunde gata-gata să-și înecă vorbele în lacrimi de bucurie:

— E mută și adâncă.

Da. Acesta-i răspunsul exact al parolei tovarășului căruia trebuia să-i predea pachetul primit în gară.

Scotoci cu degetele înfrigurate în ghiozdan. Întinse pachetul pe care Vasile Dan îl ascunse repede sub pardesiu.

— De ce tremuri, Dorobanțule? Și de ce vrei să plângi? Ți-a fost teamă?

Martin își smiorcăie nasul:

— Mi-a fost puțin.

Profesorul de istorie îl mângâie ușurel pe spate:

— Dragul meu, nu trebuie să mai lucrăm împreună, pentru că ne cunoaștem. Aceasta-i legea de fier a conspirativității de partid. Cine ne-a pus în legătură n-a bănuț că...

— Știu... Mi-a spus și nea...

— Sst! Nu divulga. Nu trebuie să știu cine ți-a vorbit despre legea conspirativității și cine-i legătura ta... A mers totul bine?

— Nu prea...

— Vino aici!

Profesorul îl trase într-o ieșitură tăiată în mal! Acolo puteau schimba repede, fără să fie văzuți, câteva vorbe.

Și elevul Dorobanțu Martin îi povesti tot ceea ce i se întâmplase din clipa când primise pachetul. Moment cu moment. Vorbea ca și cum retrăia din nou fiecare clipă de îndoială că nu-și va putea îndeplini sarcina, de teamă, da... Și de teamă – de ce să nu recunoască acum? Dar și din vina lui că nu și-a putut stăpâni prea bine firea. S-ar fi putut întâmpla ceva celui pe care nu-l bănuise cine-i, dar care ar fi putut cădea odată cu el în capcană.

— Nu ești la ultima încercare, tovarășe Dorobanțu Martin!... Vor mai veni și altele.

Ce cuvânt înălțător a rostit profesorul Vasile Dan! Și ce fericit era cel care îl auzise!

Ce frumoase sunt acum, mai frumoase și mai minunate ca niciodată, nu numai cerul și marea, ci și țărmul, și viața, chiar dacă sus, pe bolta sinilie, mai stăruie încă nori mari, grei...

— N-am știut, Martine, că în clasa a VI-a B am un utecist de ispravă!

— Utecist? Nu... Nu sunt încă...

— Ba da. Ești. De azi!

Nemaipomenită zi. Până și soarele, care împrăștia corăbiile negre de pe cer, a năvălit în ochii și-n inima lui Martin.

DIN OM ÎN OM, DIN CASĂ-N CASĂ

Ploaia rece de toamnă încetase, dar streșinile își mai cerneau încă picurii.

Să fi fost orele șase sau șapte din seară? Cine ar fi putut ști fără ceas?

Norii pluteau jos, deasupra mahalalei, peste acoperișurile din carton asfaltat sau de șiță putredă, peste salcâmi piperniciți și prăjina fântânii cu ciutură din capul șoselei. Soarele dispăruse de mult, undeva, pe sus.

Abia târziu, după ce luna răzbătu o geană de aur printr-o spărtură din pânza neagră-vânăta de nori, sirena fabricii de zahăr mugi gros și prelung.

Și toată mahalaua prinse de veste că erau orele șapte către noapte, iar schimbul trei de salahori din

port, de la moară și fabrica de zahăr, trebuia să-nceapă lucrul.

Omul în straie vechi din pânză ieftină a bătut afară în geam și apoi a intrat în casă. Valeria l-a privit mirată, întrebându-l:

— Ce-i cu tine, Matei?

Hamalul de la dana cerealelor avea de obicei privirea aspră, privire de bărbat încercat în muncă grea și necazuri. Inima îi era însă totdeauna miez dulce de pâine pentru cei aflați în obidă. Matei era înalt și voinic. Putea să care pe umeri și la samar — din gura vagonului și până-n sita harfei de pe puntea șleului — câte doi saci cu boabe deodată. Se lua de piept cu vătafi pentru drepturile oamenilor și nu se temea de gura supraveghetorilor — slugile domnilor cerealiști — și nici de pumnii polițiștilor, nu o dată asmuțiți asupra lui.

În astă-seară însă Matei părea cu totul altul. Uitătura i se frăgezise, cutele de pe frunte îi erau stinse, iar palmele lui mari, bătătorite, se mișcau fără rost, de parcă i-ar fi atârnat străine de brațe.

— Ce s-a întâmplat, Matei? — îl mai întreabă o dată Valeria, și tot atunci un junghi ascuțit i se năfipse în inimă.

Matei se trânti greoi pe marginea patului. Pruncul dintre perne tresări speriat și începu să-și tuguie buzele.

— L-am trezit — șopti cu părere de rău hamalul.

— Nu-i nimic.

Femeia se-ntoarse cu spatele. Își desfăcu bluza, luă copilul în brațe și-i dete să sugă.

Câteva clipe nu mai vorbi niciunul. Clipocitul picurilor de pe streșini se-mpletea cu țocăitul pofticios al pruncului.

Valeria întreabă pentru a treia oară:

— S-a-ntâmplat ceva, Matei?

— Da.

—?

— I-au dat drumul lui Ion!

Femeia s-a întors cu fața spre el. Lumina lămpii cu gaz o prinse într-un cerc mare, galben. De emoție îi tremurau cuvintele:

— E liber?

— Oarecum... L-au cercetat, l-au sucit, l-au răsucit... Ei, să nu mai vorbim de asta. N-au putut să scoată nimic de la el. Atunci i-au dat drumul.. Dar numai ca momeală. Îl urmăresc agenții Siguranței, crezând că Ion nu-și dă seama. Vor să afle cu cine se-ntâlnește, cu cine ține legături. Până la urmă, când or vedea că nu reușesc să prindă vreun fir, or să-ncerce iarăși să-l aresteze. Dar o să avem noi grijă să nu-i mai dea de urmă. Deocamdată, le-a scăpat din gheare. Însă... Ce mă privești așa? I-au dat drumul. Ăsta-i lucrul cel mai bun... Până una, alta...

— Și... Și acum... Are să vină acasă?

Întâi apăru o cută pe fruntea hamalului, apoi încă una, și abia după ele celelalte.

— Încă nu. Și nici nu-ți pot spune când. Dar tu, adăugă el șoptit, auzi, Valerie? Trebuie să pleci cu copilul la București.

— La București?!!

— Acolo. Numaidecât. Ai tren peste o oră. La opt și zece minute.

— Și copilul?

— Cu el ai să pleci. Ai să te întâlnești cu Ion. S-a angajat sub un nume străin la un depozit de lemne. Nu mă-ntreba de adresă, că n-o știu. Nici nu trebuie să știu. Are să te conducă cineva la el chiar din colțul străzii care coboară de la gara Filaret.

— Cine?

— Nici asta nu-ți pot spune. Te va găsi cel care te așteaptă să te conducă până la omul tău. Nu-l întreba nimic. De altminteri Ion n-o să rămână prea mult la depozitul acela de lemne. Poate până mâine.

— Până mâine?

— Are muncă... De la partid... Intră în ilegalitate...

În ilegalitate!...

— Așa, are muncă.

— Și de când i-au dat drumul din închisoare?

Hamalul își cumpăni îndelung răspunsul. Apoi zise dârz:

— De o lună, Valerie! Dar nu putea să-ți dea niciun fel de știre.

Pleoapele mamei cu pruncul în brațe se zbătură scurt. Oftatul izbucni nestăpânit:

— De-o lună...

— Te duci la București — reluă Matei — și-ți vezi omul. Iei cu tine și ceva de-ale gurii pentru el. Și-un rând-două de schimburi. Lasă, lasă, îți dăm noi bani, că știm cât o duci de greu. Așadar, mergi la depozitul ăla de lemne. La bărbatul tău. Nu stai mult de vorbă cu el. Nu rămâi noaptea... Nici n-ai unde, că Ion doarme pe stivele de metri netăiați. Așa... Sosești în București deseară, la orele zece și zece. Doar două ore faci pe drum. Omul nostru de legătură are să te ducă direct la depozit. Ai să-l găsești acolo pe Ion. Cât de mult are să se bucure... O să-și ia copilul în brațe. Îi e doar primul fecior și-l vede pentru întâia oară. Apoi... Ah, cum îmi e de greu să-ți cer asta! Valerie, auzi tu ce-ți spun?

— Aud.

— Auzi, dar nu mai plânge!

— Nu mai plânge, Valerie, că o să vină și vremea să te bucuri. Așadar, pentru că spuseși că m-ascuți, te rog să nu stai prea mult cu Ion.

— N-am să stau peste cât am voie.

Matei își prinse deodată palmele și le strânse atât de tare, încât ar fi putut scrânti junghietura unui taur. Dar nu-i trosniră decât degetele.

— Valerie, dac-ar fi după mine, după noi, voie câtu-i lumea ți-am da să rămâi lângă bărbatul tău. Dar... Viața lui Ion și a celor care luptă cu el e

scumpă Partidului nostru... Trebuie să fim și mai tari, și mai ascuțiți la minte ca dușmanii. Pricepi?

— Pricep...

— În curtea depozitului te-întâlnești cu el... Dar repede! Cât mai repede, Valerie! Altminteri nu e bine... Și așa ne-am gândit mult până am hotărât ca să te ajutăm să-l vezi!

— Și cât am dreptul să rămân cu el?

— Te-ntrebai, măi Matei.

Hamalul se posomori de parcă i-ar fi zvârlit careva cerneală în ochi:

— Ei, dac-ar fi după mine... Îți spusei doar. Numai după mine... Aș sta ca un câine de pază la poarta depozitului... Și care copoi al Siguranței ar îndrăzni să dea pe-acolo târcoale... Off! Nu se poate, măi Valerie, să stai mai mult de zece minute... Un sfert de oră cel mult... După care... Auzi tu? După care... Dar nu mai plânge... Te duci la Gara de Nord, nu la Filaret. Ai acolo un tren motor de două vagoane care pornește la miezul nopții către vale, la Dunăre... Scoți bilet. Dar n-ai să te urci în el. Abia mâine dimineață cumperi alt bilet și cu personalul de orele șase vii acasă cu ista micul în brațe. Și oricine și oricare te-ar întreba unde-ai fost, să le zici c-ai dat pe la soru-ta din Frățești, după un căușel de mălai și o strachină cu untură. Așa să le răspunzi, dacă te-o ispiti careva. Biletul de motor îl zvârli pe fereastra vagonului, iar cel de la trenul personal îl arzi când vii acasă.

— Și Ion? Ce va fi cu el? Se împlinește curând un an de când nu l-am văzut...

— Da. Un an... Așa, Valerie... Va trebui să se dea „la fund” un timp.

Femeii i se umeziră ochii.

— Pentru cât timp, Matei?

— Ei, câteva săptămâni, iar dacă va fi nevoie poate și mai mult. Hai, hai, ți-am zis să nu mai plângi.

De la gara Filaret drumul coboară în pantă până în piațeta Parcului. Călătorii, sosiți cu personalul de Giurgiu, au luat taxiuri, trăsurile sau tramvaiele. Dar cei mai mulți au pornit-o pe jos, ca și Valeria.

Până-n colțul străzii s-a oprit de două ori. Gâfâia. Trotuarul era spart pe alocuri și slab luminat. Copilul din brațe și trăistuța cu de-ale gurii nu erau prea grele, dar trupul ei, slăbit de foame și de suptul pruncului flămând, nu rezista unui efort prea îndelungat.

A ajuns. Privește în stânga, apoi în dreapta. Nimeni. În spatele ei, o cârciumă. În față, un cinematograf, iar în fund, porțile parcului. Cine trebuie s-o întâmpine, ca s-o ducă la Ion? Cum îl cheamă pe acela și cum are s-o găsească în furnicarul ăsta de oameni ce merg, aleargă, se duc care încotro, nepăsători? Cine îi va spune adresa unde se află tatăl pruncului ce-l ține în brațe? Un tovarăș... O fi un bărbat sau o femeie? Oricum, tot un tovarăș de luptă de-al lui Ion și-al lui Matei. Își va putea vedea feciorul Ion...

Tresări. I-a dispărut trăistuța pe care o lăsase la picioare. Se-ntoarse brusc.

Atunci putu să observe chiar lângă ea, în lumina tulbure ce izvora prin ferestrele și ușa cârciumii, un băiat de vreo cincisprezece ani. Avea pantaloni largi, cămașă împestrițată, șapcă pe-o ureche și-un șorț mare, gălbui, de mușama, cum au cizmarii.

Vru să se repeadă să-i smulgă trăistuța. Auzi, obraznicie! Cum de-a îndrăznit să pună mâna, să profite de neatenția unei femei sărace c-un sugaci la piept?

— Asta-i trăistuța mea!

— A dumitale. Mergem?

— Unde? Și de ce mi-ai luat-o?

— Să nu vă fie greu. Haide!

Și băiatul o porni înainte, cu pași mărunți, liniștiți.

„Ia te uită! Zi, ăsta era tovarășul care...”
Trebuie totuși să se convingă...

— Încotro mergem?
Băiatul s-a oprit. Privi lung la Valeria:
— Dumneata nu ești din Giurgiu?
— Din Giurgiu.
— Bărbatul ți-e tăietor de lemne la depozit?
— Tăietor de... Da! La depozitul de lemne. Hai, atunci, că mi-e degrabă!
Dar acum ucenicul cizmar nu se mai grăbea. Întrebă, privind-o drept în ochi:
— Copilul e al dumitale?
— Al meu.
— Dă-i să mănânce!
— Mă, da tu!... Ce vorbești? Nici nu știu cum te cheamă.
— Nu e nevoie.
— Ce nu e nevoie?
— Să știi cum mă cheamă.
— Nu-i nevoie? Și-atunci cum să-ți spun, cum să te chem?
— Băiete!
— Atât?
— Atât!
„Isteț e prichindelul ista”, gândi femeia, și-i spuse tare:
— Întoarce capul!
Și-a desfăcut bluza și i-a dat pruncului să sugă.
— Să mergem!
— Să mergem!

Un șir lung de oameni săraci așteaptă la rând în fața porții cu felinar a depozitului; au venit să cumpere câte cinci, zece, ori cel mult douăzeci și cinci de kilograme de lemne. Unii aduseră câte un sac, alții un coș. O fetiță, să tot îi fi avut zece ani, venise doar cu o sforică în care să prindă și să lege două căpătâie de lemne ude de salcie.

Pe Ion l-a găsit în fundul curții încărcând o căruță cu rumeguș.

— Ioane...

Abia i-a putut șopti cu buzele tremurânde numele.

Omul acela bărbos, în pantaloni peticiți și bocanci mari, cu carâmbii rupți, a tresărit doar. Dar nu a întors capul. Lumina alb-verzuie și jucăușă a lămpii cu carbid îi juca în față.

O clipă femeia cu pruncul și trăistuța crezu că cel din fața ei... Ba nu, era el! Ion! Doamne, ce-o fi cu dânsul de nicio privire nu se-ndură să-i arunce.

— Ioane!

Muncitorul din curtea depozitului a mai zvârlit câteva lopeți de rumeguș într-o căruță, apoi, cu pași înceți, fără să se grăbească, a trecut în dosul magaziei de cărbuni. Femeia l-a urmat uimită, buimăcită, neștiind ce să creadă.

— Ioane... Eu sunt...

Abia acum omul îmbrăcat în zdrențe, dar cu privirea caldă, demnă, a prins-o puternic în brațe cu prunc cu tot.

— Valerie, draga mea... De când vă aștept...

S-a așezat pe un butuc. Și acolo Ion, în cuvinte scurte, i-a povestit atât cât, pe nerăsuflăte aproape, trebuia și putea să-i spună. Arestarea... Ancheta...

Valeria i-a întins desăguța cu mâncare și l-a întrebat cu sfială:

— Te-au bătut, Ioane?

— Ei, ce importanță are?...

Femeia i-a privit brațele subțiri ce-i ieșeau de sub mânecile cămășii zdrențuite și suflecate, cu degetele firave de flămând... Un semn vânăt pe frunte, o dâră roșie după ureche...

— Te-au chinuit mult?

— Nu m-au putut răpune.

— Dragul meu, când o să vii acasă, să dormi în patul tău, pe perna ta?

Ion încleștă fălcile.

— Nu știi când, Valerie. Deocamdată mai sunt atâția care zac prin închisori și au drept pat

cimentul rece, iar sub căpătâi palmele sfărâmate între țâțânile ușilor...

—...

— Mie mi-au dat drumul numai ca să prindă un fir. N-au reușit. Am schimbat de șase ori locul într-o lună. Cred că mi-au pierdut urma. După miezul nopții, când se-nchide depozitul, plec iarăși.

— Unde, Ioane?

Omul nu i-a răspuns.

— Unde? repetă Valeria, cu glasul stins ca un ecou.

— Nu știu încă, dar...

Și Ion își strânse pruncul în brațe, apoi îi vârî ceva între scutece.

— Ce-i Ioane?

— Când pleci acasă, Valerie?

— Mâine dimineață, cu personalul...

— Și până atunci?

— Până atunci... — murmură ea gâtuită de plâns – dacă nu se poate să mai rămân cu tine...

— Nu, draga mea, nu se poate.

— ... Am să stau în gară... În Gara de Nord, până la orele șase dimineața.

— Valerie, când ajungi la Giurgiu, să nu te duci acasă.

—...

— Te abați din drum pe la Stanca lui Bazavan, hamalul de la dana petrolieră.

— Pe la Stanca?!

— Pe la ea. Te rog, Valerie, fii foarte atentă... Intri cu Mircică al lui tăticu – Ion își lipi fruntea de obrazul feciorului său – în casă la Stanca. Îi spui din partea mea să caute în scutecul copilului.

— Și?

— Și-atât. Știe ea ce are mai departe de făcut.

— Am să-i spun.

— Încă ceva: să nu desfeși copilul până ajungi la ea, oricât ar plânge și s-ar cere să-i schimbi scutecul. Îți dai seama de ce, Valerie?

— Îmi dau seama, Ioane.

— Și pentru ce îți cer asta?

— Și pentru ce îmi ceri. N-avea teamă!

Ion vru s-o mângâie pe obraz, dar un glas din curte izbucni fioros:

— Ei! Ăla de la rumeguș! Bă Stane, unde te-ai ascuns?

— Acuși, jupâne!

— Tragi chiulul, puturosule? O să te dau afară!

Când a părăsit depozitul, cu ochii roșii de lacrimi, l-a zărit pe ucenic, urmărind-o de la depărtare. A întors capul după el și l-a strigat:

— Băiete! Măi băiete!

Dar parcă-l înghițise vreun zid ori strada largă, pustie de trecători și mașini la ora aceea târzie din noapte. Dispăruse. Abia când să intre în Gara de Nord a dat piept în piept cu el.

— Băiete!

— Eu sunt. Poftim un bilet de clasa a treia pentru personalul de mâine dimineață și nu umbla la scutecul copilului.

— Cine ți-a dat biletul?

— L-am cumpărat eu. Pentru motor mergi dumneata la casă și-ți scoți bilet.

— Asta ce-i?

— Un pachetel de ciocolată pentru copil.

— Nu mănâncă încă bunătăți d-astea.

— Mănâncă-l dumneata!

Ajunsese în fața controlorului de la ușa peronului.

— Biletele, vă rog!

S-au despărțit.

— Mulțumesc, băiete!

— Drum bun!

Întinse cartonașul, strânse copilul în brațe, săltă la subsuoară trăistuța goală și, înainte de a intra pe peron, vru să mai privească pe cel de lângă ea. Dar băiatul era acum departe. O clipă i se păru că-i zărește, printre mașinile și trăsurile ce treceau în goană prin fața gării, șorțul gălbui de ucenic cizmar. Apoi dispăru.

O ÎNTÂMPLARE MAI DEOSEBITĂ

MAHALAUA

Mahalaua numită „Doamne-Ajută” se afla, la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, și încă alți câțiva ani după aceea, undeva, într-un orășel de pe malul Dunării. Numele, mizeria și noroaiele și le purta, din vremurile stăpânirii turcești, pe o suprafață ce cuprindea unsprezece ulițe și trei maidane. Mărginită la sud cu cheiul de beton al canalului „Sfântul Petru”, la apus cu fabrica de zahăr „Dunăreana”, iar la răsărit cu linia ferată din Valea Gării, abia la nord dădea de străduțele cu trotuar ale negustorilor și funcționarilor. De acolo, din maidanele cu bălării și ulițele cu hârtoape, pașii cârmeau prin bulevardul București către străzile pietruite, cu case mari, arătoase, înspre

centrul oraşului locuit de marii cerealişti şi comercianţi, de moşieri şi notabilităţi: „Gulere tari”, aşa cum îi porecliseră cei din mahala, şi pe bună dreptate, pe domnii cu gâturile scorţoase care... Ei, dar parcă voi nu aţi citit şi aflat cum erau pe atunci „domnii”, cei care învârteau pe degete şi legile, şi banii, şi cheile dreptăţii atât de straşnic zăvorâte?

Rea viaţă în mahala! Căsuţele mici, cât un stat de om voinic, erau mai toate acoperite cu şifă, putrezită de zăpezi, ori cu carton asfaltat, zdrenţuit de vântoase. Apa se scotea din două fântâni cu roată şi ciutură, una numită „fântâna lui Urechilă” – după numele unui măgar care căra la saca pentru stăpânu-său, negustor de apă – iar cealaltă, poreclită „bragageria”. Ba bine că nu! Se scotea din ea doar o zeamă, de culoarea cenuşie a brăgii, cu gust de nămol clocit. În schimb, rece vara şi călduţă iarna.

În „Doamne-Ajută” se mai aflau patru cârciumi, trei biserici şi-un post de jandarmi. Era, cum se spune, „înzestrată” de stăpânire cu de toate. Îi lipsea doar o şcoală. Mai avea nevoie şi de un dispensar medical. Poate şi de o casă de cultură cu bibliotecă, de o creşă, de un cămin pentru copii... Iertaţi-mă! M-a luat gura în fuga condeiului. Toate acestea, e drept, avea mahalaua să le dobândească. Dar mult mai târziu. La vreo câţiva ani după bătălia din port, petrecută către sfârşitul lui august '44. Atunci când au fost izgoniţi hitleriştii din oraş. Bătălia aceea se leagă şi de întâmplările celor doi prieteni despre care îndată am să vă povestesc.

Dar vreau mai întâi să amintesc că, pe-atunci, mahalaua era picnită de-o boală, pe lângă care lipsa cişmelei cu apă curată, a unei şcoli primare ori a dispensarului era doar floare la ureche. De altminteri, care dintre copiii mahalalei puteau înfrunta iarna, doar cu tălpile goale şi cu cămăşuicile cârpite în spinare, pentru a merge la şcoală? Nici nevoia unui dispensar, nici lipsa unei

biblioteci nu putea fi mai mare decât suferința cea de căpetenie – foamea – ca să-i spunem pe numele ei cel grabnic și adevărat,

Vechi oaspete în mahalaua „Doamne-Ajută”, foamea își striga zi de zi prezenta, cu sfâșieli în burtă, cu amețeli și puteri istovite. Foamea! O întâlneai de cum pășeai în cea dintâi uliță căci își pusese semnele pe chipurile galbene ale copiilor, pe burțile pruncilor umflate de zeama de urzici, în privirile sticloase de om hămesit ale vârstnicilor.

Ca să lupți împotriva ei era zadarnic și făr’de speranțe.

Vara, duplele și florile dulci-acrișoare de salcâm completau prânzul copiilor și cina lor; cină – dacă aveai curajul s-o numești astfel – compusă dintr-un boț de mămligă veche și-o strachină rece de ciorbă de ștevie ori de „mâncăriță”. Mâncăriță... Așa i se spunea, ca s-o înșele, urzicii, care creștea de „bogdaproste” pe maidane. Căci o putea culege orișicine. Ștevie și urzică. Mai rar câte o coadă de pește. Dar numai atunci când pe Baltă cădea vreo mreană, ori ghiborț, fără să-l vămuiască agenții căpităniei de port.

Nici cât să-ți încălzești mai bine la soare oasele umezite de mucegaiul pereților, că pierea și dumneaei, vara. Primele frunze în culoarea bănușilor de aramă aduceau cu ele cele dinții fioruri de spaimă. Se-apropia cumătră vulpe cu blană de nea.

Dar până atunci, în toamnă, bolbotinele – corcodușii, zarzării, strugurii necopți – căpătate de pomană ori furate din pomii și curțile vecinilor – completau „meniul” slab și pe sponci.

Întâiul fulg era într-adins nebăgat în seamă. Al doilea primea blestemele mamelor cu plitele reci. Abia a treia ninsoare era primită dârș, cu urechile sfeclă, de ger, și pumnii încălziți la aburul din gură. Iarnă. Iarnă în mahalaua „Doamne-Ajută”.

Iarna era greu. Tare greu cu mămliga răsturnată din ceaunul micuț și-mpărțită cu sfoara în felioare

– s-ajungă pentru toți – nici cât să cuprinzi două din ele într-o palmă. Când era mălai, lipseau lemnele, – când aveai vreascuri, lipsea...

Primăvara, însă, foametea se-ntindea de-a binelea. Mălaiul la cei care mai avuseseră se isprăvisese de mult în sac, putina cu varză acră se uscaseră și de zeamă, și de căpățâni. Pomii abia înfloriseră. Firul ierbii doar mijea. Soarele, ieșit și el slab și jigărit din colții lui februarie, încerca, fără puteri, să ostoiască copiii din „Doamne-Ajută”, încălzindu-le spinările. Dar nu potolea mâțele. Era anotimpul când cei mici sembolnăveau – și piereau.

Ați înțeles? Se stingeau de flămânzeală...

Ei, și-acum ar trebui să mă-ntrebați: „Dar părinții? Ce făceau tații și mamele copiilor? De ce n-aveau grijă de ei? Cum de-i lăsau să se sleiască și să moară de foame? De ce nu le dădeau de mâncare?”

Ar trebui să mă-ntrebați. Ori poate ați și făcut asta? Nu? Atunci să vă spun:

Puțini dintre bărbații din mahala aveau de lucru. Aceștia erau hamalii care trudeau în port, cărând pe spinări sute de saci cu boabe, zeci de lăzi, baloturi și butoaie grele. Descărcau din șlepuri și vapoare, pe mal, ori încărcau vasele cu mărfurile aflate stivă pe cheiul Dunării și al Canalului. Doar din primăvară și până-n iarnă se mai găsea de lucru. Când vifornițele și crivățul încopciau cu piele groasă din sloiuri Dunărea, navigația se oprea. Vasele nu mai călătoreau. Schelele și danele din port și de pe Canal rămâneau pustii. Și deodată foamea intra în mahala, bătea la uși și-ngrozea copiii. „Iată-mă, am sosit! Nu cumva ați crezut c-o să vă părăsesc?”

Docherii, hamalii din port, nu aveau – când aveau – în fiecare zi de lucru. De aceea luau plată puțină. Mic era și numărul celor din mahala care izbuteau să intre în cetele de cărători cu samarul². Îi alegeau vâtafii. Plaga asta rea a vâtafilor,

susținuți de poliție și de negustorii care primeau, ori trimiteau mărfuri în străinătate, a dăinuit și ea, laolaltă cu toate relele, până la eliberare.

Vătaful își alegea omul pentru hamalâc din ochi și după bunul plac. Mai bine zis, după cât se lăsa hamalul „muls” din câștigul firav. Care dintre ei nu se supunea, putea să plece și să crape de foame cu ai lui. Vătaful nu-l mai primea la lucru.

În afara hamalilor mai era mulțime de oameni în mahala, care trăiau de azi pe mâine. Munceau pe apucate, câte o zi, două. Pe la moară, pe la fabrica de cărămidă, ori la descărcatul cărnii și a zarzavaturilor în piață. Câțiva lucrau, două-trei luni, în sezonul recoltei de sfeclă, la fabrica de zahăr.

Mamele?

Unele trudeau la frământatul clisei pe care apoi o turnau în forme de tipar ce intrau în cuptoarele fabricii de cărămidă. Muncă pe deșălate, dar plătită pe jumătate din cât i se cuvenea unui bărbat. Așa era legea pe-atunci. Altele, o dată la trei luni, treceau la curățatul șlepurilor petroliere.

Curățatul șlepurilor, cum se făcea în acele vremuri, nu mai era muncă, ci curat asasinat. Coborâte pe scărița îngustă de fier în pânțele adânc și întunecos al vasului, trebuiau să șteargă coastele de oțel îmbibate de motorină, petrol ori păcură. Cu șomoiogul de paie în pumni, femeile curățau, în mirosul puternic de gaze, până le-apuca leșinul; apoi cărau căldările cu apă, pe care le zvârleau în pereții de metal ca să-i limpezească.

Vara, munca asta rupea ani de viață. La fiecare zece minute cădea câte o zileră— cum li se spunea — leșinată, sufocată de căldura infernală și duhoarea dinăuntru. Dar nu se plâneau. Nicio mamă nu renunța. Mișcau brațele și șomoioagele, cu dinții strânși și inima ajunsă-n streășină buzelor. Gata, gata să se prăbușească. Dar cum ar fi putut fugi din iadul acela? Nu se putea. Chiar dacă gâtul și plămânii sufocați le împingeau să iasă afară. La

aer și lumină. Și să alerge cât mai departe de acel vas blestemat. Nu, nu. Nu era scăpare. Pe mai fiecare dintre ele o așteptau copiii flămânzi, soțul șomer, ori un părinte bătrân și neputincios. Ce putea face? Frecau de zor, leșinau, înviau, stropite cu apă rece din Dunăre, și erau fericite când, pensive, galbene la față, cu stomacul întors pe dos, abia târându-se, izbuteau, gâfâind, să ajungă acasă, cu o pâine și două scrumbii în coșulețul de paie. Familia le aștepta de mult la poartă. Mama nu avea putere nici să taie o ceapă pentru pește. Se prăbușea de-a latul pe pat unde zăcea până a doua zi dimineața, când, zorită, pleca din nou spre port, abia având vreme să-mbuce ceva.

În primăvara anului trecut, treburile m-au purtat, după un sfert de veac, în orașul de pe malul Dunării.

Nu l-am mai recunoscut. Clădiri noi, blocuri șir, de câte patru și șase etaje fiecare. Teatru, stadion, cinematografe, școli noi, moderne, muzeu, cămine culturale, biblioteci...

Am pornit pe jos de unul singur, către mahalaua „Doamne-Ajută”. Am căutat-o cu răbdare vreme de o oră. Ba poate ceva mai mult, fără să o pot găsi. Într-unul din noile cartiere ale orașului, am întrebat pe un elev de școală medie, care coborâse de pe bicicletă în fața mea:

— Tinere, fii, te rog, bun și arată-mi încotro s-o iau ca să ajung în „Doamne-Ajută”?

— Unde?

— În mahalaua „Doamne-Ajută”.

Elevul m-a privit curios. Vedeam bine că-l pusesem în încurcătură.

— Mahalaua „Doamne...” Cum ați spus?

— „Doamne-Ajută”.

A intervenit un bărbat între două vârste, care auzise convorbirea noastră.

— Vă aflați chiar în inima fostei mahalale „Doamne-Ajută”, cum fusese ea poreclită cu mai

mulți ani în urmă. Acum se numește „Cartierul Nou”. Dar pe cine anume căutați?

Ce puteam să-i răspund? Pe cine căutam oare? Căutam mahalaua!

Seara am fost oaspetele prietenului meu, învățătorul Florescu. Pe biroul lui un teanc de teze.

— Trebuie să le corectez, mi-a spus, văzând interesul cu care le privesc.

Am răsfoit câteva caiete. Tema era: *O întâmplare mai deosebită din viața mea*.

— Unele întâmplări sunt foarte interesante. Pe acelea le păstrez. Aproape în fiecare an am dat copiilor să scrie o astfel de lucrare.

Un gând m-a străbătut. Era ceea ce mă și interesa. Tezele, compunerile, la limba română, în care elevii din clasa a patra povestesc o întâmplare mai deosebită din „viața” lor.

— Ați avut cumva elev și pe un copil cu numele Gheorghiță? Locuia în mahalaua „Doamne-Ajută”.

— Gheorghiță... Am avut mulți cu acest nume... Gheorghiță... Nu cumva copilul ăsta avea un semn, o dungă lată pe frunte? Taică-său era pescar...

— Exact. Dintr-o căzătură... Din vârful unui dud... Într-o toamnă. Eram vecini.

— Feciorul cel mic al lui Marin Pescaru. Gheorghiță. L-am avut elev până în clasa a patra.

M-a trecut o undă de înduioșare.

— Ce mai știi despre el? Pe-atunci... Când l-am cunoscut eu, n-avea decât șase anișori. Un băiețel isteț... Îl învățasem să citească... Îi plăcea să asculte când îi povesteam...

— Hei, Gheorghiță despre care te interesezi... Un copil talentat la scris, la povestit... Deși, din pricina sărăciei, a fost dat la școală cu doi ani mai târziu.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— Trăiește. Și încă bine. Și el, și ceilalți tovarăși ai lui de joacă și de luptă.

— De luptă?!

Abia acum Florescu, vechiul meu prieten, s-a ridicat de pe scaun și, după ce a cotrobăit într-un sertar al bibliotecii, apoi într-altul, a ales din mai multe teancuri rânduite frumos și legate cu sfoară câteva teze. Le-a așezat cu grijă în fața mea.

Erau scrise diferit, cu cerneală neagră și violetă.

— Astea-s tezele lor.

— Lămurește-mă, te rog.

Învățătorul a mângâiat cu palma foile ușor îngălbenite de timpul îndelungat care s-a scurs peste ele.

— În toamna anului o mie nouă sute patruzeci și patru, după redeschiderea școlii, le-am dat copiilor, la teză, să povestească: *O întâmplare mai deosebită din viața mea*. Citind acasă lucrările, am găsit întâmplări diferite. Povestiri despre plimbări cu barca pe Dunăre, excursii la pescuit, vânătoare, jocuri și altele. Câteva teze semănau însă foarte mult între ele, atât prin subiect, cât și prin numele unor personaje. „Întâmplarea” era aceeași. Intrigat, am stat de vorbă cu băieții și abia după aceea m-am lămurit. Printre ei se afla și Gheorghică al dumatăle, feciorul lui nenea Marin Pescaru.

— Trăiseră toți aceeași întâmplare?

Învățătorul își trecu palma pieptene prin părul lui cărunț, apoi îmi arătă caietele, îndemnându-mă:

— Citește-le! Este vorba de luptele care s-au dat în portul nostru în zilele de 23—25 august 1944... Iată ți-am ales două mai deosebite. Ele fac parte din colecția... Am vrut să spun din comoara mea.

Am privit foile dintr-un caiet dictando.

— Mi le poți împrumuta? Vreau să le citesc în liniște acasă.

După o clipă de ezitare, învățătorul s-a învoit.

— Mai întâi citești-le aici! Apoi vi le dau și acasă cu rugămintea de a mi le înapoia cât mai degrabă.

Teză la Limba română
O întâmplare mai deosebită din viața
mea

LA POSTUL „VARNIȚA”...

Gheorghiță Marin

Pescaru

clasa a IV-

a primară

Întâmplarea pe care vreau s-o povestesc s-a petrecut după ce nea Mitruș, hamalul, a început să strige, dis-de-dimineată, vestea cea mare: „Comuniștii și armata noastră l-au dat jos pe Antonescu!”

S-au strâns oamenii roată în jurul lui. Îi strălucea fața și-i râdeau ochii. Părea mai tânăr cu 20 de ani. Alături îl avea pe nea Dumitru, lăcătuș la șantierul naval.

— Ce v-am spus, mă fraților? S-avem răbdare că dreptatea e pe drum. Au tras-o afară, tovarășii, de după zidurile cele groase ale închisorilor, au smuls-o din lanțurile grele puse de boieri la mâini și la picioare. Acum iat-o că a intrat în oraș!

Stăteau oamenii încă buimăciți de bucurie și-l ascultau. Ascultau și priveau. Priveau la el și parcă tot nu le venea să creadă. Chiar așa o fi? S-a pornit deodată dreptatea și către mahalaua noastră?

— Și acum ce-o să facem? întrebă moș Țaicu, zugravul.

Nea Dumitru își înălță sprânccele stufoase și spuse:

— Să punem cu toții umărul să-l scoatem pe Hitler din țară. S-a anunțat la radio că armata noastră a întors armele împotriva lui. Trebuie să ne păzim orașul. Mă tem că nemții din port...

— Cu nemții din port ce are să fie? îl întrebă moș Traian.

— Nemții? Au să plece, îi răspunse bănicerul.

Moș Traian clipi șiret c-un ochi. Cu ăl de-l avea, că pe celălalt îl pierduse încă de copil.

— Au să lase ei cașul din colți atât de ușor?

— N-or să vrea, de bună-seamă, dar o să-i silim, moș Traiane.

— Cine?

— Noi, comuniștii și armata, care-i a poporului...

August '44... Doar o săptămână și-o zi până la 1 septembrie.

Toată după-amiaza și toată noaptea a huruit șoseaua. Părea că geme, că plânge, că țipă și strigă de mânie. Toată noptica au jupuit-o, când roțile de cauciuc ale automobilelor, când șenilele tancurilor ori roțile de tun și de autocamioane, într-un vuiet neîntrerupt.

Hurrrr... zurrr... Hurrr...

Fugea armata lui Hitler către Dunăre. Se-mbarca pe șleपुरi și pe remorchere care porneau cu toată viteza în amontă, spre Turnu-Severin, iar de acolo, mai departe, cât mai departe de meleagurile cotropite și jefuite, spre Bratislava, Budapesta, Viena și Regensburg. Cunosc drumul pe Dunăre, de la Galați la Regensburg. Mi l-a povestit nea Ică, marinar la N.F.R. (adică Navigația Fluvială Română).

Fugeau hitleriștii! Părăseau tot felul de bogății: grâu, petrol, vite, fructe... Nu le mai puteau căra cu ei, cum făcuseră până atunci, de secase România. De ciudă, voind și înainte de plecare să ne mai „fericească” cu câte ceva, încercară să tragă la remorcă cinci șleपुरi aflate pe canal. Toate pline ochi cu grâu. Vreo patru sute de vagoane.

Grănicerii noștri care s-au opus au fost împușcați. Și pentru ca nimeni dintre locuitori să nu crâcnească, pân' și-o lua tălpășița toată scursura ce venea izvor pe șosea, câteva tancuri s-au pornit spre centrul orașului. Aveau țevile tunurilor îndreptate către turnul cu ceas din Grădinița

centrului, spre spital, spre prefectură și cazărmile de pe malul Canalului. Câteva autocamioane-cisterne, pline cu benzină, au luat-o de-a lungul străzilor, stropind casele, ca să le poată da foc.

Cine să crâcnească? Negustorii? Multora – așa cum spunea nea Dumitru – le părea rău că pleacă ai lui Hitler. Li se împăienjeneau ochii și li se frângea inima după ei, că doar le-au păzit negustoriile, și făceau afaceri bune cu dumnealor...

O să ardă orașul nostrum! Așa credeam toți. Când colo, ce să vezi? Numai ce s-au ridicat muncitorii de pe la atelierele gării, de la șantierul naval, hamalii din port... Și, pe lângă ei, iată și câțiva – apoi mai mulți – funcționari și elevi din clasele mai mari. Au venit și vânzătorii de prin prăvălii, ba chiar și câteva gospodine. Un locotenent și-un plutonier le-a împărțit arme din magazia regimentului vecin. S-au format câteva grupe conduse de bărbați cu banderolă tricoloră pe braț.

— Cine-s ăștia, nene Dumitre?

— Comuniștii, cine alții vrei să fie?

Comuniștii...

Cuvântul ăsta nu-l auzeam pentru întâia oară. Îl mai șoptiseră oamenii pe ulițe, când și când, pe la cozile de pâine și mălai, pe la porțile spitalului când soseau răniții de pe front...

Comuniștii!...

Au șoptit oameniiii cuvântul ăsta și anul trecut, când a fost împușcat domnul profesor Pic, de către doi ofițeri hitleriști, și-apoi a luat foc depozitul militar al nemților pe canal...

În mahalaua noastră cel care a dat alarma a fost tot nea Dumitru. A venit până la capul uliței dinspre vale și a început să strige, chemând lumea să salveze orașul amenințat de pârjol.

În port și pe canal începuse bătălia mare...

Bubuiturile și pleasna focurilor de tun și de puști se-auzeau de parcă s-ar fi hârjonit în vii.

Mama nu era acasă. Tata, bietul, murise cu trei ani în urmă. După o ruptură de șale mai veche, în port. Pe când căra în spinare un lădoi de aproape două sute chile. Frații și surorile mele erau care pe la treburile gospodăriei, care la muncă, la ucenicie.

Eu, singur. Ce era să fac?

Am pornit după un grup de bărbați, nea Ilie acarul, nea Nuță, strungar la șantierul naval, nea Buligă hamalul, și alții. N-am ajuns prea departe, când nea Buligă m-a văzut și a strigat ia mine:

— Ce cauți, puștiule, după noi? Du-te acasă, că aici nu-i de tine!

Credeți că l-am ascultat? Da' de unde? Nu-mi era frică. Aveam aproape unsprezece ani.

Am ocolit, prin dreapta șoselei, după aceea am trecut pe lângă gardul din spatele spitalului și de-acolo, tăind câmpul cărămidăriei, am ajuns deasupra vărăriei, pe dealul cel vechi al tabiei turcești. Mă târam pe burtă și priveam în jos, Eram la peste o sută de metri înălțime.

Ce liniștit părea Canalul și portul... Iar Dunărea... Nici c-ai zice că se bat acolo ai noștri – armată, comuniștii lui nea Mitruș și-ai lui nenea Dumitru și voluntarii din oraș – cu soldății lui Hitler... Soldății lui Hitler... Dar unde-or fi?

Dinspre cotul Turbatului, sau în dreptul insulei Mocanu, un vapor... Ba nu, o șalupă s-a desprins și se îndreaptă către șlepurile cu cereale de pe Canal. Câte șleपुरi sunt? Cinci. De aici pot să le citesc numele de la provă: „Afrodita”, „Marioara”, „Lebăda”, „Giurgiu” și „Turnu Severin”... Sunt lăsate în apă până aproape de punți. Asta înseamnă că-s încărcate burduf cu boabe. Șalupa – acum vedeam bine că e o șalupă militară — se apropie repede de șleपुरi... Steagul cu zvastică bătut de vânt părea că vrea să se smulgă de pe bățul rotund de la pupă.

Când a ajuns în dreptul „Afroditei”, pe coarta șalupei a apărut un marinar neamț, cu un cilindru în spinare, din care ieșea un tub gros, așa cum am mai văzut la un om care stropise via domnului primar Virgil. Dar din gura furtunului țâșnea acum foc. Da, da, foc adevărat care pârlea și aprindea puntea de lemn, și-ncingea coasta de tablă a șleului până ce scotea fum din ea. Pesemne neamțul voia să dea foc șleului și apoi s-o șteargă la vale cu barcașul lui afurisit.

Ioi-te, mă! De după babalele de pe chei, din curtea birourilor șantierului naval și de pe acoperișurile de ardezie ale gheretei vameșului, de la intrarea pe pod, trosniră salve de armă. Hitleriștii din șalupă răspunseră și ei cu focuri, apoi alunecară cu viteză spre picioarele de beton ale podului de cale ferată, lipindu-se de unul dintre ele. De cel aflat lângă malul stâng.

Rămăsei speriat și cu gura căscată, acolo unde mă aflam – cine nu mă crede să-l întrebe pe moș Nuțu, paznicul de la vărărie. Rămăsei, zic, uimit și cu gura puțin deschisă de mirare, la o sută de metri înălțime și vreo alte trei sute depărtare pe deasupra.

Priveam.

De pe chei au sărit mai mulți oameni pe șleu, încercând să stingă focul. Văzând că pojarul e aproape stins, șalupa încercă din nou să se apropie, dar cei de pe „Afrodita” se trântiră pe puntea șleului și se porniră iarăși să tragă în nemți cu armele. Șalupa cu zvastică nu avu încotro și se ascunse încă o dată după pod. Oamenii care săriseră pe șleu scoteau acum apă cu ghiordunele și o zvârleau pe coartă. Alții mânuiau o pompă mică, de mână...

Tocmai îl zărisem pe nea Buligă, care, urcat pe cabina cârmaciului privea cu palma streășină la ochi către barcașul pitit – aiurea pitit, i se vedea prova pe după picioarele podului – când de sub

mine plesni deodată, în zeci de lătrături o mitralieră, ascunsă în groapa de jos a vărăriei.

Chiar sub picioarele mele, dar la poalele dealului, ferită în scobitură.

Și iată că nea Buligă a picat în apă de parcă l-ar fi cosit cineva la picioare. Bietul nea Buligă! A mai bușit mitraliera încă vreo doi de pe punte în unda canalului... Care-o fi? Pe altul l-am văzut atins, zvârcolindu-se tăvălug. Mamă, mamă, ce l-o fi durut. Ținea palmele lipite de pânțece, până a picat la rându-i în valuri. Bietul nea Buligă!... Trei copii avea... Cu cel mic, Dănuț, făcusem ast'primăvară un zmeu dintr-o coală întreagă... Îi pusesem și coadă în trei și zbârnâitoare, iar acum, nemții lui Hitler...

A tăcut mitraliera. Abia atunci mi-am zis: „Ăștia îi omoară pe toți ai noștri”. Ce să fac? M-am târât mai departe până la marginea dâmbului. Am privit pe furiș. Erau, așa cum am mai spus, soldați de-ai lui Hitler. Le-am zărit căștile de oțel cu crucea încârligată la tâmple și uniforme în culoarea pielii de șoarece. Pe canal se apropia iară șalupa, cu cel care zvârlea foc. Neamțul nu voia să se lase până nu va scrumi toate șlepurile... Șlepurile cu pâine nedată încă la piatră de moară.

Ce să fac? Privii în juru-mi. În dreapta, marginea prăpastiei. În spate, tabia cu iarbă uscată și mărăcini în puf albastru. Dar în stânga... În stânga mea...

Am închis o clipă ochii. Așa fac întodeauna când mă gândesc. Și Dănuț, care-i în a patra, face la fel. Dar el face așa numai când are o problemă cu regula de trei simplă. Eu...

Pe tăpșanul de la poalele vărăriei jucam uneori fotbal cu băieții. Aveam o echipă de cinci numai... Toți din „Doamne Ajută”. Jucam cu cei din Smârda... Ei erau opt... Aveau și mingi. De cauciuc. A noastră era mai mare, dar din cârpe. Juca și Vlad cu noi. Taică-său e meșter la vărărie...

Ne uitam de multe ori cum leagă varul în căzile largi de brad... Trăgea de mâner și... Bâldâbâc!...

Am tras cu putere cârligul porții de lemn. Cu o bufnitură seacă, apărătoarea de brad a cedat și, până să mă dumiresc, fluviul gros și alb își vărsa tonele de var stins și vâscos peste mitraliera nemțească și ucigașii de lângă ea...

Am fugit spre casă!... Am fugit!...

Aceasta a fost cea mai deosebită zi din viața mea.

M-am oprit din citit. Rândurile lui Ghcorghiță mă emoționaseră într-atât, încât m-au împiedicat o bună bucată de timp să continui lectura celorlalte teze. Gazda mea mi-a observat emoția. Mi-a făcut încă o cafea. Am sorbit încet licoarea fierbinte. Și abia după aceea, liniștindu-mă, am purces la descifrarea celorlalte teze, scrise mai pe scurt, dar cu același emoționant și vibrant conținut.

Iată încă una:

Teză la Limba română
O întâmplare mai deosebită din viața mea

NEA DICĂ COMUNISTUL...

Zamfir al

Ioanei

Clasa a IV-

a primară

(Trecem peste introducere.)

... După aceea, nea Dică – cel care lucrează la presă, la fabrica de zahăr – s-a lăsat pe marginea șanțului de la șosea. De-acolo s-a rostogolit până în gardul grădinei domnului avocat Stelian. Și abia după aceea a luat-o repede la picior.

De ce-o fi fugit? Și ce-o fi presărat el cu atâta grijă și fereală pe margine și în mijlocul șoselei? „Se-ntâmplă ceva deosebit aici...” – mi-am zis.

Am stat locului să privesc. Văzui șoseaua ca-n palmă... Iar în mijlocul ei... Și pe de lături... Aha!...

Mai întâi a trecut un automobil nemțesc. Apoi un altul marc, plin cu ofițeri. Și-un camion cu soldați...

Nici că au simțit când roțile mașinii au călcat peste colțarii de sârmă. Dar când s-ajungă lângă bariera căii ferate... Poc! Poc! Un cauciuc de la roata din față. Poc! Al doilea din spate. Poc! Altul. Poc...

Au oprit nemții motoarele. Au coborât furioși, zbierând și înjurând, pe semne, în limba lor. Dar n-au avut ce face. Automobilele înțepeniseră la marginea drumului, cu cauciucurile găurite, sfâșiate de colțarii ascuțiți.

Unul dintre militari, șoferul de la automobilul cel mic, desfăcu din șuruburi roata de rezervă de la spate. Aiurea, i-ar mai fi trebuit alte trei roți cu gumele umflate pe ele. Dar un ofițer mai în vârstă îi porunci ceva. Sosea din urmă un alt camion deal lor, urmat de încă unul. Amândouă scăpate cu bine din capcanele lui nea Dică. Pentru că erau tare grăbiți, s-au urcat toți nemții grămadă în camioane și și-au luat valea spre port, părăsind în drum mașinile cu cauciucurile crăpate. Măi să fie, dar tare li-era de zor!...

Iată-l din nou pe nea Dică! De unde-o fi apărut cu traista atârnată cu sfoară de gât? Privește cu grijă în dreapta, la stânga, înapoi... Numai în sus nu se uită nea Dică. Acolo sunt eu, cocoțat tocmai în vârful dudului bătrân de pe cotitura șoselei.

Scoate nea Dică și așază repede ghemotoace de sârmă cu dinți de oțel. Le avea cu el în trăistuța ce și-o ascundea acum sub haină. Gata! S-a dat iarăși de-a dura în șanț și de-acolo, repede, a pornit-o agale pe uliță, parcă nici usturoi n-a mâncat și nici gura nu-i miroase.

Nici n-a apucat bine să se piardă din ochi, că hurrr!... Sosește un autocamion lung, fără

acoperiș, cu bănci multe și-nțesate de soldați. Soldați nemți cu căști în cap și puști în mâini.

. Hurrr!... Zurrr!... Poc! Poc! Gata. L-a mântuit nea Dică și pe ăsta.

Hurrr! Un automobil mic... Poc! Hurrr!... Două camioane cu un tun pe roate și remorcă...

Hurrr!... Hurrr!..., Zurrr!...

Ăsta a scăpat. Nu mai erau colțari pe șosea.

Au împânzit soldații lui Hitler bariera, șoseaua, cantonul de la linia ferată, cercetând, trăgând focuri de armă în șanț, de-a lungul drumului, în vânt.

Sosesc încă două tunuri pe roate și trei camioane pline cu arme. Cei rămași pe jos s-azvârliră în ele și o luară făr' de zăbavă către centru și spre port.

Fug nemții! Nemții cu câte o zvastică pe brațe, la gulere și chipiuri. Îi gonește din urmă armata și comuniștii. Îi atacă pe nemții care se retrag și vor să scape de pedeapsă, fugind la deal, pe Dunăre, spre țara lor. Degeaba.

Nea Dicu a venit iar... Dar colo, după ghereta barierei văd casca și țeava puștii unui militar neamț... Cum de-a rămas ăsta în drum? Aha! L-au lăsat ai lui să observe care le face pocinogul pe șosea...

Nea Dicu habar n-are. Degeaba se-apropie pe furiș și sub haină cu trăistuța doldora de colțari. Stă nemțoiul cu arma pregătită. Ce să fac? Cum să-l anunț? Strig cât pot de tare:

— Nea Diculeeee! Șaseeee!...

Aș! Nu m-a auzit. Bag patru degete în gură. Două de la mâna stângă, două de la mâna dreaptă, și trag un șuier să-l audă și moș Gură surdul, care păzește în deal, la vii, ciorchinii lui conu' Iancu prefectul.

În sfârșit! Nea Dică a înțeles semnalul de primejdie și s-azvârle cu burta pe asfaltul șoselei. Dar chiar în clipa aceea șuieră pe deasupra lui gloanțele ăluia cu cască. Și parcă tot atunci se

scotocește și nea Dică în buzunar, întinde brațul și... Poc!

Nu, ăsta n-a fost cauciuc, ci revolverul lui nea Dică. L-a dat pe soldatul cu cască și zvastică peste cap. Și iarăși și numaidecât s-anunță, huruind, în goană, un automobil nou-nouț, plin cu gradați. Aveau toți decorații. Nea Dică a zvârlit câteva colțare până-n mijlocul șoselei și-a rupt-o la fugă. Automobilul era aproape. Poc! Gata cu el! Au coborât ofițerii. Tii!... Unul dintre ei l-a văzut pe nea Dică fugind. Și-a pus binoclul la ochi, a privit. A cerut o armă. O armă din alea cu lunetă, cum avea Walter, sergentul neamț, care stătuse pân-astă primăvară în gazdă la baba Tia. A întins ofițerul arma... Și a tras. A tras...

Nea Dică s-a oprit o dată pe loc, apoi s-a dat de-a dura în șanț. Ținându-se cu palmele de pânțele, abia s-a putut târî, încovrigat de durere, până-n capătul ulicioarei. L-am văzut dispărând după colț. Ofițerii nu s-au dus după nea Dică. Dac-ar fi făcut-o, poate că l-ar fi prins. Dar le ardeau tălpile. S-au urcat în două tancuri, care tocmai i-au ajuns din urmă și s-au îndreptat și ei spre port.

Am coborât din dud și, în cea mai mare goană, m-am dus să-l ajut pe nea Dică s-ajungă măcar până-n curtea lui. Nu l-am mai găsit. Atunci m-a prins frica și am fugit acasă. Am intrat în bucătărie.

— Pe unde umbli, împielitătule? mi-a strigat mama, speriată de lipsa mea.

— P-aci am fost, încerc eu s-o liniștesc.

— Să nu-mi mai dispari din ochi, că mi-a sărit inima până ai venit. Nu vezi ce urgie e pe-afară?

— Am văzut, mamă.

— Stai în casă! Citește! Joacă-te! Fă ce vrei! Dar să nu te mai prind că pleci, c-apoi... Ia vezi, că...

N-aveam astâmpăr. Mă furnica pielea de parcă m-ar fi periat careva c-o legătură de urzici. Nu-mi

puteam lua gândul de la nea Dică. Și nici de la nemții care se scurgeau ca șerpii pe șosea.

— Mamă!... Hei, mamă! Mămico! Nu m-auzi? Unde ești?

— Te aud! Ce strigi așa? Sunt în bucătărie. Ți-o fi foame?

— Nu. Altceva.

— Altceva? Ai spart iarăși vreun geam?

— N-am spart, dar vreau...

— Spune o dată!

— M-auzi, de-acolo, din bucătărie?

— Te-aud!

— Vreau să te-ntreb... Dacă-l împușcă pe careva în burtă...

— Ce spui?

— Dacă te străpunge glonțul în burtă, mai poți să scapi cu viață?

S-a repezit mama din bucătărie în odaie și m-a luat tremurând în brațe, galbenă la față, înfricoșată.

Sticla cea verde era cu borș. Am oftat și l-am vărsat în curte. Cea de lângă ea, de aceeași culoare, era umplută pe jumătate cu oțet. Am oftat de două ori și... zvâr! cu oțetul lângă gard. A treia sticlă era albă și avea cât o palmă untdelemn în ea. Îl păstra mama ca pe ceva de mare preț. Nu se găsea decât la cei de-l speculau. Drămuia cu grijă uleiul când îl puneă, doar câte o lingură, atât cât să iasă un pumn de stele deasupra ciorbei de ștevie ori de lăptuci.

O clipă stătui în cumpănă, apoi mă hotărâi. Am închis ochii și am vărsat și untdelemnul. Abia când am făcut sticlele cioburi, mi-am dat seama că le puteam goli în vreun ibric sau oală goală. Nu mai era însă timpul de prea multe păreri de rău.

Găsesc și o bucată de sârmă ghimpată. Sunt legați bulumacii de la poartă cu ea. Tai cu cleștele câteva bucăți...

Sunt din nou în vârful dudului, acolo unde șoseaua face un colac. De acolo, de sus, pot vedea până departe, peste cotul șoselei.

Stau și aștept... Aștept... Aștept... Nu se arată nimic. Nu se zărește picior de neamț ori roată de...

Hurrr!... Hurrr!... Zurrr!... Șir de automobile în depărtare... Bietul nea Dică... Dacă...

Cine-i omul acela cu șapcă și trăistuța lui nea Dică? De unde vine? Nu-l cunosc. Cine l-a trimis? Uite cum presară colțari!...

Hurrr!... Hurrr !... Zurrr!...

Coloane de automobile se-apropie. Se-apropie... Pipăi buzunarele pline cu cioburi și bucățile de sârmă ghimpată pe care le-am tăiat cu cleștele. Câteva cioburi sunt unsuroase... Untdelemnul mamei... De data asta oftez de se cutremură dudul...

Hurrr!... Hurrr!... Zurrr!...

Șuvoiul de mașini s-a oprit. Ce s-a întâmplat? Din păduricea de pe stânga șoselei se trage cu puștile în cei din mașini. Ba, răpăitul ăsta atât de repede parcă-i mitralieră. Așa trăgeau pe câmpia Bălții nemții, la exerciții...

Prrr !... Fiuuu!... Fiu!... Au sărit din automobile și din camioane soldații și ofițerii. Au ridicat mâinile în sus... Se predau nemții lui Hitler... Alții vor să scape... Zvâcnesc mașinile în dreapta, în stânga. Dar și colo, și dincolo sunt primiți cu gloanțe. Unul dintre automobile a intrat în șanț... Altul a nimerit într-o salcie și a luat foc... Doar două... Trei... Șase mașini mari s-au strecurat din înghesuială și gonesc turbate către barieră. Or să treacă pe lângă mine.

Arunc din vârful dudului cioburile și bucățile de sârmă ghimpată... Acum... Na! — Primele două mașini au scăpat. Îmi dau seama că cioburile sunt prea mici. Nici cu celelalte două n-am avut mai mult noroc... Păcat de untdelemn! Scot repede din sân alte bucăți de sârmă.

Poc!... Poc!...

Ultima, o camionetă, nu mi-a scăpat... A vrut ea să gonească pe geantă, până la barieră, dar n-a mai putut. Apar, sumă, dintr-ai noștri din mahala, cu armele, iar nemții sunt nevoiți să coboare și să-și ridice mâinile.

Mașinile care mi-au scăpat au ajuns la barieră. Acolo însă le-a ieșit înainte un alt grup de... de... Cel înalt nu-i cumva nea Țurlea, hamalul, vecinul nostru? De unde a găsit el pușcă? Și nea Dumitru... Cu revolverul întins... Gata! S-au predat și nemții din cele patru mașini, care credeau c-o să le meargă cu noi...

Mai stau ce stau... Nu se vede nici țipenie de neamț. Nici călare, nici pe jos și nici în automobil... Gata! S-au terminat nemții – am gândit. Trebuie să cobor din dud. Am întârziat. M-așteaptă mama.

— Zamfiraș, mamă, adu-mi untdelemnul din sticla de pe dulap...

—...

— Auzi, Zamfiraș?

— Aud, mamă.

— Atunci, hai, degrabă!

— Nu mai e sticla acolo...

— Cum nu e? Cine a luat-o?

— Nemții, mamă.

— Cineee?

Nemții... Nu-ți spusei?... Au luat-o în cauciucuri. Și nu numai untdelemnul, ci și borșul... și oțetul...

—?!? Îți bați joc de mine? Ia să vin eu...

Până a intrat mama în bucătărie, a fost pentru mine ziua cea mai deosebită din viața mea. După aceea...

M-a ascultat speriată, cu palma la gură. Și după ce am terminat tot ce aveam de spus, s-a lăsat moale pe pat.

Dar nu m-a chelfănit. Și nici cel puțin nu m-a certat.

Se uita doar la mine, ca niciodată... Ca la un băiat în toată firea...

Stau de vorbă cu gazda mea, învățătorul, și ne amintim nenorocirile de odinioară. Amărâtă mahala. Dar oamenii au luptat pentru ea. Au luptat, iar cei care îi conduceau, știau că atunci când vor izbândi, mahalaua nu va mai arăta așa. Cine erau acei oameni? Cei care aruncau colțari ascuțiți în calea automobilelor nemțești...

Tăifăsuiesc cu prietenul meu, Florescu și despre primăvara anului acesta: Cum a fost Dunărea? Tot rea? Nu, s-a cumițit. Nici n-ar fi putut altfel. Digul cel nou o strunește de câțiva ani și nu-i mai dă voie să-și facă mendrele. Digul puternic de beton strânge mușchii încordați ai valurilor care se sparg neputincioși de parapetul tare.

În locul căsuțelor înalte doar până la umeri, se află acum un șir de case noi, din cărămidă arsă, cu înveliș de fier.

În colțul străzii, acolo unde cu ani în urmă se azvârleau gunoaiele orașului în Dunăre, pe terenul în care țâncii golași răscoleau flămânzi resturile putrezite ale ospetelor boierești, se ridică acum zece blocuri muncitorești.

Mărgărita, mama lui Ilie Duma, muncitor în port, mult timp nu s-a dumirit. Învârte un robinet și curge apă fiartă! Răsuțește un mâner, intră căldură în odaie. Apasă, întoarce, sucește butoane și manete. Cântă radioul, se aprinde lumina, își desface pleoapa televizorul, zumzăie aragazul. Multe minuni mai sunt pe lumea asta! Mama Mărgărita are aproape 80 de ani! Povestește copiilor din bloc:

— Ardeam bălegar uscat și suflam în vatra de pământ până mi se boboșeau ochii ca la broaște... Apa? Ehe... Spărgeam cu târnăcopul gheața de pe marginea Dunării și-o topeam pe plită, în ceaunul de mămăligă.

Alunecă repede Dunărea la vale și încă nu-i vine să creadă... Ce-au fost în stare să facă oamenii din mahalaua „Doamne-Ajută”!

Fumegă coșurile fabricilor. Țesătura de funingine se destramă sus, pe deal, și apoi deasupra malului de piatră.

La chei, șlepurile, prinse cu schele de mijloc, se leagănă ușor, scăldate de șoldurile diafane ale valurilor.

Un remorcher bondoc șuieră deodată năpraznic, anunțând celor care-i știu limba că-i gata de plecare.

O macara scârțâie prelung, apoi tace. E iarăși liniște. Dar numai pentru o clipă.

Elevatorul prinde-n fălcile lui uriașe un autocamion întreg și-l urcă, huruind, către cer, ori poate mai pe-aproape...

A doua zi am plecat cu trenul spre București. Purtam în servietă tezele cu întâmplările minunate ale copiilor din fosta mahala „Doamne-Ajută”, așezată pe mal de Dunăre...

SUS FLUTURĂ DRAPELUL

Poate l-a chemat Ion. Sau Vlad. Ori Stan. Era din Gorj, din Olt, de la Câmpulung? Cine mai știe?! Sunt treizeci și cinci de ani de atunci. Dar parcă-l văd. Cu fața slabă, prelungă, în care ochii, două picături de smoală, te sfredeleau când îi îndrepta spre tine.

Erau mulți ucenici în fabrica cea mare de pe cheiul gârlei, unde se tăbăceau pieile. Cei mici să tot fi avut zece-unsprezece ani. Cei mari ajungeau până la optsprezece.

Erau mulți ucenici. Dar niciunul nu semăna cu cel care găzduia, vecin cu mine, în pod la madam Tia. Bătrâna făcuse „hotel” din cele două cămăruțe igrasioase, în mansarda mucegăită, zgâlțâită de vântoase, și din magazia ce sta — de ani — să cadă.

Îl vedeam în fiecare dimineață prin ferestruica odăiței mele. N-am putut atunci, astăzi mi-e greu, să-i stabilesc vârsta, identitatea.

Mă temeam de el, deși eram prieten cu mai toți copiii salahori din fabrică, cu care „băteam fotbalul” pe maidanul alăturat, lovind desculți într-o cutie goală de conserve sau într-un ghemotoc de cârpe legate cu sfoară.

Mă temeam de el, de privirea-i muștrătoare, de nasul lui cu nările fine, subțiri, ca două supape de fildes în pielea galbenă a obrazului.

Nu se alătura niciodată jocului nostru. Privea o clipă tăcut, apoi se depărta, târându-și cu osteneală pașii, într-o pereche de bocanci mari, grei, scâlțiați.

Fabrica lui dom’ Gligore anunță cu exactitate și printr-un fluierat prelung că-s orele șase. Adică momentul când ucenicii trebuiau să fie prezenți la

poartă, unde doi turci și un albanez, portari la control, făceau pontajul la intrare și percheziție la ieșire.

Două suiere scurte consemnau în aer și-n urechi, cu cinci minute mai devreme, ceasurile șase și jumătate. Stăpânul, domnul Gligore Alexandrescu, socotise că cinci minute la fiecare din cele trei schimburi fac de cap de om cincisprezece minute, numai într-o singură zi. De la aproape cinci sute de muncitori aduna 7 500 minute, cifră care reprezenta munca a vreo 18 lucrători pe zi – lucrători care nu-i cereau salariu, ori spor de ore și nici nu-l amenințau cu greva.

Boc! boc! boc!

Un fluierat prelung.

Cu o jumătate de oră înainte să intre muncitorii în fabrică, mă deștepta, vara, bocănitul tălpilor de bocanci cu ținte, pe trotuarul pietruit; iarna, pe visicol, pe ninsoare, scrâșnetul zăpezii sub tăpile plesnite...

Deschideam ochii și, din pat, îl zăream cum trece. Firav, în bluza soioasă de doc și pantalonii strimți de aba, cu o pălărioară rotundă pe creștet, cu palmele mici pe lângă buzunarele uriașe și de getele foarte subțiri, cum au copiii și flămânzii.

Știam atunci că-s orele șase, și că peste treizeci de minute trebuie să mă scol, ca să mă pregătesc pentru școală.

Boc! boc! boc!

Ucenicul trecea cu mâinile în buzunare, dacă era frig, sau bălăngănindu-le din umeri, ca două limbi de clopot, dacă pe afară se-ncălzea.

Primăvara și vara, toamna și iarna, umbla cu aceleași haine ponosite, de pe care, duminica, încerca la fântâna din curte să radă, cu un cuțitaș de lemn, stratul de grăsime și chimicale luat de pe pieile scoase din butoaiele de argăseală.

Boc! boc! boc!

— Nu joci o țurcă cu noi?

— Nu.

Boc! boc! boc!

— O mială și trei beiuri. Pui și tu ceva?

— N-am... Mi-e degrabă...

Boc! boc! boc!

— Mă ăsta, cum îți spune? Îți vând zmeul, dintr-o juma' de coală, pe șase nasturi galbeni, militari.

— N-am nasturi... Nu-mi trebuie zmeu.

Ucenicul se ținea mai mult cu cei vârstnici. Într-o sâmbătă seara, se duse cu ei la o sală de întruniri, în oraș.

Ascultă îngândurat.

Se gândea la cele ce spuneau cei de la tribună, îl fura dorul de casă ori, poate, obosit, adormise?

Madam Tia s-a plâns că ucenicul o să-i dea foc proprietății. L-a prins, odată, târziu în noapte, citind nu știu ce la o lumânare. O cărțulie, ori un ziar. Dar asta n-a fost încă tot necazul. L-a mai găsit și alt' dată dormind, cu feștila nestinsă.

— Dacă vrei să te faci popă, du-te, măicuță, la școala de protopopie și nu-mi fă altar în pod, să rămân — Doamne păzește — doar cu temeliile proprietății... Că nu-i casa asigurată și-s văduvă, și mă țin, cum Dumnezeu știe, de la sărăciile astea de chiriași ca voi.

N-a plecat ucenicul la protopopie. Pesemne că nu voia să se facă popă.

Nu l-a gonit nici madam Tia.

De bună seamă că nu putea să renunțe la chirie, și nici alt amator pentru pod nu găsisese.

Alături de fabrica domnului Gligore era concurența: tăbăcăria Sapatino, în care Banca Chrissoveloni investise capitaluri serioase. Întreprinderile de tăbăcărie Sapatino își ridicaseră o aripă nouă, cu instalații și mașini aduse din Germania, pentru prelucrarea pieilor speciale, necesare încălțăminte de lux.

Un an mai târziu, societatea anonimă Sapatino renunță la tăbăcitul tradițional și începuse să importe tananți din extracții de castane, care dădeau încălțăminteii frăgezime și calitate.

Lovit în interesele sale comerciale, domnul Gligore vru să mai rupă zece procente de la muncitori. Dar oamenii amenințară că-și încrucișează brațele la piept.

Curând, Sapatino S.A.R., transformându-se în „S.A.R. Bourul”, înghiți alte două fabricuțe și clădiri megieșe și refăcu toate atelierelor, hotărând ridicarea unui coș de două ori mai înalt ca oricare alt horn de tăbăcărie din capitală și chiar din țara întreagă.

Coșul de fabrică, din cărămidă specială, în culoarea cireșei spălăcite, creștea văzând cu ochii. Literele B-O-U- R-U-L, care formau firma uzinei, ajunseră la U, apoi la R. Și, după numai câteva luni, meșterii italieni terminară hornul.

Fabrica începuse să-l folosească, dar inaugurarea fusese fixată pentru altă zi, care coincidea cu onomastica lui Chrissoveloni-senior, președintele Consiliului de administrație al băncii și administrator-delegat al „S.A.R. Bourul”.

Pentru orele zelce fuseseră invitați întreg Consiliul de administrație, acționarii cei mari, deputați, generali, doi miniștri, episcopul și corul bisericii Radu-vodă, care avea să dea răspunsurile la sfeștanie. Urma banchetul, în saloanele direcției, asortat de programul artistic cu „coriști” și „baletiste” angajate să rămână până după ospăț și să însoțească – la cerere și eventual la domiciliu — pe invitații amatori...

Cine-i furnica, abia s-o prinzi cu ochii, care urcă încet, cu grijă, treptele scării exterioare a hornului? Ce caută acolo bărbatul sau copilul acela care, ajuns la jumătatea distanței dintre cer și acoperișurile de tablă ale atelierelor, s-a oprit, lipindu-se de uriașul deget de teracotă?

Din curte, oaspeții în fracuri și jobene, în mătăsuri și rochii franțuzești, în uniforme cu ceaprazuri de aur și pieptul plin de decorații privesc curioși, apoi din ce în ce mai entuziasmați, către fărâma de om care urcă... Urcă,.. Urcă...

— Vrea să ajungă în vârf – spuse consternat unul dintre miniștri.

— Teribilă performanță! – completă lingușitor un general de divizie.

— Asta face parte din program? — întreabă soția celui mai mare dintre acționari pe președintele Chrissoveloni.

Administratorul-delegat zâmbi semnificativ și gândi: „Directorul vrea să ne facă o surpriză. O să-l felicit, dar tot am să-l dau afară, pentru că e cumnat cu șeful contabil al lui Gligore”. Răspunse doamnei:

— Din program. Absolut din program.

Interesant... Intere... Uite că s-a oprit. Stă pe loc... Nu mai merge...

— Da, da! – exclamă câțiva dintre musafiri. Nu mai merge. Nu mai poate.

— Vai! ce păcat! se tângui doamna. Îi e frică...

Chrissoveloni-senior sesiză:

— Frică? La noi în uzină? Glumiți, stimată doamnă. Michel! Michel!

Michel Protopopescu, directorul uzinei, se năpusti în stânga președintelui. Apoi plecă discret capul, ca să prindă șuierul aspru al reproșului:

— Ce-nseamnă porcăria asta? De ce s-a oprit? De ce n-aveți grijă ca totul să se desfășoare perfect? Poftim! A încremenit după trei sferturi distanță... Răspunzi pentru asta! Ai să răspunzi, domnule Michel!

Uluit, directorul încercă o justificare:

— Am dat dispozițiuni stricte, precise... Apoi se scuză: Poate că ne sabotează... Concurența... Și repede în gând: „Dar cine-i ăsta care urcă pe horn și cine l-a trimis? Ce vrea? Mama lui de tâlhar,

cum m-a vârat în buletă!... O să-i dau eu când o coborî!"

— Suie! Suie! strigă emoționată soția celui mai mare acționar.

Și, după ea, toți invitații:

— Suie!

— Suie!

— Suie!

Se făcu deodată liniște. Au tăcut până și motoarele, – amuțiseră scrâșnetele cuțitoaielor și gemetele fierbătoarelor.

De la ferestrele atelierelor, acolo unde se rad pieile, din sala cazanelor și mașinilor, de la cuptoare și magazii, de lângă gropile cu var și castelele de apă, din birourile „S.A.R. Bourul” și „Grigore Alexandrescu”, muncitorii și funcționarii se-mbulziră în uși, se înghesuiră la ferestre, privind la necunoscutul care începuse iarăși să se cațere pe coș.

Sus... Sus... Tot mai sus...

Încă o treaptă... Iarăși o treaptă... Și încă una... Nu se mai termină? Câte au mai rămas?

Ridică privirea și numără... Una... Două... Cinci... Sunt mal multe.

Numai de nu s-ar gândi că urcă pe coș.

Numai să nu-l cuprindă amețeala.

Patru... cinci... Șase... Opt... S-au înmulțit treptele?

Urcă... Urcă... Urcă...

Nu trebuie să socotească metrii care-l despart de pământ.

Nu trebuie să-l cuprindă prea din vreme dorința de a privi în jos.

În sfârșit, a ajuns.

Se așează, gâfâind pe buza groasă a hornului, care-și deschide în spatele lui ventuza adâncă, întunecoasă, ce izvorăște tocmai din inima cuptoarelor. Câțiva centimetri mai departe, vidul...

Nu. Nu-i pe creasta coșului, ci în pod. Își trece dreapta pe frunte. Broboanele de sudoare i-au înghețat, lipindu-i sloi un ciuf de păr, căzut până la nas.

Ce liniște... Nici vântul nu mai bate...

Colo, la o palmă depărtare, sunt Atelierele Lemaître. În dreapta, puțin mai sus, să o prinzi cu mâna, fabrica de conserve Grivița. În cealaltă parte, Uzinele Wolf, Haug...

Firul Dâmboviței șerpuiește către abator... Fundătura Fluturilor, cu maidanul, pare o tipsie cenușie. Câteva puncte... Se uită băieții la el?

Își înalță fruntea. Acolo, sus, cerul nu e mai deosebit. Și nici soarele nu-i mai mare. Și totuși... Aici, în vârf... Ce departe e, în liniște, în libertate...

Și-a vârât mâna în sân și a scos un sul mic, prins la un capăt cu sârmă.

L-a desfăcut. O bucată de pânză roșie dreptunghiulară, pe care a legat-o de vergeaua de fier a paratrăsnetului, flutură acum de pe creștetul hornului în adierea molcomă a înălțimilor.

De jos răzbat până la el bătaii din palme, strigăte, țipete, vociferări și parcă aude și uruitul unei mașini...

Nu îndrăznește să privească într-acolo. E atât de bine sus! Drapelul îl mângâie pe obraz. Pipăie cu degetele pânza aspră.

Pânză ieftină de cămașă, vopsită cu băcan...

Sulul puternic de apă l-a prins chiar în clipa când începuse să coboare. O treaptă... Două... Trei... A încercat să se ferească la dreapta, la stânga, dar lățimea barelor de oțel ale scăriței nu trecea de un sfert de metru.

Strânse fălcile, își încleștă palmele pe o vergea și privi pentru o secundă în jos. Putu să zărească pompa cea nouă de incendiu înconjurată de domni în fracuri și jobene și de ofițerii cu ceaprazuri aurite...

Șuvoiul de apă îl lovi, ca un drug de fier, în spate.

Ce vor domnii aceia? Să-l omoare? De ce nu așteaptă să coboare și-apoi să-l bată, să-l aresteze?

Trebuie să coboare mai repede... Cât mai repede... Câte două trepte deodată... Câte două... Câte trei...

A călcat în gol. A întors capul. Coloana de apă l-a plesnit în plin obraz. A scăpat o mână. Apoi, cu respirația înăbușită, și-a desfăcut degetele și de la cealaltă...

Ce liniște... Ce tăcere...

Seara se lăsase repede. Fetița mea, Leontina, s-a lipit crispată de mine și, cu glas înecat în lacrimi (nu te preface; știu că abia îți poți stăpâni plânsul), m-a întrebat încă o dată.

Am tăcut câteva clipe, rezemându-mă de grilajul de fier al Dâmboviței. Apoi, cu aceeași emoție ca și în urmă cu treizeci și cinci de ani, i-am răspuns:

— Poate l-a chemat Ion. Sau Vlad. Ori Stan. Cine mai știe?

Sunt treizeci și cinci de ani de atunci...

În poarta fabricii de tăbăcărie Dâmbovița ard becuri mari electrice.

Sus, flutură drapelul roșu.

1958

TOVARĂȘUL VLADIMIR

NEAGRĂ UCENICIE

Nu avea mai mult de unsprezece ani. L-a ținut maică-sa de mână până la poarta fabricii. Acolo femeia și-a desprins degetele de palma fierbinte a copilului și l-a îndreptat ușor de spate:

— Stai și tu mai țănoș, ca să pari mai măricel, Vladimire! Și vezi să spui, așa cum te-am învățat, că ești de treisprezece pe paisprezece... Altfel ne întoarcem înapoi cum am venit. Și asta nu se poate, că-i vai de amarul nostru. Trebuie să-nveți cât mai curând o meserie. N-avem nici de unele. Știi prea bine. Și iar vine o iarnă... Și-or veni și altele. Uite-o, asta bate de pe-acum la ușă!

Copilul care trebuia să spună că are paisprezece ani, nu arăta nici de zece, atât era de prizărit. Cred că pe un cântar n-ar fi atârnat mai mult de douzeci și cinci de kilograme – o desăguță de carne și oase zvârlite într-un sac, așa arăta în „costumul” larg de celofibră ieftină, pe care-l căpătase de curând de la o vecină, căreia îi murise băiatul. Peticise maică-sa, cu toată dibăcia, hăinuța de pomană din țesătura rară și slabă, roasă în coate, la guler și-n fundul pantalonilor. Cu trențele astea de lepădat, căptușite pe dinăuntru c-un șal de lână petrecut ca o flaneă peste pieptul lui firav, trebuia să înfrunte Vladimir iarna, ce se-anunța de pe acum, haină și viforoasă.

— Bună dimineață, nea Mihale, spuse femeia îmbrăcată într-o scurteică ușurică de postav albastru, decolorat, către portarul care ridicase ferestruica de la gheretă și-l măsură din ochi pe Vladimir, ca un antrenor pe un sportiv, înainte de a intra în concurs.

— Hm, clătină el din cap nemulțumit. Nu știu, zău, dacă o să ți-l primească, Anico! Însă ți-am făgăduit, și cuvântul e cuvânt! Chiar acum un sfert de oră am vorbit cu șeful-contabil. L-am rugat pentru fii-tu, așa cum am făcut și pentru alții pe care i-am adus aici, cum am putut și pe câți am putut și eu. Dar cu prichindelul ăsta al tău nu știu,

zău, dacă am să izbutesc. Parcă s-a făcut și mai mic decât îl știam. Ăl mai ușurel dintre baroasele noastre de la cazangerie atârnă mai greu decât el. Ei, lasă, nu te mai întrista. Du-te și încearcă! Poate-l găsești în toane bune pe șef. Bine-ar fi...

Domnul Ene, șeful-contabil, nu prea era însă în toane bune. Pierduse noaptea la cărți. Venise abia în zori acasă și, înainte de a pleca la fabrică, se certase cu nevastă-sa.

Și iată că deodată îi răsări în birou o femeie slabă cu obraji uscați și ochii sclipitori, cum au cei care flămânzesc. Copilul pe care îl ținea de mâini părea un fulg, o leșinătură în hăinuță și în pantaloni. „Ce-o fi și cu arătările astea?” își zise acru șeful-contabil. Și cu glasul lui pițigăiat o întrebă răstit:

— Ce vrei, femeie?

— Să trăiți, dom' contabil, eu sunt Anica, spălătoreasă, știți... De care v-a vorbit dom' Mihale.

Nemulțumit din capul locului că amărâta din fața lui îl „domnea” pe el, șeful-contabil al fabricii, la fel ca și pe sluga de la poartă, domnul Ene se încruntă:

— Mihale? Nu-mi aduc aminte să-mi fi spus ceva! Și-și plecă capul într-o parte, așezându-și falca grasă, rotundă, de mâncău, în pumnul potcovit cu inele de toate calibrele și ornate cu tot soiul de pietre scumpe. Hai spune ce dorești! N-am vreme de pierdut.

Anica simți că începe să-și piardă nădejdea, dar își făcu repede curaj. „Trebuie să-l înfrunt. Ba nu, să-l înduplec pe omul ăsta rău și neînțelegător din fața mea.”

— Sunt mama băiatului ăsta. E orfan de tată. Mi-a murit omul pe front. Luați-l, vă rog, ucenic!

— Ucenic? Pe cine? întrebă și căscă el deodată, plictisit, cu gura amară de zecile de țigări fumate la masa de joc.

— Pe fiu-meu. Faceți-ne binele ăsta, că suntem prăpădiți de sărăcie. Luați-mi băiatul în fabrică, să-nvețe și el...

Domnul Ene, care mai mult moțăia decât era treaz, își ridică pleoapa înroșită, de pe ochiul lui de pește fiert. Privi spre Vladimir.

— E orfan, ai? Chiar asta ne mai trebuie. La fabrică: orfani, văduve, ciungi, chiori, orbi, șomeri, săraci, flămânzi, nesătui! Până când, domnule? Nu-nțelegi că aci nu-i... Mi s-a acrit toată ziua de atâta golănie și calicime. Nu-mi erau de-ajuns ai câți sunt trimiși cu tot felul de recomandatii sau vin singuri și se țin de capul meu? Nu se mai astâmpără Mihale! De unde dracu-i adună și cată să mi-i vâre pe gât? Parcă le-ar fi neam ori tată. Dacă m-aș lua după toți, fac din fabrică spital, azil de țânci. Se poate una ca asta? Și-acu'? Nici n-apucaai să intru în birou, hait, altă lighioană de-a lui Mihale!

Pe chipul asprit de foame și de trudă al spălătoresei trecu o flacără de rușine și mânie. Mândria ei de femeie săracă, dar dârză, birui gândul nevoii. Își smuci copilul și-l trase spre ușă. Contabilului-șef puțin îi păsa c-o jignise, dar nu voia totuși să-l supere pe Mihale. Portarul îi cunoștea multe din învârtelile pe care le avea cu unii „clienți” ai fabricii. Acestora le „livra” marfă fără știrea patronilor, iar plata intra exclusiv în buzunarul lui. De aceea strigă:

— Ei, ce faci, femeie? încă n-am terminat cu tine. Vino-ncoace și spune-mi câți ani are fii-tău?

Anica stătu o clipă în loc. Își aminti iarăși că băiatul îi e aproape dezbrăcat, că vine iarna, viscolul, că nu are lemne, că n-a plătit chiria și nu-și mai poate ține copilul acasă flămând și fără meserie. Nevoia îi mai potoli mândria.

— Treisprezece ani, pe paisprezece, dom' contabil, spuse ea oftând.

Domnul Ene se supără iar:

— Ia nu mă mai contabil atâta! Sunt „șef”-contabil, cu dreptul de semnătură în acte ca și directorul general.

— Cum spuneți dumneavoastră, dom’ șef-contabil.

— Așa! Câți ani spuseși că are piticul ăsta?

— Zece, pe unsprezece... Ba nu, treisprezece, pe paisprezece, dom’ șef-contabil.

— Pe dracu’! Mă tem că nu are mai mult de șapte-opt ani. Parcă acum îl scoseși din scutece. I-ai adus actul de naștere?

— Îl are, dom’ șef...

— ... contabil, fiindcă nu-s șef de măturători. Unde-i actul?

— E la școală, dom’ șef-contabil!

— La școală?! A învățat la școală pipernicitul ăsta?

— Trei clase, dom’ șef-contabil. Că-n toamna asta nu-l mai trimisei. Priviți-l cum e de dezbrăcat! N-are palton. Ghetele abia i se mai țin în picioare. I-am căptușit găurile din tălpi cu carton. Dar cartonul e tot hârtie... Vai de sufletul lui. De unde bani să-i mai cumpăr și cărți? Alții au...

— Lasă-i pe alții, că de fii-tu vorbim. Așadar, are numai trei clase... Îi ajung și trei clase, că n-o să se facă funcționar. Pentru cazane... Numai că prea e pocit la trup... Auzi, patrusprezece ani...

— Domnule șef-contabil, nu-mi mai sărați și dumneavoastră inima.

— Hmmm... De câți ani era când îl trimiseși la școală?

— Păi... de!... L-am dat c-un an mai târziu... Că nu mi l-au primit mai devreme. Au zis să mai crească...

— Și-a crescut de nu-ți mai încape în casă, nu-i așa? Iar acum îl aduseși să mai crească și aici, la noi.

— Nici buruienile nu cresc, dacă n-au ploaie la vreme, dom’ șef-contabil...

— Și vei fi vrând să creștem noi buruiana și să-ți facem din ea floare de pus în glastră, așa?

— N-am spus asta. Are să crească singur. Dar până atunci ce să fac cu el? Să-l omor, ca să nu-l omoare foamea, și-apoi să-mi fac și eu seama? Că de alta ce ne-a mai rămas?

Și biata văduvă, stăpânindu-se să nu izbucnească în plâns, își strânse copilul la piept.

— Asta-i bună! Ce mă privește și ce crezi că-i aci? Sanatoriu cu școală de meserii anexă? Regret. Domnul Ene ridică din umeri și își aprinse o țigară de foi, ca să-și alunge plictisul ce-l lovise din nou. Continuă, sugând cu poftă din trabuc și sforăind pe nări de plăcere. Zici că la opt ani l-ai dat la școală, și cu trei, cât l-ai ținut acolo, fac unsprezece, cum ai spus-o singură adineauri. Iar mai înainte ziseși că are paisprezece... De ce minți, femeie?

— Nici nu mai știu ce spun.

— Dar știu eu care am răspundere aici. Ce să facem noi c-un flecușteț de unsprezece ani? Să-l trimitem să se joace în curtea fabricii? Toate sunteți la fel când ne-aduceți zgâmborii la ucenicie. Vreți să scăpați cât mai degrabă de ei și ni-i lăsați pe cap. Parcă v-ar împinge...

— Foamea...

— Ei, și? Parcă mie nu mi-e foame? Și de aceea trebuie să arunc grijile pe spinarea altora? Ce fel de ucenic crezi că putem face din el? N-are încă minte.

— !?

— E crud... N-ai încotro! Trebuie să mai aștepți. Un an, doi... Apoi, dacă o fi supus și de ispravă, când îi vine vremea o să primească și el gologanii de ucenic...

— Și până atunci unde mănâncă?

Domnul Ene o privi mirat:

— Ei, poftim vorbă! Unde să mănânce? La Continental la Enescu și la Iordache, dacă vrei să-ți recomand un restaurant de lux, că doar n-oi

pretinde să-ți compun și meniul, felurile de bucate, ca să mă-nțelegi pe limba ta.

Văduva încremeni. Batjocura îi arse inima. Se făcu că n-o-nțelege.

— Ați primit și mai mici...

— Da, se poate! Dar nu gâgâlici ca al tău.

— E dezghețat și harnic!

— De unde știi eu?

— Știe dom' Mihale!

— Și el de unde știe?

— Îl luam cu mine, când mă duceam să spăl rufe la proprietăreasa dumnealui. Vedea bine cum mă ajuta copilul. Tăia lemne, căra apă, întindea frânghia pentru uscat... Ca un bărbat în toată firea. Copiii săraci învață să facă de toate de cum încep să meargă.

— Hm! Doar să-l iau așa, pe lângă mine.

— La birou?

— Știi că ai haz? Ce să fac cu el la birou?

— A fost premiat în fiecare an. Scrie frumos. Și socotește grozav de repede.

— Cu trei clase?

— Cu trei.

— Te pomenești atunci că mi l-ai adus să-l fac contabil, spuse domnul Ene, pufnind în râs.

Anica aștepta să-i treacă veselia șefului-contabil. Oftă. Și-l rugă iar:

— Luați-l oriunde, dar numai luați-l! Să câștâge și el acolo un ban...

— Doar la mine acasă...

— Ce să facă la dumneavoastră acasă?

— Ce făcea și la proprietăreasa lui Mihale. Să taie un lemn... Apă n-are să-mi care, că am instalație peste tot. Să se ducă la piață cu bucătăreasa, să-mi plimbe câinii...

— Câinii?!

— Da. Dar nu javre dintr-ale voastre care se nasc și mor pe maidane, ci animale de rasă, scumpe.

— De... Eu aș fi vrut să învețe meseria.

— Are să învețe, că doar n-o să-l țin numai acasă să ardă gazul de pomană. O să vină și la fabrică.

Ce putea să facă Anica? Acceptă cu inima strânsă:

— Dacă spuneți dumneavoastră...

— Mi-e milă de el și de tine... Că altfel... Copii pentru ucenicie pe toate drumurile... și nu ca ăsta.

— V-am spus că-i vrednic.

— Am să văd eu. Dar e curat?

— Adică cum? Nu știu ce vreți să spuneți!

— N-are păduchi? Nu cumva să-mi umple câinii!

— Vai de mine, domnule! Chiar în halul ăsta n-am ajuns. Suntem săraci, peticiți, dar sunt spălătoreasă. Merg în case mari.

— Da, da, uitasem că speli. Ai să vii poate și la mine.

— Am să viu, dacă mă chemați.

— Așa! Acum du-te cu... Cum îi zice odraslei?

— Vladimir.

Șeful-contabil se strâmbă:

— Nu-mi place numele ăsta!

— Așa l-a botezat nași-so!

— Putea să-i găsească altul... Auzi! Vladimir!

— E un nume frumos... Și lui dom' Mihale îi place!

Șeful-contabil se strâmbă și mai tare:

— Nume frumos? De rus? De bolșevic? Îi place lui Mihale? Păi el... N-are decât să-i placă! Noi nu putem îngădui în fabrică asemenea nume.

Anica se făcu pământie la față:

— Și nu-mi mai primiți băiatul, fiindcă-l cheamă Vladimir, dom' șef-contabil?

— Ar fi și ăsta un motiv, foarte serios, femeie. S-o știi! Pe fiu-tău îl cheamă ca pe acela al cărui nume nici nu vreau să-l pomenesc... Bolșevicul bolșevicilor!

— Dacă așa îl cheamă? Vladimir.

— ... A fost dușmanul de moarte al nostru, al fabricanților, al... Gata. Ajunge! Nu-i nevoie să știi mai mult. Vladimir... Auzi dumneata ce idee! N-ai găsit în tot calendarul nostru creștinesc alt nume?

— Nu l-am găsit eu, dom' șef-contabil.

— Dar cine? Că nu ți l-oi fi ales eu.

— Un prieten de-al casei. Îl chema tot Vladimir.

— Aha! Era rus?

— Nu! Muncitor! La Grivița, la ateliere. L-au împușcat anul trecut, în februarie, când cu greva.

Șeful-contabil se lovi cu palma peste frunte:

— Lămurit! Un bolșevic de la cefere. Bine, mă femeie! Săracă, ești, prăpădită te vād... Alt cumătru nu-ți găsiși în toată lumea asta?

— Nu mi-a fost cumătru, că eram calici și nu puteam sta cu cele de cuviință înaintea cumătrului. Iar omului meu nu-i plăceau cele bisericesti.

— Nu cumva nici pe la botez n-ați trecut?

— Păi, noi eram botezați de mult.

— Va să zică bărbatu-tău nu se-mpăca cu biserica! Atunci, răspunde-mi: Nu cumva a fost și el un bolșevic ca nașul lui fii-tu?

— Nu, dom' șef-contabil. Era doar muncitor, sărmanul.

Domnul Ene deveni bănuitor:

— Unde? La Grivița?

— La Vulcan.

Șeful-contabil se mai liniști:

— Hm! Da... Patroni nemți... Firmă serioasă, ca și a noastră. Ascultă, femeie! Noi n-avem bolșevici pe aici și nici nu vrem să avem. Nici măcar cu numele! Atât mi-ar lipsi. Să introduc un Vladimir în fabrică? Am terminat!

Anica, cu Vladimir de mână, porni iarăși spre ușă, înecându-și acum oftatul de-a binelea în plâns.

Domnul Ene îi privi câteva clipe spatele cocoșat de aplecatul peste albie.

— Stai! Pentru că moș Mihale al nostru și-a pus obrazul... Și apoi... Ți-am spus. Mi-e milă de tine

și de odrasla ta. Îl angajez... Așa cum am vorbit: să vină și la mine acasă. Și să vii și tu să-mi speli când ți-oi porunci. Să nu-mi spui că ești angajată pe la vreo cucoană, că tu n-o cunoști pe dumneaei, soția mea. Dar lui fiu-tău am să-i schimb numele. Îi găsesc eu altul.

— Vă mulțumesc, dom' șef-contabil.

— Așa să-mi spui. Să nu mai greșești! Bagă de seamă! Șef-con-ta-bil, cu semnătură în acte, ca și directorul general. Cum nu vă intră în cap și nu știți să vorbiți? În sfârșit! Cu fii-tu, cu ăsta... Hm! O să-l botez eu altfel... Că sfrijit cum e, cu urechile subțiri, cornițe i-ar mai lipsi... Am găsit! Nichipercea! Măi Nichiperceo! Hă! Hă! Auzi cum te strig? Așa are să te cheme de azi înainte. Ni-chi-per-cea!

— Vai d'e mine, dom' șef-contabil, chiar așa o să-i spuneți?

— Dar cum? Nu vei fi vrând să-l strig Vladimir? Sau poate Vladimir Lenin?

Și, rostind numele „dușmanului de moarte al fabricanților”, domnul Ene se scutură și-apoi sennoie, ca și cum ar fi vrut să înspăimânte pe toți Vladimirii din lumea asta.

Văduva și fiu-său priviră la contabilul-șef și-l văzură deodată în tot lungul trupului scund și burduhănos, umflat la mijloc ca o tobă, cu păr cenușiu-roșiatic, răspândind din toată făptura mai curând dezgust decât teamă. Părea un șobolan de câmp, muiat de ploaie. Puah! Că tare scârbă îți mai lăsa arătarea asta ticăloasă pe care trebuia s-o privești în față, fără să arăți că ți-e greață, ba să-i mai și mulțumești pe deasupra. „Strâmb e rânduită lumea asta”, gândi văduva.

Domnul Ene scutură cu grijă scrumul prea mare al țigării de foi, adresându-se în același timp femeii din fața lui:

— Așadar, du-te la maistrul Onisie de la cazangerie și spune-i că te-am trimis eu. Du-l și pe

Nichipercea cu tine, femeie. Să-l treacă în schimbul întâi.

— Nu-i puteți găsi alt nume? se rugă mama, care văzu ochii copilului înecați în lacrimi, când se auzi chemat cu un nume de care ar fi râs cu gurile până la urechi toți prietenii lui de joacă de pe uliță.

— Asta-i acum! După ce-ți făcui cinstea de ți-l botezai, ești nemulțumită? Vezi să nu mă răzgândesc și să pleci cu Vladimir al tău cum veniși! Așa am zis, așa rămâne. Și cu angajamentul și cu numele. Lucrează în schimbul întâi, de dimineața la fabrică, iar după-amiază vine un ceas, două, acasă la mine. Chiar de azi. Și-l cheamă Nichi-per-cea. Am hotărât! Nu uita. Șterge-o acum, că am treabă.

Copilul izbucni în plâns. Înotând în apa amară și sărată a lacrimilor, ochișorii lui căutau cu spaimă și cu dușmănie pe noul său naș, care se înfurie din nou:

— Ia te uită cum se chiondărește broscoiul ăsta leșinat de parc-ar vrea să mă-nghită! Și tu, femeie, ce mi-l tot corcolești atât? Vă place, bine! Nu, poftim!

Și cu palma, care lui Vladimir i se păru atât de mare și-n stare să-l înșface și să-i cuprindă dintr-o dată capul, contabilul-șef le arătă ușa. Poticnindu-se parcă, călcând rar, ca și cum ar sta încă la gând ce trebuie să aleagă, între pâinea mânjită de batjocură a domnului Ene și mândria lor, Anica puse totuși mâna pe clanță și deschise ușa. În clipa aceea, ceva, asemenea unui cutremur, zgudui geamurile coridorului. Și mama și copilul tresăriră înfiorați. Ce se-ntâmplă? Ce se petrece pe-afară?

Nimic... Se dezlănțuise doar viscolul, albind și înflorind ferestrele cu suflarea lui de gheață. Spălătoreasă și feciorul ei se întrebară dintr-o privire. Băiețelul cu ochii speriați, femeia cumplit de tristă: „Ce ne facem fără lemne, fără chiria plătită, fără pâine?”

Și-și răspunseră unul altuia tot cu ochii: „Ne lăsăm umiliți, ca să nu murim”.

— Închide ușa mai repede, că intră țăntarii, se răsti domnul Ene, întâmpinând cu o glumă anotimpul friguros, pentru că dumnealui nu ducea lipsă de lemne. Ehe-hei! El avea casă proprie, iar cât despre pâine, camera îi gemea de sacii cu făină pentru cozonaci, de cutii de conserve, salamuri, borcane cu dulceturi, afumături... Ce să mai vorbim? Erau de toate în apartamentul pe care-l ocupa în blocul luxos din Parcul Domeniilor. Nu-l putea speria pe dumnealui iarna viscolul de afară. Dimpotrivă, îi reamintea despre noi desfătări și îmbuibări. Chefuri, ospete cu prieteni, plimbări cu sania la șosea și... oho! jocul la ruleta Cazinoului din Sinaia, unde puteai câștiga o avere numai în câteva zile. Dar să te și cureți... Brr! Până la o lețcaie... Până la ultimul gologan... Sărăcia... Brr! Că urâtă, fîroasă mai e. Și femeia asta din fața lui parcă o adusesese cu ea.

— Ușa, ți-am spus!

Anica a închis ușa, dar a rămas tot în biroul domnului Ene.

— Ei, ți-a venit mintea la cap?

— Ce să fac, dom' șef-contabil! Și privindu-și cu nespusă milă copilul, adăugă: Eu de când îl am, *Vladimir* i-am zis. Și așa i-au spus și vecinii și toți copiii din mahala. Dumneavoastră – n-am încotro – ziceți-i cum poftiți, numai dați-i și lui dreptul să învețe o meserie, ca să-și câștige bucățica de pâine.

— Mh! chițai șobolănește domnul Ene. Mai întâi să nu te aud cu vorbe d-astea bolșevice... „Dreptul”... Ce-i aia dreptul? În fabrica noastră... Adică ce fabrică, că-i chiar uzină. Așa, în uzină drepturi avem numai noi, stăpânii, că-i proprietatea noastră. Se-nțelege? Și-apoi de unde ai învățat cuvântul ăsta? De la bărbatu-tău? Ori l-ai auzit în gura ăluia de l-au împușcat la Grivița? Măă! Mă muiere proastă, măsoară-ți vorbele ce le scoți din gură, c-apoi ți le măsoară alții. Și nu cu metrul...

Iar dacă n-aveți nici după ce bea apă, de ce mai sunteți și cu țâfna-n nas? Ar trebui să vă dau afară pentru atâtea mofturi. Dar, din păcate, sunt un om cu inimă, de ceară. Mă înduioșez de toți calicii... Tii! Uite cât timp pierdut cu voi! Hai, șterge-o cu fiu-tău la Onisie, cum ți-am spus. Și la ora două să mă aștepte la poartă, să-i arăt unde stau! Ai înțeles, Nichiperceo?

Cu obrăjorii roșii de ură și rușine, Vladimir răspunse:

— Am înțeles...

— ... domnule șef-contabil...

— ... domnule șef-contabil, repetă mașinal băiețașul, silindu-se din răspuțuri să nu-i țipe și el lui Ene porecla pe care i-o descoperise chiar în clipa aceea.

I-o spuse însă maică-sii pe coridor, fericit că poate să-și boteze și el nașu':

— Parcă-i o omidă din alea albe din pomi, de care ți-e silă când o vezi...

— Taci, maică! Să nu-i ajungă la ureche, că te dă afară câinele ăsta.

— Câinele babei, mamă. Așa o cheamă pe omida aceea păroasă și scârboasă.

Astfel a intrat Vladimir în fabrica inginerului Șerban Turlescu, director general și proprietar al întreprinderilor metalurgice „Oțelul”, din București.

Așa cum era pe vremuri, o fabrică nu putea trăi fără comenzi. Contau în special comenzile de la stat, care se făceau pentru cantități mari de marfă. Ele aduceau câștiguri fabuloase.

Întreprinderile lui Turlescu, „unse în toate chipurile și cu toate unsoarele” – cum se spunea în limbajul afaceriștilor despre cei care făceau tot felul de speculații nerușinate, de la înșelăciune la jaf direct – mergeau strună, deși mașinile erau vechi, ca și mizeria muncitorilor, uneltele uzate, sau lipsind cu desăvârșire, erau înlocuite cu

degetele dibace ale oamenilor, care de multe ori trebuiau să câștige amărâta bucată de pâine neagră cu prețul schilodirii sau chiar al vieții lor.

Și-a strivit mâna un lucrător, din priicina mașinilor hodorogite, datând din secolul al XIX-lea? A orbit altul din cauza șpanului ce i-a sărit în ochii neocroțiți de ochelarii care, ca orișice alt material de protecție a muncii, lipseau cu desăvârșire din fabrici? A murit un sudor, fiindcă explozia unei lămpi sau tub de oxigen defect l-a prefăcut într-o torță vie care l-a consumat până la os? Patronul nici nu clipea. Câteva brațe mai puțin în întreprindere? Fleacuri! Alte sute stăteau pe-afară, gata să ia locul celor ciungiți, orbiți sau uciși, urmând ca pentru o plată de mizerie să le împărtășească soarta...

Vladimir își poartă zilnic făptura firavă și micuță între locuința lui mizeră și – cum spuneau muncitorii – fabrica foamei, schilodirii și morții. Dar mai înainte ar trebui totuși să mai răsfoim puțin trecutul șefului-contabil, ca să ne dăm mai bine seama cu cine avea în special de-a face Vladimir ca și toți muncitorii din uzină.

Domnul Jorj Ene, omul de încredere al lui Șerban Turlescu, era în același timp și cumnatul patronului.

Dumnealui își avea „micile” socoteli de care, bineînțeles, nu știau nici registrele fabricii, nici stăpânul ei care dădea rar, foarte rar prin întreprinderea lui. Întregul timp disponibil – după baie, somn, mese copioase, plimbări prin străinătate – Turlescu și-l rezerva chefurilor monstruoase, unele de câte o săptămână în șir, cu secretarii generali din ministere, cu domnii miniștri cu care-și făcea de multe ori negustoriile, adică luarea de comenzi la prețuri foarte mari, supraprețul împărțindu-și-l pe din două. De aceea patronul dădea doar când și când pe la „Oțelul”, unde domnul Ene trona ca un adevărat stăpân.

Nimeni nu-i putea controla învârtelile de care Turlescu habar n-avea. Cel mult, și numai uneori, doar portarul Mihale, care nu era străin de camioanele cu „marfă” ieșite pe poartă fără bon de depozit. Neavând niciun motiv să-și riște slujba, denunțând pe un hoț împotriva altui hoț de muncă al muncitorilor, moș Mihale se făcea că n-aude, că nu vede, mulțumindu-se să „speculeze” toate acestea doar prin intervenții la atotputernicul șef-contabil în favoarea vreunui muncitor „pus pe liber” din cine știe ce pricini nedrepte, sau stăruind la angajarea câte unui ucenic, asemenea copilului Anicăi, spălătoreasă. Mai făcea însă Moș Mihale și alte fapte bune și drepte...

Aflând în ce „condiții” fusese primit în fabrică micul Vladimir, față de care avea o slăbiciune de bunic, moș Mihale pufni pe nări nemulțumit. Nu voi însă s-o neliniștească pe Anica mai mult decât arăta ea singură după ce-și lăsase băiatul în atelierul meșterului Onisie, care nici ăsta nu i s-a părut ei tocmai bun de pus la rană. Portarul, care, se înțelege, știa în ce fel de ape se scaldă maistrul Onisie de la cazangerie, căuta să-i liniștească frământările mamei îngrijorate:

— Las' că o s-o ducă Vladimir și cu maistrul Onisie.

— Pare un om rău. L-a privit cu atâta silă și dispreț. Parcă s-ar fi uitat la o pisică moartă lângă gard.

— Onisie e omul șefului-contabil și se potrivesc de minune, vorba din bătrâni: „Cum e turcul și pistolul”, dar mai sunt și eu pe-aici. Și ei știu că, atunci când mi-oi descărca pușcoacea, s-aude ceva mai sus decât scaunele pe care stau și unul, și altul. Amândoi n-au niciun interes să mă împingă la așa ceva. Cred că au să țină seamă și de mine, când le-oi spune că piciul tău șade puținel și sub aripa mea de corb bătrân ce sunt, dar în stare să croncănesc mai strașnic ca unul care are încă puf pe pene.

Lui Vladimir îi spuse, când proaspătul ucenic ieșise din fabrică la ora două și-l aștepta pe domnul șef-contabil Ene, așa după cum i se poruncise:

— La-nceput dă-te după păr, băiete, și fă-te că-l lași pe stăpân să tragă cât o pofti. Chica noastră e deocamdată în mâna lor. Suntem însă mai tari ca ei și o să vină o zi, auzi tu? Vino mai aproape... O să vină o zi – o meșterim noi de mult – când o să le tăiem ghearele hrăpărețe și o să le punem și noi mâna în ciuf. Până atunci, trebuie să înghițim bucățica de pâine cu noduri. Nu-i ușor. Știu. Ura e soră bună cu furia. Are să-ți vină cumva gândul să le pui mâna în beregată tâlharilor, sau poate plin de năduf să te urci pe acoperișul fabricii și să le strigi de-acolo „Hoților! Bandiților! Trageți șapte piei de pe omul sărac si tot nu vă mai umpleți odată burdihanele...”

Lui Vladimir îi sclipi o luminiță în ochi. Asculta tăcut, atent, cu toată gravitatea, ca un copil necăjit și oropsit ce era.

Moș Mihale i-a observat străfulgerarea de ură de sub pleoape. Reluă:

— Are să-ți fiarbă și ție sângele în vine cum ne fierbe și nouă când vedem cum... Ei, lasă... La ce-ți spun eu toate astea? O să le afli la timp... Numai să nu te pripești, măi flăcăule, că dușmanul nu se dă-râmă cu pumnul și nici cu sudalma, ci cu mintea și cu... Și cu... Știu ei, ăi care le-o coc, cum și cu ce să-i prăbușească... Și-acum?...

— Merg la dom' șef-contabil acasă.

— Du-te, dară, cum au făcut și alții înaintea ta! Caută să-i intri în voie până te-i vedea și tu lucrător. Ești tânăr. Ai să apuci și alte vremuri. Lasă-l să-ți zică Nichipercea. Noi îi spunem lui și tuturor ca el și ca Onisie „cozi de topor”, iar lui alde Turlescu ex-ploa-ta-tori. Ține minte, și să nu uiți niciodată, căci asta nu-i poreclă, ci numele care li se cuvine. Exploatatori. Să-ți rămână în minte! Ce-nseamnă? Am să-ți explic eu curând ce-

nseamnă, dacă până atunci n-ai să pricepi și singur...

Vladimir se ridică în vârful picioarelor lui de sfert de om către urechea bătrânului sfătos și isteț, și-i șopti, uitându-se în toate părțile:

— L-am poreclit și eu pe domnul Ene, Moș Mihale.

— Nu mai spune, bre! Și cum îi zici?

— Omidă.

— Ei, bată-te să te bată. Apoi asta știi că-i o poreclă care i se potrivește. Omidă... Aferim! Asta-i e numele. Numai să nu te pună naiba să mai spui cuiva, că, de te află tâlharul, te strivește ca pe un gândac. Să-ți ții gura!

— N-am să spun.

— Am eu grijă d-asta, își zise ca pentru sine moș Mihale.

Secția cazangeriei măsoara peste o sută de pași în lungime. Era 'naltă de aproape zece metri și lată de cincizeci. Pereții coșcoviți și înnegriți de fumul celor trei sobe de tuci cu burlane în formă de liră, ca și cei doi stâlpi de stejar lucrați gros de bardă, sprijineau tavanul de lemn ce se lăsase amenințător din cauza umezelii și greutateii. Deasupra lucrătorilor atârna o burtă uriașă gata-gata să plesnească sub povara modelelor vechi din fier strânse în pod. Primejdia părea și mai mare atunci când ploile de toamnă sau topirea zăpezilor, în primăvară, făceau din acoperișul putred aproape un cer spart, din care apa cădea cu nemiluita, ca la o rupere de nori. Cu deosebire că picăturile trecute prin ciurul fierăriei ruginite și cernute apoi în sita deasă a tavanului erau negre-roșcate. Ele se prelingeau pe pereți, pe geamurile murdare și cârpocite cu ochiuri de tablă, pe cazanele de lucru, pe scule și pe oameni. Părea o adevărată ploaie de sânge. Oricât ar fi cârpit muncitorii cu petice de tablă și carton asfaltat, reparația provizorie nu rezista intemperiilor.

Era nevoie de un acoperiș nou, într-adevăr, dar direcția uzinelor „Oțelul” nici nu se gândea la o astfel de cheltuială socotită „inutilă”. Lucrătorii înjurau pe stăpânul care nu voia să investească niciun leu în reparația hardughiei – foste grajduri și remiză de diligențe pe vremea turcilor – cum la fel nu cheltuia un sfanț pentru îmbunătățirea stării mașinilor și uneltelor. Nu era vorba de încăpățănare, ci de metoda generală de exploatare a muncitorilor, metodă, care îl oprea totodată să urce cu un bănuț simbria de răs a celor care trudeau îmbogățindu-l cu fiecare mișcare a brațelor.

„Trag cât am să pot de pe mașini și din muncitori, își spunea Turlescu. Orice gologan pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă ale lucrătorilor este o cheltuială de prisos. Cazangiilor, strungarilor și lăcătușilor n-are să li se ruginească pielea dacă i-o muia puțin ploaia. Doar mașinile să fie ferite.”

— Acoperiți-le, măi, cu mușamale, că-i pâinea voastră, zbieră la ei Ene.

— Dar pe noi cine ne acoperă? întreba câte un muncitor.

— Dumnezeu, că el ne ferește de rele.

— De-aia l-ați făcut părtaș cu voi, răspundea cu năduf și printre dinți omul.

De dimineață și până noaptea târziu, răpăiala ciocanelor răsuna ca un bombardament neîntrerupt. Loviturile puternice și măiestrite ale baroaselor de zeci de ocale striveau capetele cuielor ca pe niște dușmani. Dese, în coloane lungi și drepte, niturile încopciau coastele cazanului, împodobindu-i veștmântul cu o puzderie de nasturi.

Repezitul berbecului greu de oțel peste fruntea nitului se făcea printr-o mișcare scurtă, aproape fulgerătoare. Lovitura trebuia dată nu numai cu forța de buzdugan, ci și cu precizia literei de tipar în pagină. Altfel nitul se turtea numai pe o margine

și trebuia scos pe loc ca o măsea stricată. Pauzele dintre lovituri trebuiau de asemenea să fie egale la sclipiri de secundă, pentru ca cei doi mănuitori ai baroaselor să nu se încurce în muncă sau chiar să-și dea cu ele unul altuia în cap.

Ciocăniturile începeau potolite și rare, asemenea călcăturii unui drumeț, care nu trebuie să-și irosească puterile de la primii pași făcuți în calea lungă ce o are de străbătut. Apoi, pe măsură ce capetele niturilor se turteau și deveneau încet-încet asemenea pălăriilor de ciupercă, bocăniturile scntețeau într-un fel de goană, fără încetiniri și fără istov.

De pe frunțile umflate și înroșite de efort ale cazangiilor sudoarea începea să curgă în șiroaie, amară și sărată, ca un plânset al muncii. Răsufletarea lor se făcea atunci din ce în ce mai scurtă, mai grea și mai adâncă. Între o lovitură și alta aproape că nu mai aveau timp să tragă în piept aerul pe care-l cereau plămânii, ca să poată susține și el truda brațelor și încordarea mușchilor. Era o muncă înspăimântător de obositoare, care vlăguia pe om – și așa destul de sleit de foame și de mizerie – până la leșin. Dar bieții muncitori nu aveau încotro. Trebuiau s-o îndeplinească blestemând pe patronul care ar fi putut să le mai ușureze truda, instalând ciocane mânate de forța aburului, a aerului comprimat, sau a electricității. Ce-l durea însă pe acest balaur nesățios dacă măcinarea sutelor de vieți îi aducea lui făină de aur pentru cozonaci, iar celor care i-o măcinau nici pâinea neagră și amărâtă de fiecare zi?

— Mai vioi, mai repede, Nichiperceo! striga meșterul Onisie la Vladimir care, în pereche cu alt ucenic, Iliuț, amândoi înarmați cu ciocane mai mici decât ale lucrătorilor, dar destul de grele pentru brațele lor firave și pentru mușchii lor încă nedezvotați, nituiau la rând cu muncitorii vârstnici.

Gâfâind, în răstimpul pauzelor, cei doi băieți își întetiră loviturile. Vladimir sorbea aerul, scrâșnind de câte ori ridica ciocanul. Cuvintele lui Onisie îl înfuriau. „Mai vioi și mai repede”, când el simțea că-i vine să se lungească jos și să zacă acolo de oboseală, până va suna sirena de orele două! Și apoi... Și-apoi, ce urmează? Are să se ridice ca în toate zilele de pe cazan și o să plece la altă muncă. Acasă la Omidă. Ah, afurisită viață de ucenic. Rosti închiudat:

— Stai, stai, mă Iliuț, să-mi trag sufletul. Se șterse cu palma pe frunte. Parcă lucrătorii o duc mai bine? Se zvonește – asta am auzit-o de la Cocioabă, ucenic la sudură – că stăpânul vrea să aplice o lege nouă prin care ucenicia se prelungește până la cinci ori șase ani.

Ah, n-are să poată îndura atât... Și maică-sa care abia așteaptă să-l vadă calfă cu carnet, cu leafă, care, oricât de mică, înseamnă că tot intră un gologan în casă în loc să iasă.

— Hai, Nichiperceo, că-i moale mișcarea și-ți bate norocul pe loc!

Porecla disprețuitoare dată prin ordin lui Vladimir nu era rostită în fabrică decât de domnul Ene și de meșterul Onisie. Însă în toate atelierele, șefului-contabil nu i se mai zicea decât în față pe adevăratul său nume și „titlu în funcție”, adică „domnul Ene” sau „domnule șef- contabil”. E adevărat că Vladimir ascultase povața lui moș Mihale. Nu dăduse în vileag porecla cu care își pocise și el „nașul” și stăpânul, deși mare poftă ar fi avut s-o facă de îndată, în auzul tuturor. Dar serviciul acesta i-l făcuse chiar protectorul său, moș Mihale, îndată ce Vladimir fusese primit în ucenicie la fabrică.

Astfel că porecla dată de micul „autor necunoscut” ajunsese să fie la fel de cunoscută în întreprinderea „Oțelul”, ca și în celelalte două fabrici și trei ateliere din cartier. Ba, culmea, ea ajunsese chiar la urechea „domniei-sale”, căci,

într-o zi, pornind la o inspecție prin uzină, după ce ieșise din primul atelier de cazangerie și se îndrepta spre cel de strungărie, domnul Ene văzu și auzi pe un ucenic alergând înaintea lui și anunțând, de după ușa pe care o trase după el, cu o vorbă tare ciudată:

— Omidă, vine Omidă!

Șeful-contabil nu prea înțelesese de la început dacă cuvântul rostit de ucenic se referea la dânsul. Trebuia totuși să afle cine o fi „Omidă”, pentru că numai el era acel care intrase atunci în atelier după ucenic și nimeni altul. Nu cumva?... Ași! Nu se poate! Cine-ar fi îndrăznit?

Deschise ușa și păși mândru înainte. Toți oamenii erau aplecați la lucrul lor. Șeful-contabil se uita îndelung la ei, vrând să descopere pe băiatul care fugise înaintea lui. Nu-l putu identifica din ochi. Atunci, șiret, încercă o stratagemă. Prefăcându-se că e vorba de cu totul altceva, întrebă pe șeful de atelier:

— Meștere Gardaș, de ce dai voie ucenicilor să umble pe coridoare în timpul programului?

Și pentru că meșterul părea că nu înțelege despre ce era vorba și tăcea, domnul Ene îl lămuri:

— Acum o clipă era unul pe coridor înaintea mea. A intrat buzna aici. Trebuie să-i faci observație, că nu se poate, că nu-i voie să se plimbe brambura în orele de producție. Ia cheamă-l la muștruluială.

— Care-i fost așa, măi? întrebă cu accentul lui moldovenesc meșterul.

Nu primi niciun răspuns. Repetă întrebarea, însă cu același rezultat.

— Să vie toți ucenicii la mine – porunci șeful-contabil.

Au venit toți ucenicii din atelier. Șeful-contabil îi cercetă, privindu-i cu de-amănuntul pe fiecare. Celui care fugise pe coridor nu putuse să-i vadă fața, ci numai spatele. Era îmbrăcat într-un surtucel. Dar ce fel de surtucel, nu putuse să vadă.

Ia te uită câte surtucele are în față! Roase de prea mult purtat și ponosite de funingine, ulei și unsoare, hainele ucenicilor păreau că-și pierduseră culoarea de când lumea și pământul, semănând aidoma între ele.

Omidă glăsui furios:

— Dacă nu-mi spuneți pe acela care a fost afară și a intrat adineauri aici, vă tai la toți leafa pe-o zi!

Tăcere.

— Pe cinci!

Tăcere.

— Pe zece zile, zbieră, explodând ca o bombă șeful-contabil care, ca și polițiștii, nu puteau suferi „tăcerile” celor întrebați.

Ucenicii care știau că zece zile din salariu înseamnă pentru toți cei de față zece pâini mai puțin la masa cea amărâtă, se uitau unul la altul, întrebându-se din ochi ce se va întâmpla, dacă Omidă le va aplica pedeapsa.

Domnul Ene, care văzuse numai primul efect al amenințării sale, aștepta. Dar niciunul dintre ucenici nu deschidea gura.

— Vă dau pe toți afară!

Mai înainte ca acest cumplit și ultim avertisment să fi putut avea rezultatul pe care șeful-contabil îl sconta sigur, interveni meșterul Cardaș:

— Domnu' șăf-contabil, p'în atelierul meu trec și oameni care lucrează în atelierul di cazangerie, di alături, numărul doi.

Și arată ușa din fundul sălii.

Omidă îi trânti din ochi un fulger veninos și porni, vijelie, spre atelierul de cazangerie. Deschise ușa, izbind-o, și-o închise în urma lui tot așa.

— Care-i fost așa, măi? întrebă Cardaș, de-abia stăpânindu-și satisfacția care i se citea pe buze.

— Eu, meștere, răspunse un ghiduș cu nasul cârn și ochisorii de veveriță.

Blândul Cardaș se încruntă:

— Dacă ti mai prind pi tini sau pi oricare din voi cî strigați mai dihai ca pe medean: „Vini Ogmidă”, când șeful-contabil îi la doi pași în urma voastră, vă trimit la naiba să strânjeți her vechi în ograda fabricii! Eu n-am nevoie de prostălăi la strungărie. Aci lucrează numai băieți diștepți, cum sunteți și voi p’ân la urma urmii, că n-ați căscat pliscul să vă trădați de v-ar fi dat și afarî, cum l-aș da eu pe Ogmidă, dacă mi-ar hi cumnat. Că-l pârjolești pe Turlescu cum știe toată fabrica, pârjoli-l-ar și pi aista și pă-șelălalt toții dracii, ca și pi heapsa de Onisie, iscoada lor, la care s-o dus acu’. Apoi, în hohotele de veselie ale atelierului, meșterul Cardaș porunci: Și amu, marș fiecare la locurile voastre di treabă, ghiavolilor! Om mai sta noi pi urmă la taclale, că și daci curg apili di pi noi, toți atâția pitaci cât să li cumpărăm lumânări di parastas ni dau stăpânii. Dar s-ar pute să treacă iar pi aci Ogmidă, și cum îi zăpsit pi noi, dacî ni mai vede și tăifăsuind, apăi îi prea di tăt.

În adevăr, de-abia își sfârși meșterul vorba, că domnul Jorj Ene năvăli în atelier. După el călca, la fel de pornit, Onisie.

— Ce tot te legi de băieții mei, nea Cardaș? izbucni coada de topor a șefului contabil. Eu îmi am masa mea de lucru drept lângă ușă, și cei care ies afară sau intră în atelier trebuie să treacă pe sub ochii mei, ca să-i știu cine sunt, unde se duc și cât stau acolo. Pentru că așa înțeleg eu să fie un adevărat șef de atelier.

Cardaș, strungar încercat, trecut de cincizeci de ani, se vârî cu pumnii strânși în Onisie, șef de atelier, proaspăt avansat din porunca Siguranței, pe care o slujea cu aceeași credință, ca și pe patronii fabricii:

— Ci vrei tu, măi, di la mini?

— Eu? Nimic, se zăpăci iscoada, sub privirea din ce în ce mai ascuțită a moșneagului moldovean. Domnul șef-contabil...

Privirea și mai încruntată a lui Cardaș trecu și se opri pe fața puhavă și lăptoasă a lui Omidă. Prinse un șubler în palmă.

— Dacă lu' domnul șăf îi place cum lucrează Toadir Cardaș și cum îi condușe atelieru' și oamenii, ghini! Dacă nu, iar îi ghini, fiindcă moșneagul își ia tăgârța la schinare și-o întindi drept în sat la el. Acolo, în fundul Moldovei, undo ar si dreagî plugurile și uneltii oamenilor năcăjiți pi ci i-or da și cât i-or da și oi, da' tot n-o să crape di foami. Cî mare scofală tot nu fașe el di pi urma boierilor, cari, pintru cî un copchil s-o dus și el acolo undi-și dișartî fasulea din pânticul calicului, mă ischitesc acu' și răschitesc ca pi un hoț. Domnu' șăf-contabil, gata!

Cardaș trânti șublerul și porni spre peretele unde-și avea agățate hainele.

— Ce faci, meștere? îl întreabă Ene.

— Nu vedeți ce fac? Mă-mbrac, și plec. Ci, n-am voie?

„Obraznicul”, se gândi Ene. Dar pentru că obraznicul era în același timp cel mai bun strungar al fabricii, trebuia să-l țină pe loc.

— Ei, hai, nene Cardaș, nu te supăra. Ești copil? Nimeni nu s-a legat de dumneata!

— Cini sî liagă di oamenii care lucrează sub mâna me, și liagă și di mini.

— Am vrut să aflu și eu, doar îs șef-contabil al întreprinderii cu semn... Cu răspundere ca și directorul general, cine era ucenicul care umblă hai-hui pe coridor. Și te-am întrebat pe dumneata, că doar ești șeful atelierului.

— Sunt șăful atelierului, dar nu-s ditectiv — pufni bătrânul moldovean, cătând pe sub sprâncenele zbârlite către Onisie.

— Măi Nichiperceo, îi spune într-o zi Onisie, nu știi tu cine e ăla de-i spune Omidă la voi în fabrică?

Pe Vladimir îl trecu un fior. Nu cumva se aflase și-l vor da afară? Se duse întins la moș Mihale.

— N-are cum să afle și nici n-o să te dea, îl încurajă bătrânul portar. Și de tine au nevoie!

Într-un fel, moș Mihale judeca bine. Șeful-contabil mai puțin, poate, însă doamna Rene Enes, cum își zicea acum în cărțile de vizită consoarta dumnealui, apoi bucătăreasa și mai ales câinii conitei aveau în adevăr nevoie de Vladimir. Da, mai ales cei doi câini, pe care trebuia să-i scoată la aer și la promenadă joia și duminica. Unul era năltuț și lung, celălalt, o cățelușă mică și cafenie. Fiecare avea o zgardă cu șnur aurit prins la gât cu câte un colan de piele moale, fină ca mătasea, ținut cu stelute argintii. „Or fi chiar de argint adevărat?” se întreba Vladimir. Parcă nici nu-i venea să creadă.

Pe unul din câini îi chema „Contele”, pe celălalt „Ducesa”.

— Bagă de seamă, îi spunea doamna Ene, de câte ori îi scotea potăile la promenadă. Zgărzile costă cât nu faci tu cu tot neamul tău la un loc. Iar dumnealor – și-i arăta pe cele două javre – au preț pentru mine cât tot Bucureștiu’... Dacă-i pierzi, du-te și te aruncă în balta Floreascăi.

Odată, îi plimba chiar pe malul lacului Floreasca.

În ziua aceea potăile păreau cuminți. Mergeau liniștite în urma lui, oprindu-se de câte ori se oprea și el să se uite după bărcile cu pânză ce dansau domol pe fața unduioasă a apei. Deodată, în fața lui îi răsări, ca din pământ, o fată. Înaltă, subțire și bălaie, îmbrăcată într-o rochie albastră, ieftină și simplă dar curată, ca și cum atunci ar fi fost spălată și netezită cu fierul.

— Vladimire!

— Leanca!

Fata se repezi și-i întinse mâna.

Fuseseră vecini de casă, apoi de stradă până nu de mult. Leanca era orfană de mamă. Taică-său,

cizmar de meserie, orbise și trăia mai mult din mila vecinilor și din ce mai putuse vinde din ale casei. Cei doi copii se jucaseră împreună pe când erau de-o șchioapă. Se mai văzură și după ce Vladimir intrase la fabrică, dar de un an, de când Leanca lucra la o țesătorie, aducând și ea un ban acasă, nu s-au mai întâlnit.

— Ce mai faci, Vladimire? Am aflat că lucrezi și tu la fabrică. La „Oțelul”.

Lui Vladimir, cu javrele după el, îi venea să intre în pământ de rușine. Până atunci tovarășa lui de joacă nu știuse cu ce se mai îndeletnicește în afară de ucenicie la atelierul de cazangerie. Îi mărturisi acum, cu ochii plecați, ca un răufăcător prins asupra faptului.

Fata îl privi cu tristețe. La amândoi le erau dragi câinii, însă cele două jăvruțe îmbăiate, parfumate și înzorzonate îi dezgustau ca și stăpânii lor.

Fetița cea bălaie căuta să mângâie, cum se pricepea și ea, pe copilandrul care, după ce-și sfârșise povestea, nu mai știa ce să-i spună.

— Ai mai crescut, Vladimire!

Ucenicul crezu că-și râde de el. Dar cum stăteau amândoi față în față și atât de aproape, încât el îi vedea vinișoarele albastrii lunecând pe gâtul de marmură, băiatul tresări deodată... Era cu cel puțin jumătate de palmă mai înalt decât ea. Abia acum își dădu seama că, într-adevăr, crescuse, cu toată viața chinuită pe care o trăia. Descoperirea-i umflă pieptul cu un val de speranță. I se dezlegă limba. Îi povesti cum e la ei la fabrică. Îi vorbi de Onisie, pe care-l ura, și de moș Mihale, pe care-l iubea ca și pe maestrul Cardaș. Apoi îi spuse și porecla pe care i-o dăduse șefului-contabil. Leanca râdea cu atâta poftă, încât Vladimir se gândi să-i zică și porecla ce i-a dat-o Ene, mai ales acum, când începuse să nu mai fie „aidoma lui Nichipercea”.

După o clipă de ezitare i-o spuse. Îi păru însă îndată rău. Leanca nu făcu haz, ci privi cu durere spre prietenul ei, pe care stăpânul lui îl umilea în

toate chipurile. Se întrista și el. Tăcu, privind javrele cu dinții încleștați. Dar iată că Leanca îi zâmbește luminoasă. Se alătură de el. Îl ia de mână și-l duce la marginea lacului. Cele două patrupede îi urmară asemenea unor santinele. Fata îl strânse de braț și-i spuse, arătându-i oglinda uriașă, adâncă și limpede a lacului, care le reflecta imaginea:

— Uită-te, Vladimire! Deși de-o vârstă cu mine, erai mai mic. Îmi ajungeai abia, abia până la umăr. Acum mă întreci la înălțime. Când vei fi mare, ai să arăți ca plopul acesta înalt și drept de pe mal.

O satisfacție cum nu mai avusese până atunci, îl înflăcăra pe Vladimir din tălpi până în creștet. Își uită de slujba lui de paznic al potăilor simandicoase. Nici nu și-a dat seama când a scăpat din mână curelușa ce-l ținea ca o cătușă de zgărzile căteilor. Păși mai departe, alături de Leanca, căutând un locșor curat cu iarbă neatinsă. Au găsit. Se așezară pe malul apei.

O să crească oare cât plopul înalt și drept la care privește acum cu admirație?... Și el care se temuse că are să rămână mic, pipernicit... Nichipercea...

Stătură așa nemișcați și fericiți cum nu mai fuseseră niciodată. Departe, în fund, aproape de marginea cealaltă a lacului, dintr-o bărcuță, cineva zvârlise un chipcel de prins pește sau o leasă. Nu se putea distinge bine. O briză ușoară încrețea pielea verzui-cenușie a apei cu mii de cute și zbârcituri.

Ce bine se simțea! De-ar ține după-amiaza asta mai mult, cât mai mult... Să nu mai știe de Omidă, de Onisie, să uite de doamna Ene și de potăile ei...

— Mă! Tu ista de pe mal.

Un vlăjgan de vreo optsprezece-douăzeci de ani sta în picioare, cu mâinile în șold.

— Ce vrei cu mine? îl întrebă Vladimir.

— Nimic. Mă uit... Nu la tine! La ăștia!... Și arată cu capul spre căteii tolăniți lângă ei. Aproape că-i uitase, scăpați din curea. Bine că n-au luat-o

razna... Și Floreasca, lacul, la doi pași cum îi prorocise madam Ene...

— Sunt ai tăi?

— Ai lui – interveni Leanca, ca să curme o discuție ce i se părea fără rost.

Tânărul cel vânjos râse:

— Da' de unde! Ar fi și el îmbrăcat ca „dumnealor”, ăștia cu zgardă... Îs ai lui stăpân'tu, mă, de ce nu spui drept? Ești slugă?

Vladimir plecă fruntea. Murmură:

— Da.

— Nu-ți zisei? Se vede de la o poștă! Iote cum își ține el câinii și cum te poartă pe tine!

—...

— Cum le zice potăilor?

— Conteale și Ducesa.

Zdrahonul se apropie de animale, îi apucă numai cu două degete de ceafă și-i scuipe pe rând în bot.

— De deochi? întrebă mirată Leanca.

— Ași De scârbă. Dacă nu pot încă scuipa un boier în bot, măcar s-o fac unor neamuri de-ale lor!

— Ce te-ai oprit din lucru, Nichiperceo, și te hlizești ca un smintit? strigă furios Onisie către ucenicul care, cu ciocanul oprit la jumătatea drumului, zâm-bea de unul singur în tot atelierul. Vladimir își adusesese aminte, pe neașteptate, de întâlnirea de pe malul lacului Floreasca, ca una din puținele bucurii pe care le avusese în viața iui de copil necăjit, și-l copleșise pe neașteptate bucuria...

Se gândi apoi că, după-amiază, când va ieși la plimbare cu câinii, o va întâlni poate iarăși pe Leanca. Un val de fericire i se urcă din inimă spre ochi... Izbi ciocanul în nit, vitejește: poc-poc-poc! Era vesel ca și cum Leanca ar fi fost de față la munca lui de rob și l-ar fi ajutat s-o îndure mai lesne.

Maidanul cu măracini se află în apropiere. Aci se abătea când era mic Vladimir, ca să tragă un „șut” într-o cutie goală de conserve sau vreo minge de cârpe, ori să joace „leapșa pe furate” cu Leanca și alți băieți și fete de-o seamă cu el. Uneori venea pe maidan și Costică, feciorul băcanului. Dar numai să privească. Costică avea ghetete bune, totdeauna lustruite, și haine aproape noi. Când era calduț, primăvara sau în după-amiezele răcoroase din an, ca să nu-l „țigănească soarele”, ieșea pe trotuar, cu bicicleta lui pe două roate. Se strâneau copiii, gloată, punându-i zeci de întrebări: „Ghidonul e chiar de argint?”; „Cauciucurile sunt din gumă?”; „Câte prăștii se pot face din ele?”; „Clopoțelul sună și noaptea, când domnul Potârniche își cheamă slugile din prăvălie???”

Îl rugau să-i lase să pună mâna pe șa, pe spițe. Apoi se-avântau pe urmele lăsate de roțile subțiri în mâzga trotuarului, pedalând în trap, ținând strâns un ghidon invizibil, clincănind din gură, ca și clopoțelul bicicletei „Diamant”, care putea să sune și noaptea, sculând din somn și chemând la raport pe băieții de prăvălie ai lui dom’ Trandafir Potârniche, băcanul și tatăl lui Costică.

La numărul opt locuia nea State, „bolșevicul”. Nimeni din mahala nu știa cine i-a dat numele ăsta. Poate domnul Zburlă, comisarul de la circă, care bate de smintește oamenii când îi aduce la dumnealui la secție, poate domnul Nae, perceptorul, care scoate cu toba pernele și saltelele celor ce nu-și pot plăti impozitele mari pe cocioabe, pe taxe comunale și alte socoteli încurcate, poate chiar domnul Trandafir Potârniche, care se satură din foamea altora și și-a făcut avere, sugând ca un păianjen – din colțul străzii unde și-a aciuit negustoria, – pe cei nevoiți să-și drămuiască hrana cu lingura și bucățica.

De câte ori n-a fost închis nea State? Nici el poate nu mai știe! În câte rânduri nu l-a chemat la secție dom’ comisar Zburlă? Niciun patron nu-l

primește în slujbă. Din ce-o trăi? E drept, nu bea, nu fumează, dar mâncare tot îi trebuie. Câteodată este poftit să mai spargă un lemn cuiva, ori să repare un acoperiș de șită sau... Odată l-a văzut Eftimie, un prieten de joacă al lui Vladimir, descărcând cartofi din camioane la Obor. Cum o putea? E slab de nemâncare și bătrân. Bătrân cu părul alb.

Lui Vladimir îi e drag să-l asculte pe nea State. Câteodată, și când poate îi aduce o cană de dudge coapte, dacă apucă, până nu scutură copiii cei doi pomi crescuți pe maidan. „Mă Vladimire, mă, în Rusia e fericire acum, mă, căci acolo unul ca tine...”

Nea State nu bate niciun copil, chiar de i se urcă pe gard și pe casă după zmeiele încurcate. Nici nu înjură. Nea State e un sfânt. Ba nu. Sfânt e taica popa, care pretinde cinci lei, și nicio para mai puțin, de fiecă zi-întâi, când umblă cu căldărușa. Nea State e... Nea State este bolșevic.

De 1 Mai și 7 Noiembrie vin la el câte doi ori patru inși, îl urcă într-o mașină cu perdele trase și-l iau cu ei. Abia a treia zi îi dau drumul acasă.

— Unde ai fost, nea State?

Nea State se-ncruntă:

— La pensionul boieresc.

— Pentru ce?

— Ca să văd dac-o fi loc îndeajuns pentru dumnealor când le-o veni vremea...

Și pe Ciulea, ceferistul, îl ia la „pensionul boieresc” de 1 Mai și 7 Noiembrie. Numai că Ciulea tace. Nu vorbește ce-i în Rusia bolșevică ca nea State. Tace și...

— Măi nea Ciulea, când o veni vremea de care vorbește nea State?

Ciulea zâmbește. Zâmbește și nu răspunde.

— Hai, măi nea Ciuleo, când sosește vremea lui nea State în care poți să-ți alegi meseria de inginer, doctor sau după cum ți-e pofta?

Ciulea strânge fălcile și tot nu vorbește.

— Nu știi nici matale?
În sfârșit, ceferistul se-nduplecă:
— Să mai crești, Vladimire, că prea devreme
vrei să le dezlegi pe toate.

ÎN RÂNDURILE UTECIȘTILOR

Au trecut anii. A crescut Vladimir. Ciulea a dispărut din mahala. Dacă l-ar întâlni cumva, Vladimir i-ar spune că a aflat cum o să fie „vremea când poți să-ți alegi orice meserie pe care o dorești”. A aflat și mai multe.

Pe unde o fi nea Ciulea cu care ar putea sta altfel de vorbă acum? O fi jos în pământ, ca bietul nea State, pe care l-au găsit copiii într-o iarnă – îs trei ani de-atunci – mort de foame și geruială în odăița cu sobița fără foc în care-și păstra doar bocancii flenduriți? În vreo închisoare sau lagăr din țară ori... Poate că nea Ciulea, nevăzut și neprins, luptă pe undeva...

Vladimir și Iliuț, prieteni și tovarăși de „ciocăneală” la cazangerie, au ieșit pe poarta fabricii.

L-au salutat pe moș Mihale, care le-a răspuns clipind din ochi, bocănindu-și încălțările pe pământul înghețat.

Viscolește tumultuos în șuier, ca acum șapte ani, când, în hăinuța lui de căpătuială, dârdâia un copilaș amărât, speriat de viața cea urâtă pe care o începuse ca ucenic și slugă de casă boierească, iar pe moile perne ale limuzinei stătea tolănit, înfășurat în blană calduroasă, domnul Ene.

Șapte ani!

De atunci multe s-au schimbat... Multe s-au întâmplat și în fabrică, și în țară, și în toată lumea.

Ucenicul a ajuns lucrător. Șeful-contabil, director general, coasociat al domnului Șerban Turlescu, care hodorogit de ani mulți și trândavi, nu mai este patron la „Oțelul” decât cu numele. Coada de topor, Onisie, e șef-maistru. Strungarul moldovean Cardaș, meșter ca și mai înainte. Iar moș Mihale, după cum am văzut, a rămas, firește, tot portar.

Dar întâmplarea cea mai de seamă și mai groaznică este războiul dezlănțuit de fasciști care se năpustiseră să înrobească popoarele, război care – după socotelile patronilor de la „Oțelul” și ale tuturor celor ca ei, mai mari sau mai mici, de la noi din țară, ca și din țările unde banul are putere de lege – trebuia să se sfârșească cu biruința definitivă a hitleriștilor. Războiul se poartă înverșunat și fără milă de către fasciști. Polonia, Cehoslovacia și Austria nu mai există pe hartă. Franța, Iugoslavia și Grecia sunt îngenunchate. Ungaria, Bulgaria și România sunt prefăcute în pașalâc hitlerist. Hoardele naziste au atacat și devastat sute de sate și orașe de pe cuprinsul pașnicei Uniuni Sovietice. În urma lor sunt ruine, spânzurători, gropi comune în care au fost zvârliți bărbați, femei, copii nevinovați. Peste trupurile lor, calde încă sau zbătându-se, s-au azvârlit lopeți grele de pământ.

Ce viitor întunecat se pregătește întregii Europe!
Ce vifor năprasnic pe-afară!...

Vladimir și Iliuț se țin de braț, ca să-l înfrunte. Stau amândoi cam în aceeași parte a Bucureștiului și merg zilnic kilometri întregi spre casă. Azi, însă, Iliuț i-a spus lui Vladimir, când au ajuns în dreptul gării Filaret:

— Aștept pe cineva să sosească din provincie la ora trei, dacă nu s-o fi înzăpezit trenul.

— Bine, Iliuț, pe mâine!

— Pe mâine!

Și-au strâns mâinile înghețate bocnă.

Vladimir sparge acum singur crivățul care urcă dușmănos dealul Filaretului. Se grăbește la vale, unde vifornița nu mai are atâta forță. A intrat în adăpostul de tramvai din colțul străzii „11 Iunie”. Acolo, cel puțin, n-o să-l mai încerce șfichiul de gheață al furtunii. Se așează pe banca din fundul adăpostului. Apoi, ca să mai uite de zilele cenușii înseilate pe firul săptămânii, ca și de iarnă, care-i soră și tovarășă sărăciei de când lumea, dădu frâu liber unui gând. Unui gând care rătăcește în jurul lui, ca o păsărică albă, minunată și la înfățișare și la glas...

În vremea din urmă, fosta lui tovarășă de joacă nu mai e parcă fetița cea bună și zglobie de altădată. Nu cumva i se pare? E adevărat că și acum, când se întâlnesc din întâmplare sau atunci când el îi iese în cale, ea stă de vorbă cu dânsul ceasuri întregi uneori. Dar dacă încearcă să-i povestească despre câte un film, la care se duce de altminteri destul de rar – de amintirile lor cu „leapșa” și „fotbalul” pe maidan sau mai ales de întâlnirea de pe malul lacului, Leanca schimbă îndată vorba. I se pare atunci că ea se face că nu pricepe ori că nu-l aude și își urmează cuvântul, iar vorbele lui, neputându-se prinde-n vânt, cad și trec pe lângă ea, fără s-o facă nici să clipească. Își dă seama că în viața ei se petrecuse o transformare puternică în stare să-I schimbe nu numai chipul – uite-o cât de serioasă este, și asta numai de câțva timp – ci și rostul cuvintelor, discuțiilor despre război, despre îmbuibarea celor care trândăvesc și asupresc în umbra întunecată a acestui măcel spăimântător, despre cei care sunt siliți să muncească, ca să-l susțină împotriva vrerii lor, sleindu-se de trudă grea, de foame și de frig în cocioabe și bordeie.

Cât adevăr în cele rostite de Leanca! De când s-a născut n-a cunoscut decât foame, mizerie. Maică-sa, biata lui mamă care l-a crescut

jupuindu-și pielea de pe palme și frângându-și mijlocul peste albiile cucoanelor... Maică-sa... Nu are încă patruzeci de ani, dar e spetită de munci și ninsă de mult la păr.

Înaltă și subțire ca o trestie! Leanca, prietena lui firavă de nemâncare. Tovarășa lui de altădată de la șotroane și „leapșa pe furate”! Priviți-o cât e de dârză acum! Ca un stejar bătrân în furtună. Frazele îi sunt rotunde, închegate, cu miez. De unde le știe ea pe toate și atât de amănunțit? Și cine a învățat-o să-și exprime ideile cu atâta căldură și stăruință?

Hitleriștii s-au făcut stăpâni în țară. Sug prin zeci de mii de guri grâul, porumbul, petrolul, cheresteaua, cimentul, vinul și fructele, zilele și viitorul tinerilor și vârstnicilor care abia așteaptă să-ntoarcă arma, ciomagul și, la nevoie, chiar pumnii împotriva corbului negru cu zvastică. Toate astea le știe și le-nțelege mai de mult. Sunt destui la „Oțelul” care l-au lămurit, i-au deschis ochii. De-ar fi fost numai maistrul Cardaș și moș Mihale și încă i-ar fi fost îndeajuns profesorii... Dar în afară de aceștia... În afară de ei... O ascultă pe Leanca care-i vorbește acum despre datoria și interesul celor ce muncesc, de a lupta pe orice cale, împotriva focului în care arde toată omenirea.

Vladimir o înțelege mai bine acum. Și-i soarbe fiecare vorbă, pentru că și el își mestecă cu lacrimi și ură îmbucătura, pentru că și el face parte de câteva luni din organizația ilegală a Uniunii Tineretului Comunist Român. Și pe el, și pe Iliuț, Leanca i-a dus întâia oară la celula care-și ține adunările în locuri tainice și mereu schimbate, ca să nu fie descoperiți de zbirii Siguranței. Amândoi, ajutați de ea îndeosebi, au învățat ceea ce trebuie să știe și să facă un utecist. Au primit și unele sarcini, de mai mică însemnătate, e drept, pe care le-au dus la bun sfârșit. Gata sunt, și el, și Iliuț să primească și altele mai mari, cât mai mari, ca să nu rămână mai prejos de alți tovarăși și, firește, de

ea... De Leanca, învățătoarea lor și vechea lui prietenă, despre care nici el și nici Iliuț nu știu anume ce sarcini a avut și cum și le-a îndeplinit. Dar, judecând după mintea ei ascuțită, după judecata ei politică și greutatea de care se bucură cuvântul ei în ședințele de celulă, trebuie că a săvârșit ceva mai mult decât strângerea de fonduri pentru Ajutorul roșu, lipirea de fluturași pe garduri și ziduri, sau anunțarea unui tovarăș pentru o întâlnire conspirativă.

Întâlnire... Întâlnire conspirativă!...

Vladimir a sărit deodată în sus. Parcă l-ar fi împuns careva la spate cu un obiect ascuțit. Se lovi puternic și pedepsitor cu palma peste frunte, ieși din adăpost și o luă la goană prin vifor înapoi spre dealul Filaretului. Uitase să-l anunțe pe Iliuț, înainte de a se despărți, că trebuie să se ducă în noaptea aceea la o întâlnire cu o legătură nouă. Atât. O legătură nouă, așa cum îi comunicase un alt tovarăș, fără să precizeze unde. Dar, cum e obiceiul în munca ilegală de partid, de bună seamă că Iliuț știe despre ce e vorba.

Gara Filaret e potopită de zăpadă. A pătruns cu greu până la scările largi dar înguste, de piatră, care duc spre peron, își scutură picioarele de nea. Privește cercetător. Peronul e pustiu. Ba nu, iată un ceferist.

— A sosit vreun tren de persoane? întrebă el.

Ceferistul îl privi curios cât era de neliniștit.

— Da' de unde! Viscolul a blocat de-aseară linia. Scrie și pe afișier la biroul de mișcare... Călător?

— Nu... Mulțumesc... Așteptam pe cineva...

Vru să-l mai întrebe ceva, dar zări deodată pe Iliuț și pe Leanca ieșind împreună din sala de așteptare. Bine că n-au întors capul să-l vadă!

— Poate deseară să sosească, dacă o reuși plugul să dezăpezească la Vidra și Comana, mai

adăugă ceferistul, în timp ce Vladimir se îndrepta spre prietenii lui.

A mers în urma lor o distanță ca să nu-l vadă. În piațeta parcului, unde cei doi s-au despărțit, l-a ajuns din urmă pe Iliuț.

— Stai, măi frate!

— Vladimire! Ce-i cu tine?

— Am uitat să-ți spun că trebuie să te-ntâlnești cu...

— Știu.

— Bine, Iliuț. Uraa!

— Noroc.

Ședința de celulă s-a terminat către orele trei din noapte.

Când au început să plece, pe rând, câte unul și la intervale, din casa conspirativă, Vladimir observă că Iliuț dispăruse, dar Leanca mai rămase printre cei din urmă. Apoi se ridică și ea, îndreptându-se spre ușă. O auzi:

— Dacă vrei, Vladimire, mergem împreună spre casă. Am să te aștept la cel de-al doilea colț de stradă.

— Poți să mergi cât de repede, ca să nu-ți fie frig, îi răspunse el. Te voi ajunge și la cel de-al douăzecilea colț, dacă ții drumul nostru.

„Drumul nostru”. Așa spuneau pe vremea când, copii mici, se plimbau de-a lungul unei străzi drepte și lungi, la șosea, ori pe câte o uliță din mahala, botezată de primărie „bulevard”. Asta însemna că vor merge drept, drept înainte... Se folosisse de cuvântul acesta, pentru că altfel nu ar fi putut să stabilească punctul de întâlnire cât mai apropiat cu puțință de unde-l fixase ea; altminteri ar fi trebuit să înghețe în vifor, așteptându-l cel puțin douăzeci de minute. Leanca dădu din cap în semn de încuviințare și ieși.

După cinci minute era pe urmele ei, iar după alte câteva clipe o ajunse chiar la primul colț de stradă. Se lupta din greu să iasă dintr-un munte de zăpadă.

— Ai fugit, te-ai înfierbântat și acum ai să răcești, îl dojeni, când, spre a o deszăpezi, el îi prinse mâinile sloi de gheață în palmele lui de jar încins.

— Lucrul rău nu piere, se sili el să glumească și, poate, în același timp, spre a o determina să înceapă discuția pentru care, probabil, îl și rugase s-o însoțească.

— Nu vorbi așa... Cine deschide gura pe o vreme ca asta îi îngheață limba.

Vladimir nu mai știa ce să creadă. Leanca îl socotea încă băiatul necopt la minte sau doar glumea? El îi purta o prietenie curată pe care amintirile, sudate între ele, o făcuseră de nezdruccinat. Fiecare amănunt – o minge de gumă pe care i-a dăruit-o, un film văzut împreună, o înghețată de doi lei împărțită frățeste, iar acum, când s-au făcut mari, plimbările lor lungi și discuțiile despre oameni, despre viață și război – îl apropiase atât de mult de dânsa.

Până să ajungă acasă mai aveau încă de mers și de vorbit. Vladimir păși înainte, ca să-i deschidă parte prin nămeții înalți cât gardurile.

Abia după o oră ajunseră în mahalaua lor. În fața porții Leancăi se opriră. Ea o deschise și-i făcu semn s-o urmeze. El se supuse emoționat. Intrară în tinda cocioabei în care fata locuia cu tatăl ei orb. Sforăitul bătrânului se auzea, regulat și monoton, de alături. Fata aprinse o lampă cu gaz și-i făcu semn să se așeze pe un fel de laviță, pe care dormea ca vara. El o ascultă.

Leanca rămase în picioare, rezemată de peretele înghețat, și începu să-i vorbească rar, domol, liniștită. În ușa cocioabei crivățul izbea furios, cerând să i se deschidă și lui. Vladimir nu auzea însă nimic, afară de glasul fetei, curgător și cristalin, ca un șipot de munte...

La ora cinci dimineața maică-sa nu mai trebui să-l zgâlțâie. Era treaz. Se îmbracă degrabă, vesel,

fluierând în mijlocul odăiței cu fereștruciile pe care gheața crescuse groasă de-o unghie.

— Ce-i veselie asta pe tine, Vladimire?

— Ehei, mamă, dac-ai ști...

— Ce să știu?

Trase o dușcă zdravănă de „ah” în piept.

— Îmi vine să dau un chiot de haiducie, să se cutremure cerul!

— Măi băiete, ai visat rău.

— Ba am visat bine, mamă, cu ochii deschiși, că nu mi s-au lipit de fel azi-noapte.

Toată noaptea crivățul luase la palme cocioabele, copacii cu crăcile fără frunze, ulucile șubrede, ulițele sufocate de tonele de zăpadă picate din înalturi, spulberate și-apoi adunate troiene.

Abia când intră pe poarta fabricii, vijelia începu să se mai potolească. Deasupra orașului înzăpezit, din partea aceea de unde răsare soarele, se deschisese chiar un colț de cer, vinețiu încă, dar senin. Moș Mihale răspunse voios la salutul lui Vladimir. În ochi îi strălucea un fel de lumină nouă și tainică.

— Se luminează vremea, taică! Apoi, mai în șoaptă: Și o să se lumineze de-a binelea în toată țara, măi Vladimire, mă!

S-a oprit lângă bătrânul portar.

— Ce-i? întrebă Vladimir.

— Nu știi nimic? șopti moșul.

Tânărul cazangiu ridică din umeri.

— Du-te-n fabrică și ai să vezi! îi mai spuse moșul clipind din ochi cu înțeleș.

Vladimir era atât de cufundat în gândurile lui, încât ca niciodată în dimineța aceda, nu se căzni să dezlege cuvintele moșneagului, care lunecaseră pe lângă urechile lui asemenea picăturilor de ploaie pe o manta de cauciuc. Câteva clipe mai târziu era în atelierul de cazangerie, unde, prin ferestrele cârpăcite cu tablă ruginită, o jerbă de soare – cea dinții după atâtea zile de vremuială

întunecată – năvălea veselă și atotputernică. În lumina ei lucrătorii citeau atenți, încordați, pe pereții mohorâți ai fabricii.

Citi și Vladimir pe bucățica de hârtie, înveșmântată în soarele sângerieu al dimineții de iarnă, vestea plină de speranță pentru toți cei care găfăiau în fabrici, trudeau pe ogoare, pretutindeni unde era muncă și nu era pâine, ci doar durere și mizerie din belșug. Era vestea pe care ziarele și radiourile fasciste o țineau sub lacătul tăcerii sau o moșmondeau în comunicate confuze și mincinoase.

Ofensiva hoardelor hitleriste se înpotmolise deodată în fața uzinei de tractoare din Volgograd. Alături de neînfricații soldați ai armatelor sovietice, muncitorii viteazului oraș de pe Volga făcuseră din piepturile lor zid de netrecut. Puternice forțe sovietice, venite de pe celălalt mal al bătrânului fluviu, înconjuraseră pe cruntul dușman și-i dăduseră lovituri de buzdugan în cap. Primele minute din ceasul mării victorii începuseră să bată. Oamenii citeau și răsciteau manifestele partidului care aduceau la cunoștința poporului vestea cea mare, îmbărbătându-i. Se îngrămădiseră unii lângă alții, ca să le vadă mai bine, își strângeau mâinile în taină și în tăcere. Vladimir își simți și el degetele cuprinse de un pumn cald și puternic. Întoarse capul. Iliuț îi surâdea privindu-l adânc, deschis și cald.

Își privi și el prietenul. Oare el să n-aibă nicio legătură cu hârtiuțele acestea, trase în taină la șapirograf cu cerneală violetă, pentru a fi lipite cu grijă și riscuri pe pereții coșcoviți ai fabricii? O fi luat și Iliuț parte la împrăștiere?

Cum îi strălucesc ochii de satisfacție... Ba nu... Lumina asta care-i sclipește între pleoape înseamnă mai curând bucurie decât satisfacție. Bucuria muncii dusă la bun sfârșit. Tot astfel i-au vorbit ochii lui Iliuț atunci când, ucenici amândoi,

au reușit să-ncopcieze cu nituri primul spate de cazan.

Da. E mai mult decât sigur că Iliuț a luat parte la îndeplinirea acestei sarcini grozave. Și asta sub nasul paznicilor, al cozilor de topor și al haitei de agenți camuflați ai Siguranței. Îi răspunse tot din ochi: „Mă, Iliuț, mă... Bravo, mă frate, măi tovarășe dragă!”

— De ce nu mi se încredințează și mie o sarcină mai importantă? nu se putu stăpâni Vladimir s-o întrebe iarăși pe Leanca, seara, acasă la ea.

— Toate sarcinile sunt importante.

— Într-adevăr. Dar totuna este să lipești fluturași pe garduri și vitrinele prăvăliilor sau să introduci și-apoi să difuzezi manifeste într-o fabrică?

Fata nu-i răspunse la această întrebare, dar îi puse și ea una:

— Altceva, Vladimire? Când l-ai văzut pe Iliuț?

— Azi, la lucru, ca de obicei...

Fata scoase un oftat de ușurare:

— Așa? Bine, foarte bine! Apoi, ca și când răspunsul acesta n-ar fi liniștit-o îndeajuns continuă: Și ce s-a mai întâmplat pe la fabrică?

— Vâlvătaie mare. Iartă-mă! Trebuia cu asta să-ncep! S-au pus azi-noapte manifeste. Toată fabrica strălucea de ele!

— Și Poliția, Siguranța?

— Au venit prea târziu.

— Ce-nseamnă prea târziu? Nu s-au legat de nimeni?

— Așa, au încercat ei... Însă până la terminarea lucrului când am ieșit cu Iliuță pe poartă, nu au putut dovedi nimic. Dar tot timpul dimineții nimeni din ateliere n-a mai fost în stare să lucreze ca lumea, chiar dacă ar fi vrut. Agenții, cu Omidă în frunte, alergau peste tot, turbați, hărțuind oamenii cu fel de fel de întrebări, doar or descoperi ceva. Au plecat mofluzi, ca niște câini cu coada

între picioare, dar rânjindu-și colții, amenințându-ne: „De se mai întâmplă o dată, vă arestăm pe toți și tot o să vă prindem noi”. N-a speriat pe nimeni amenințarea agenților. Ehei! Cine să-i descopere și mai cu seamă să-i poată prinde pe comuniștii de la noi din fabrică?

— Prin urmare, n-au aflat nimic, se bucură Leanca. Și nici în viitor n-o să afle. Avem acolo oameni de nădejde. Curajoși, dârji!

— Ca Iliuț!

Leanca se-ncruntă. O cută adâncă i se țesu pe frunte. Îl contrazise, aproape răstindu-se:

— Ce ai tu cu Iliuț? Ți-a spus careva că Iliuț are vreun amestec în treaba asta?

—...

— De ce taci?

Tânărul cazangiu nu mai avu ce spune. Leanca avea dreptate. De unde convingerea asta a lui că Iliuț ar fi autorul acțiunii de azi-noapte din fabrică? Ce argumente avea? Privirea prietenului și tovarășului său de muncă l-a făcut să presupună... De aceea e convins că Iliuț și-a avut contribuția lui la împrăștierea manifestelor în fabrică. Dar el, Vladimir, știa că uteciștii lucrează sub conducerea tovarășilor mai mari, a comuniștilor. Cu cine a lucrat? Care tovarăș din partid a avut conducerea acțiunii? Cine știe? Doar cei care i-au dat sarcina aceasta. Iliuț o fi introdus manifestele în fabrică sau numai le-a lipit? Însă cine le-a tipărit și i le-a dat? Nu, nu. Degeaba încearcă Leanca... Fărăndoială că utecistul Iliuț a avut un rol mare în acțiunea de azi-noapte, dar în niciun caz n-a fost singur, ci condus și ajutat de tovarășii comuniști din partid. Parcă el, Vladimir, n-ar fi în stare să facă cu ajutorul lor o ispravă la fel? Ba chiar una mai mare. Și încă cum...

Leanca îi urmărea frământarea de parcă-i era scrisă cu cerneală roșie pe obraji. Cuta de pe frunte i se destinse. Zâmbi:

— Vladimire, și tu poți primi o sarcină ca a celor care, azi-noapte, înfruntând tot felul de primejdii, au dus cuvântul Partidului în fabrica voastră. Pentru că și tu te bați și crezi în dreptatea și-n izbânda cauzei noastre, ca și Iliuț, ca și mine, ca și toți ceilalți tovarăși ai noștri. Însă te cam pripești, băiatule! Și asta nu e bine. Iată de ce suntem datori să ținem seama că uneori te gândești mai mult la tine și mai puțin la misiunea și lupta noastră. Cum ai putut, Vladimire, să uiți că trebuie să-ți anunți imediat tovarășul lângă care muncești câte zece ore, poate și mai mult, pe zi? Nu știi că de minutele ori secunde de întârziere, pe care le-ai nesocotit, a depins executarea unei misiuni deosebit de importante? De aceste câteva minute, câteva clipe, atârână uneori viața unuia sau a mai multor tovarăși. O sarcină de partid, în munca noastră din adâncă ilegalitate, este ca și un dublu certificat: primul, de naștere, al doilea, de moarte. Ai de executat, de pildă, o sarcină aparent simplă. O convocare la o ședință sau la o întâlnire. Ce poate să-ți pară mai necomplicat? Dar informarea tovarășului o amâni pentru ultimele clipe, sau o îndeplinești cu numai câteva minute întârziere... Și iată că din cauza acestei – cum să spun? — lipsă de prețuire a timpului, ajungi să nu prețuiești îndeajuns și sarcina omului cu care trebuia să faci legătura.

Chipul Leancăi căpătase deodată o înfățișare nouă, cu totul necunoscută lui Vladimir. Devenise aspru, cu privirea neînduplecată. Continuă:

— Îți dai seama ce înseamnă o sarcină întârziată? Este ca și una neexecutată. De-aici, o întâlnire pierdută, cu toate riscurile și greutatea ce decurg. De-acî s-ar putea ca-n locul actului de naștere al unei acțiuni duse la bun sfârșit să contribui la semnarea celuiilalt... O întârziere?... O rotiță dintr-un mare angrenaj, care s-a înțepenit... Dacă unui strung i-am scoate un șurub? Nu vreau să fac pe dăscălița cu tine, Vladimire. N-am încă

nici experiența, poate nici dreptul să te judec, să-ți fac morală. Vreau doar să te avertizez că, dacă alți tovarăși ar fi procedat ca tine, n-am fi avut aseară o victorie fără victime. Dintr-o neglijență ca a ta ar fi putut să cadă... Să cadă cineva...

— Vorbești cu multă înverșunare.

— Deloc. Spun adevărul și ce gândesc.

—...

— De pildă. Pachetul cu manifestele ilegale introduse în fabrică, un tovarăș l-a luat de la un alt tovarăș, iar acesta de la altul, care la rândul lui... Prin câte mâini n-au trecut foile acelea de hârtie tipărită, până au ajuns acolo, pe pereții fabricii, unde le-ai citit și tu azi? Nu te gândești că aceste mâini curajoase de tovarăși, care ne sunt atât de scumpi, ca și părinții, ca și frații noștri, ar sta azi în cătușele Siguranței, dacă cei cărora le-a revenit sarcina să le împartă, să le afișeze n-ar fi lucrat precis ca un ceasornic, și nu cu capul copleșit de gânduri ca acelea care te întunecă pe tine?

—...

— De ce nu-mi răspunzi, Vladimire?

Atunci el îi vorbi, ridicându-se brusc de pe scaun, apucând de-o muchie și în pumni mășuța de brad. O zgudui ca pe o stavilă pe care voia și trebuia s-o zdrobească. Și rosti tare și rar ca un jurământ:

— Am să-ți răspund, Leanco! Dar cu fapte, nu cu vorbe. Mai ales că nu mă pricep să vorbesc atât de convingător ca tine. Am să-ți răspund! Dar ajută-mă și tu, așa cum poate l-ai ajutat și pe Iliuț. Dați-mi și mie un pachet de manifeste! Nu o să mă fac de rușine. N-am să pun în primejdie libertatea sau viața altor tovarăși ori a ta... Care... Care...

Întoarse capul și ieși repede din casă. Fața îi ardea. Era gata să-i mărturisească cât de mult îl doare gândul că-l nesocotește... Cum e socotit? Fără minte? Neserios? Necopt? Nichipercea? Când fu departe, atât cât să nu-l vadă Leanca pe fereastră, își sterse cu dosul palmei ochii. Îi fu

rușine și-apoi necaz pe el însuși. Își spuse: „Măi Vladimire, mă, ce fel de utecist ești tu, dacă nu-ți poți stăpâni nervii și nici să pui ordine acolo, sus, înapoia frunții?”

A trecut mai mult de un an. Luni grele de război, cu lacrimi, cu sânge și jertfe inutile pe-un front de la început pierdut, într-un război nedrept și criminal. Dezlănțuită încă de la Volgograd, uriașa forță tehnică, tactică și morală a armatelor sovietice nu mai putea fi stăvilită de nimeni în lume.

Era la începutul lui martie 1944...

În această primăvară timpurie, Vladimir primea în sala de așteptare a gării Filaret, de la Leanca, un pachet cu manifeste.

Sub treanța lui de palton, cu pachetul de materiale, care purta solia partidului către popor, Vladimir se despărțea de fata care acum îi era mai mult decât o prietenă, o tovarășă de luptă, șoptindu-i încă o dată:

— Nicio grijă! Măine dimineată... Leanca îi întinse mâna ei mică, dar fermă, pe care el o ținu mai mult ca de obicei în palmă. Apoi ea îi șopti:

— Atenție, curaj și noroc! Totul atârână acum de tine, Vladimire!

Și plecă repede.

Câteva clipe el o urmări până se pierdu în umbrele serii. Îi rămase în minte: „Totul atârână acum de tine, Vladimire”.

Da, totul depindea de el.

Ieri, când au pus la cale întâlnirea de azi, fata i-a zis: „Sfătuiește-te și cu Iliuț”.

— Și cum rămâne cu conspirativitatea?

Leanca zâmbi:

— Ești la primul tău mare examen, Vladimire.

Privi la ceasul de pe frontispiciul gării. Cinci fără un sfert.

Din gară până la fabrică e o distanță pe care o poate parcurge în cel mult cincisprezece minute de

mers obișnuit. Nu are de ce să se grăbească. De-abia se va întuneca mai bine ca să nu atragă atenția, când o să se strecoare pe nevăzute.

Planul de acțiune al lui Vladimir era de altfel bine pus la punct. De la orele șase după-amiază și până la unsprezece noaptea lucrează numai secția de lăcătușerie. În acest răstimp nu vine și nu mai pleacă niciun lucrător. Deci, după ieșirea schimbului doi, va intra pe poarta înfundată din spatele fabricii.

Poarta înfundată era de fapt o trecere, cât să poată cuprinde un trup de om. Ea se află într-o porțiune de gard, la cincizeci de pași după colțul străzii ce-nchide provizoriu un colț depărtat al zidului înconjurător. Două șipci, legate cu brătară de tinichea, sunt prinse de cuiele lungi și ruginite care se pot scoate și pune la loc cu ușurință. Prin această ieșire „neoficială” se furișează câte un ucenic, trimis cu fereală de lucrători, după un pachet de țigări, o pâine, sau de maiștri, pentru un sfert de țuică. Și tot prin această poartă, ferită de ochii portarului, voia să se strecoare înăuntru și Vladimir. Ideea nu era deloc rea. Astfel putea pătrunde ușor în curtea fabricii, iar mâine dimineată, când va fi tura întâia la poartă moș Mihale îl va lăsa să ponteze „pe dinăuntru”. Moș Mihale, prietenul, ocrotitorul lui de totdeauna, vechi membru de sindicat, după cum auzise... O fi oare și în partid? El preia serviciul portarului de noapte mâine în zori, la orele cinci.

La cazangerie nu lucrează decât schimbul întâi. Încă de la ora două după-amiază atelierul e părăsit, însă lucrătorii din atelierul de strungărie vecin, lucrători care fac parte din schimbul doi, circulă și pe la cazangerie când vor să scurteze drumul spre magazia de materiale. Așadar, odată intrat în curtea fabricii, Vladimir trebuia să meargă în atelierul lui, evitând pe cât cu putință să se întâlnească cu cineva. Acolo să se ascundă într-unul din cazanele neterminate aflate pe platforme. Dacă totuși îi iese

careva în cale, fie prin curte, fie prin coridor sau chiar din atelierul de cazangerie, atunci... Atunci o să spună că și-a uitat... Ce și-a uitat? N-are importanță, și nici nu trebuie să găsească acum motivul. Și-a uitat ceva și s-a dus să-l ia. Asta-i tot. Trebuia însă, în acest caz, să-și amâne acțiunea până când va socoti că nu-i nicio primejdie de a fi bănuț. Și nici să se mai înapoieze prin poarta înfundată. Punctul doi îl va rezolva mai ușor. Amânarea executării sarcinei însă...

Nu. Nu. Niciodată! Asta nu trebuie să se întâmple, căci ar însemna... Nici nu vrea să se gândească! Cum l-ar privi Leanca și Iliuț?... Dacă totul va decurge normal, după ora unsprezece noaptea va ieși din cazan să lipească afișele prin atelierile goale, apoi o să se reîntoarcă în aceeași ascunzătoare unde va rămâne până dimineața, când trebuie să înceapă lucru odată cu tura lui. Aceasta, pentru că ceilalți doi portari, Făsuică și Tălpoi, din turele doi și trei, nu numai că nu sunt de-ai lor, ba se și află în solda Poliției, după cum știau sau bănuiau cei mai mulți dintre lucrători. Cum putea deci să treacă pe lângă ei în timpul nopții, când cei de la cazangerie nu mai aveau ce să caute în fabrică? Cât despre pontat... Moș Mihale se va face că nu-l observă cum, în loc să intre pe poartă, iese chiar din atelier cu un sfert de oră mai devreme și își înregistrează fișa de prezență la lucru. Se și vedea intrat prin poarta înfundată... De-acolo, repede, în atelierul pustiu, cu pachetul de manifeste sub cămașă. Apoi în cazan... „Cât o fi ceasul?” se întrebă singur.

Ca să-și omoare timpul, până se va întuneca de-a binelea, Vladimir se așează pe o bancă de pe peronul gării, ca unul care a venit prea devreme pentru trenul de opt. Avea manifestele la el. Nu era o imprudență? Socoti că totuși e mai bine să stea locului acolo, decât să umble fără rost până se va putea strecura în fabrică. Își aprinse o țigară. O fumă încet, gândindu-se la sarcina ce-o avea de

îndeplinit și la cauza pentru care se află acum aici, cu pachetul de manifeste ascuns sub haina ponosită, la ceea ce aștepta el de la viață, după ce războiul se va sfârși ca și la triumful dreptății și în țara lui. Va trăi atunci omeneste, așa cum n-a trăit până acum nimeni din neamul și din casa lui, oropsita clasă a muncitorilor. Iar alături de el, părtașă la bucuria vieții noi, o va avea și pe Leanca. Se va bucura și maică-sa... Oh, biata lui măicuță cu mâinile care-i tremură când își duce palma la ochi... Mai are și alte visuri pentru zilele acelea... De pildă, să învețe... Ar vrea să fie inginer... Inginerul Vladimir Bârsan... Și Leanca... Ehei, Leanca... Școala fără taxe, gratuită, așa cum s-a spus în ședințele de celulă că este în Uniunea Sovietică. Și pe dată gândul îi fugi la nea State. „Mă băiete, acolo, în Rusia, dacă vrei să-nveți, poți să te faci și general, și inginer.” Bietul nea State!

Își întoarse capul să vadă cât arată ceasornicul gării. Rămase cu ochii pironiți pe cadranul alb de pe care cifrele negre îl priveau parcă în batjocură.

— Cinci fără un sfert?!

Tot cinci fără un sfert, ca și în clipa când se despărțise de Leanca? De atunci și până acum el fumase o țigară, se gândise, visase, și timpul încremenise în loc?

Nu! Timpul își depănase mosorul lui fără de început și fără de sfârșit, dar acele hodorogitului orologiu din gara Filaret încremeniseră acolo unde erau și acum.

Se lăsase înseratul fără să observe și se făcuse frig: un frig subțire ca o buză de brici ce te pătrundea, tăindu-te până la oase. Cât timp o fi trecut de când plecase Leanca? Un minut, o oră, două? Vladimir părăsi gara și se-ndreptă spre fabrică. Se apropie cu pași mărunți de trotuarul de peste drum. Voi să întrebe cât e ora pe un ins de care se izbi orbește, prins în gânduri, dar trecătorul, indignat de lovitura ce o primise în

piept, îi închise gura cu o privire cruntă. O luă repede spre țintă... Înc-o stradă... O uliță... Și...

Când ajunse aproape de poarta înfundată, crezu că visează. În fața șipcilor desfăcute i se păru că zărește chipul spân și perfid al portarului Făsuică din tura de noapte. Nu se putea distinge bine, dar dacă priveai cu încordare lângă portar se vedea un ucenic, Pricop, de la vopsitorie.

Făsuică zbiera furios:

— Tâlharule! Vrei să-mi pierd pâinea? Ce-i aici? Fabrică sau bulevard de vă tot fâțâiți? Las că pun eu acum niște scoabe de fier, și să poftești la direcție să dai declarație cin' te-a trimis după pâine. Să spui și cine mai iese hoțeste pe aici!

Ucenicul nu-i răspunse. Făsuică îi trase o palmă. Un individ îl prinse de braț:

— Lasă-l! Ia-l cu binele, că vorbește el, n-are încotro!

Recunosc, în persoana de lângă portar, pe unul dintre indivizii care dădeau târcoale pe afară și prin-năuntru fabricii. Un agent al Siguranței. Descoperise probabil poarta înfundată și dase discret alarma, chemând portarul, iar Făsuică prinsese pe bietul ucenic cu sfertul de pâine la subsuoară.

— Pe-aici sunteți în stare să scoateți afară toată fabrica, ori să aduceți cine știe ce „bombe comuniste”, urla mai departe portarul, ca să arate agentului că nu primește de pomană cea de a doua leafă de la Siguranță.

Vladimir făcu repede stânga-mprejur, traversă pe cealaltă parte a străzii, ca să nu fie văzut la față, și merse înainte, în neștire, zăpăcit, venindu-i să urle de necaz și deznădejde. Dacă ar fi venit cu un sfert de oră, cu zece minute mai devreme... Cum să mai intre acum în atelier? Nu mai era de făcut decât un singur lucru: să amâne acțiunea pentru a doua zi. Dar ce va zice Leanca, cu care avea întâlnire mâine după-amiază? Știe de pe acum în ce fel îl va lua. „Vezi, Vladimire, dacă ți-s

gândurile cine știe unde?” Sau: „Ți s-a întâmplat tocmai ceea ce m-am temut. Bănuiam că n-ai s-o scoți la capăt.”

Cumplit de infuriat de ghinionul lui, îi răspunse în gând, ca și cum ar fi avut-o în față: „De unde să fi știut că blestematul ăla de ceas din gara Filaret nu merge? Barem să fi avut și eu o rablă!” Și tot el își dădu în locul ei răspunsul: „Crezi că altul a avut ceas în buzunar sau la mână, când a răspândit exact și la ora hotărâtă manifestele partidului?”

Și iarăși îl cuprinse o ciudă năprasnică împotriva ușurinței cu care începuse executarea primei și celei mai importante misiuni care i se încredințase. Era o ciudă care-l gătuia ca un ștreang și-l lăsa atârnat în aer, spre disprețul tuturor celor care s-au încrezut în seriozitatea lui. Glasul Leancăi i se făcu iarăși prezent în urechi: „Minutele... Secunde...” Ce mai avea de făcut? Să renunțe? Niciodată! Manifestele, lipite de piept, sub cămașa learcă de sudoare rece, parcă îi frigeau pielea ca și cuvintele ce i le va arunca mâine Leanca... Manifestele... Nu. Cuvântul Partidului va fi răspândit, cu orice risc, cu orice jertfă. Își vorbi sieși: „Liniștește-te, Vladimire. Liniștește-te și rămâi calm. Calm și chibzuit”.

Strânse pleoapele și, în picioare, nemișcat, lipit de un perete, se privi parcă în ochi: „Vladimire. Tovarășe Vladimir! Bagă-ți bine în cap! Alungă-ți toate gândurile străine de misiunea ce trebuie s-o îndeplinești... Concentrează-te! Concentrează-te în momentele astea și gândește-te numai la îndeplinirea sarcinii de mare cinste și de încredere ce ți s-a dat și după care ai tânjit atâta vreme. Concentrează-te! Iar dacă nu poți du-te și spune-le deschis tovarășilor că ești slab și nevolnic. Da, da, nevolnic. Asta e calificativul ce ți se cuvine... Nu? Nu admiti? Caracterizarea nu ți se potrivește? Bine... Bine, Vladimire... Atunci concentrează-te concentrează-te! Și dacă nu merge și dacă nu poți...”

„Pot!” Aproape strigase, ca pe-o izbândă, cuvântul ăsta.

Privi atent după colț. Agentul Siguranței și ucenicul Pricop dispăruseră prin poarta înfundată. Făsuică bătea scoabe de fier în șipcile gardului, prin care nu va mai putea trece nimeni. Stătu nehotărât preț de câteva clipe. Se hotărî repede. Ocoli prin spate curtea împrejmuită cu gard de beton a întreprinderilor „Oțelul”. Riscul pătrunderii în curtea uzinei era acum mult mai mare. Trebuia însă să-l înfrunte și să nu mai întârzie. Zidul nu era mai înalt decât ar fi putut să-l sară un om. De acolo, unde betonul se înfundase în pământ, un salt până pe creastă și zdup, jos!

Asta în teorie, dar în practică s-ar putea să nu fie tocmai așa...

Se apropie aparent indiferent, dar cu pași încordați, de locul ales. Privi o clipă împrejur. Nimeni. Sări cu ușurință zidul de beton. Se lăsă pe vine, apoi se-ntinse de-a latul, atent. L-a observat careva? Probabil că nu. Se ridică furișându-se, nevăzut, până la ușa secției de cazangerie, dar își dădu seama că și de data asta pierduse ceva din vedere. După ieșirea schimbului doi din muncă, ușile atelierului se închideau până dimineața la orele șase. La asta nu se gândise. Amănuntul acesta îi scăpase. Înfuriat de-a binelea, își mușcă până la sânge pumnul. Și atunci, ca dintr-o cremene zgâriată de un amnar miraculos, țâșni scânteia ideii pe care o căuta, ca să poată pătrunde în hala cazangeriei. Cercetă ferestrele din spatele fabricii, una câte una, zgâlțâindu-le. Știa că muncitorii, flămânzi de aer proaspăt, lucrau și iarna dar mai ales acum, în pragul primăverii, cu geamurile deschise sau întredeschise. Dacă o fi rămas vreo fereastră cu cârligul nepus după plecarea ultimului schimb, atunci pătrunderea în interiorul fabricii nu mai era o problemă. Mai ales că, în afară de ferestrele de la magazia de

materiale, toate celelalte sunt fără gratii. Nu găsi însă niciuna nezăvorâtă pe dinăuntru. Și secunde treceau ca fulgerul. Din clipă în clipă îl putea surprinde cineva, fără rost, în curtea fabricii. Descurajat, nu voia încă să renunțe, când zări chiar deasupra capului său un oberlicht desfăcut. Era gata să dea drumul unui chiot de bucurie, dar își astupă gura cu palma. Prinse între degetele nerăbdătoare pervazul îngust și îl strânse. Se aplecă prin deschizătura îngustă, căutând mecanismul închizătorului pe care-l întoarse încet, ca să nu scârțâie. Fereastra se desfăcu fără zgomot, ca o ușă tainică, dar primitoare. Coborî repede și împinse cu umărul geamul.

În sfârșit, închise la loc fereastra. Iar a uitat ceva. Amprenta degetelor. Șterse repede cu batista. Asta o știe tot de la Iliuț. Bine că și-a reamintit la timp. Alfel ar fi trecut peste o măsură de prevedere de mare însemnătate. S-a chircit lângă perete. Ca să-și dea seama cum trece timpul, începu să numere. Fiecare număr însemna o secundă...

Ce încet trec, acum, secunde, minutele. Parcă ar fi turnate în plumb. Cercetă din ochi cu mare băgare de seamă, întunericul nu-i lăsa prea mult să vadă. Trase cu urechea. Lăcătușii lucrau. Se vârî într-un cazan gol. În atelierul de alături, la strunguri, nu-i nimeni. Numai să nu ațipească. Prostii. Nu-i era somn, dar gândul că ar putea adormi în cazan după atâtea ore de încordare îl speria.

În sfârșit, a încetat zgomotul de la lăcătușerie. Au plecat acasă cei din schimbul doi. Vârî mâna sub palton și apoi sub haină. Desfăcu doi nasturi de la cămașă și, ca pe-o comoară, scoase încet pachetul cu manifeste. Pipăi pe întuneric, vraful de hârtii dreptunghiulare din care lumina va țâșni biruitoare din atelier în atelier și apoi din om în om, în toată fabrica, în tot orașul, și de acolo, mai departe, prin țară...

Unde să le lipească ca să fie cât mai în ochii oamenilor? Iată, unul aici, în dreptul ușii. Într-un buzunar avea pioaneze. Apăsă puternic cu degetul cel mare florica de metal lucios pe marginea hârtiei tipărite. Șterse repede cu batista peste ea, ca să se piardă amprenta. Prinse câteva manifeste pe peretele din fața ferestrelor: unul pe dulapul cu scule și trei pe zidul din fund. Trecu apoi în atelierul de strungărie. Călcă în vârful picioarelor, să nu-l simtă nici musca. Iată-l în atelierul lui de cazangerie, numărul doi, unde prinde manifestele în pioaneze dese, ca să nu poată fi smulse cu ușurință. A pus unul până și deasupra dulapului personal al lui Onisie.

Trecu la ajustaj, la lăcătușerie, la tâmplărie, repede, cât mai repede.

Încă un manifest... Și iarăși altul... Pretutindeni... În beznă atelierelor, pe care camuflajul războiului o făcea și mai grea, manifestele păreau niște fluturi mari și albi, trimiși în iarna nevoilor celor mulți de primăvara minunată a viitorului. Pe aripile acestor libelule de hârtie grăitoare, cuvântul Partidului prefăcea semnele negre de tipar în slovă de soare.

„... De pe malurile Volgăi, dintre zidurile stropite de sânge și de glorie ale orașului, armata sovietică, eliberatoare, a tot înaintat și înaintează spre Bucureștiul încătușat de fasciști...

Cuvintele Partidului, făclii aprinse în inimi, incendiază buruienile și putregaiul, topesc lanțurile și cătușele, luminează drumul către libertate.

... Pregătiți-vă! Sabotați guvernul trădător și vânzător de țară al lui Antonescu! Loviți în mașina de război hitleristă! Fiți gata de luptă alături de glorioasă armată sovietică dezrobitoare care a ajuns pe meleagurile noastre! Organizați-vă în jurul Partidului Comunist Român! Trăiască România liberă!"

Lui Vladimir îi vine să citească cu glasul de tunet al adevărului toate aceste chemări de luptă și

de biruință asupra minciunii, împilării și nevoilor în care au fost siliți să trăiască și el și toți cei asemenea lui.

Însă acum nu poate decât să le așeze aici, pe zidurile locului de caznă și de robie, de unde chiar mâine vor pleca mai departe, tot mai departe, ca să răsunе în văzduhul patriei...

Pieptul tânărului luptător clocotește de mândrie. Cu toate piedicile care i-au ieșit în cale, și-a îndeplinit sarcina. Printre cei care au trudit și au riscat, pregătind manifestele cu vestea cea mare și luminoasă, lipită de zidurile mohorâte ale fabricii, se află prezent și utecistul Vladimir de la cazangerie, Fostul ucenic și slugă fără plată al lui Omidă... Un gând îl străbate. De ce să mai aștepte până mâine dimineață pe moș Mihale? Ar putea să iasă chiar acum din fabrică pe același drum pe unde a venit... Nu. Nu e bine. Riscul e mult mai mare. Ce s-ar întâmpla dacă ar fi zărit sărind peste zid? Îndată s-ar da alarma. Și dacă l-ar prinde? Nici nu vru să se gândească la o astfel de posibilitate. Numai câteva minute le-ar trebui agenților ca să facă legătura între manifestele lipite pe pereții fabricii și încercarea lui de fugă peste gardul de zid... Va rămâne ascuns în atelier până-n zori, când moș Mihale își va lua schimbul în primire...

În cele șase ceasuri, pe care le avea înaintea până dimineața la venirea schimbului său ar putea să doarmă și să se odihnească în pântecul ocrotitor al cazanului, mai ales că începea să se resimtă după zbuciumul obositor pe care îl îndurase în ziua aceea, chiar dacă nu voia să admită asta. Nu. Trebuia să rămână treaz.

Pe geana bucuriei, ca și pe cea a durerii, fulgii somnului se topesc de cum o ating. Vladimir s-a ghemuit în culcușul de tablă, fără să ațipească, mulțumit și nerăbdător, până ce sirena a suierat de cinci. A mai așteptat o jumătate de oră, apoi a ieșit din cazan, târându-se ca dintr-o catacombă. Și-a

dezmořit oasele ři muřchii, řintinzřdu-ři brařele ca o pasře aripile.

S-a dus sř se spele la robinetul din fundul coridorului dupř care, furiřřdu-se, a alergat la poartř sř cearř lui moř Mihale – care trebuia sř-ři ia řn primire serviciul la ora cinci – fiřa de pontaj. Se trase řnsř repede řn dosul uřii cu geamlřc, care dřdea řn camera portarului. Řn locul břtrřnului prieten ři sprijinitor vřzu tot pe třlharul de Fřsuicř, portarul de noapte. Erau orele řase fřrř cincisprezece minute. Ce se petrecuse cu moř Mihale, care, punctual la schimb, cum řl řtia toatř fabrica, řntřrřia tocmai azi? El, care venea cu cel puřin o jumřtate de orř mai devreme...

Ascuns dupř o stivř de lřzi din apropiere, de unde putea privi prin geamlřc, Vladimir nu avea altceva de fřcut decřt sř-l ařtepte. Řntre timp un grup de muncitori intraserř pe poartř ři pontau. Erau nevoiři sř vinř mai devreme ca sř-ři punř la punct hřrburile de mařini. Desluři pe feřele lor uimirea cř primeau ři řnapoiau fiřele de prezenř altcuiva decřt celui cu care erau obiřnuiři řn fiecare dimineařř. Apoi vřzu pe unul dintre ei deschizřnd gura – probabil sř řntrebe pe portarul de noapte despre moř Mihale. Fřsuicř ři rřspunse ceva, care ři fřcu pe toři sř se uite lung unul la altul. Vladimir se neliniřti. Cřnd grupul de muncitori trecu pe lřngř stiva de lřzi, ři auzi vorbind:

— Bietul břtrřn. Cine řtie dacř mai scapř...

— N-auziři ce spuse iscoada de noapte? Vecinul care l-a gřsit asearř cřzut řn nesimřire řn fařa uřii ři care a telefonat apoi la fabricř a mai dat un telefon acum douř ore, de la spital. Cicř doctorul de gardř crede cř-i paralizie. La vřrsta lui, crezi cř mai e de vindecat?

— Přcat! Era un om tare bun. Se purta ca un přrinte cu noi.

— Avea o inimř de adevřrat muncitor, spuse trist un lucrřtor mai řn vřrstř.

— N-are pe nimeni lângă el, sărmanul! Trăia de unul singur.

— Și sărea în ajutorul oricui la nevoie.

— Pe mulți dintre noi i-a scăpat când a putut și cum a putut de furiile lui Omidă! Omidă și Onisie care urăsc și cerul, și pământul deopotrivă.

— Da' pe cine nu-și varsă ura leprele astea? Pe bătrân nici că-l sufereau.

— Pe câți din noi ăștia mai tineri, nu ne-a adus el în fabrică?!...

„A paralizat moș Mihale... În ascunzișul lui, după grămada de lăzi, înfiorat de durere și teamă, lui Vladimir i se umeziră ochii. Moș Mihale... Nu numai că-l recomandase în fabrica unde, de bine de rău, își câștiga o amărâtă de pâine, dar blândul și sfătosul bătrân îl ajutase în toate chipurile să nu-și piardă curajul în anii copilăriei lui, amară și goală de orice bucurie.

Moș Mihale... Parcă-l vede în ziua aceea când maică-sa îl adusesese de mână la poarta fabricii...

Parcă-l aude sfătuindu-l atunci când Omidă îl poreclise Nichipercea: „Tu ești tânăr. Ai să apuci și alte vremuri...” Și iată că vremurile acelea noi s-au apropiat. Semnele lor sunt din ce în ce mai puternice și mai grăitoare. Iar moș Mihale zace acum paralizat în spital, fără speranță de vindecare. Oh, de-ar mai trăi încă! Să mai apuce și el o zi doar, o singură zi nouă! Cât de neagră se arată în dimineața aceasta poarta fabricii fără zâmbetul ocrotitor al moșneagului, bun ca pâinea cea caldă pe masa săracului!

Și-acum... Da. Acum ce urmează? Trebuie să se gândească ce are de făcut după întâmplarea cu desăvârșire neprevăzută, care-l pune în fața unei situații extrem de grele. Cum să-și facă pontajul, pentru ca, la o eventuală cercetare, să nu fie descoperit că n-a trecut pe la poartă și că se află totuși în fabrica împânzită de manifeste? Să se amestece printre lucrătorii care vin din afară și apoi să încerce să ponteze odată cu ei? Ar însemna

să ceară, implicit, complicitatea acestora, ceea ce este neîngăduit în condițiile unei stricte conspirativități.

Care dintre lucrătorii nepregătiți ar înțelege pe loc situația? E destul ca vreunul să exclame: „Ai dormit aici, Vladimire?” și-l aude un agent din cei care mișună prin ateliere și nici nu știi când și unde te supraveghează... Presupunând totuși că lucrul acesta ar trece neobservat de lucrători, nu va putea scăpa de ochii de șarpe ai lui Făsuică, portarul spion, de care trebuie să se păzească mai mult ca de oricine. Nu-i rămâne decât să renunțe la pontaj. A încerca să ponteze, înseamnă să riște să fie descoperit chiar înainte ca vreo bănuială să planeze asupra lui. „Ah, moș Mihale, dragă moș Mihale, dac-ai ști în ce situație se află acum Vladimir, protejatul dumitale!”

Se întoarce iar în atelierul său, în care încă nu intrase nimeni. Erau orele șase fără opt minute. Copleșit de gânduri, își aprinse mecanic o țigară, pe care o fumă numai pe jumătate. Avea un gust amar și sărat, asemenea lacrimilor care-i năvăliseră în ochi cu câteva minute mai înainte când aflate de nenorocirea care se abătuse asupra bătrânului său prieten și tovarăș.

Auzi glasuri și pași pe coridor. Se gândi că totuși era mai prudent să nu fie văzut ca primul venit în atelier. Se dădu repede în dosul unui cazan, pe care trebuia să-l nituiască chiar azi cu Iliuț.

Pe ușă intră Onisie, urmat de câțiva lucrători și ucenici. Era încă întuneric în atelier. Niciunul din ei nu putea să deslușească manifestele de pe pereți.

— A venit careva mai devreme ca noi... Miroase a mahorcă...

Vladimir simți că-l trece un fior. Vorbise Onisie. Ah, pe simbriașul ăsta, privilegiat al patronului și al Siguranței, care nu fuma decât „Regale”, mirosul „Plugarei” îi zgâriase nările.

„Ce pacoste blestemată și fumatul, scrâșni împotriva lui, tânărul lucrător. Iată cum un fum de țigară poate să dezvăluie un lucru tănuț cu tot felul de precauțiuni”. Își făgădui să nu mai fumeze niciodată. Apoi ieși pe furiș din ascunzișul său, amestecându-se într-un grup de lucrători care tocmai intrau pe ușă. În semiîntunericul zorilor de ziuă, cineva aprinse lumina. De pe pereții coșcoviți și înnegriți de fum și de ploile de rugină din tavan hârtiile micuțe ale manifestelor surâdeau cazangiilor amărâți ca o speranță nouă. Erau fluturași mari, pe jumătate de coală de hârtie tipărită. Oamenii, care mai avuseseră asemenea „surprize” plăcute, își făcură semn din ochi și, tăcuți, se apropiară să citească aceste noi răvașe ale Partidului.

Palid de bucurie și de mândrie, Vladimir se vârî printre ei, căutând pe Iliuț. Îl găsi, privind cu ochii lui mari și negri manifestul de pe dulapul de scule.

Privirile li se-ncrucișară. Se înțeleseră pe tăcute unul cu altul, și își strânseră mâinile în gând...

Pe Vladimir, care era foarte atent la tot ce se petrecea în atelier în momentele acelea, îl mira faptul că Onisie nici nu băgase de seamă – sau poate se prefăcea că nu bagă de seamă cele ce se petreceau în atelierul pe care-l conducea în dubla lui funcțiune de maistru și spion. Onisie se dezbracă ca de obicei de hainele lui cele bune, încet și tacticos, le așeză cu grijă în dulapul personal de unde-și scoase îmbrăcăminte ce-o purta în fabrică: o salopetă albastră de stofă impermeabilă ca și a inginerilor. Și iată că abia acum păru că descoperă ceva neobișnuit. În loc să pună mâna pe scule, oamenii se uitau pe pereți.

— Aha, iar manifeste? întrebă el, căutând să pară nepăsător, fără să se miște din fața garderobului său. Dar vocea îi era tremurată, de ciuda abia stăpânită.

Apoi, vrând să se arate și el curios și în același timp mai familiar ca de obicei, spuse:

— Ce scrie în ele, fraților?

Nu-i răspunse nimeni. Încercă din nou:

— Nu-mi spuneți și mie despre ce e vorba?

— Aveți și dumneavoastră unul acolo, în față, îl informă ironic un ucenic.

— Nici n-am observat, zise Onisie cu aceeași indiferență de actor prost. Apoi încercând, dar fără să izbutească, o sinceră surprindere: Ia te uită, domnule! Extraordinar! Va să zică înaintează pe tot frontul.

— I-au măturat acum și din Polonia, – se auzi un glas înadins îngroșat – și o să-i curețe cu totul și de la noi...

Onisie întoarse capul să descopere pe cel care vorbise, dar nu putu să-l deslușească în grupul compact de muncitori strânși în fața unui manifest așezat pe perete, ca o mână albă.

— Cu atât mai bine, căuta să-și joace mai departe rolul iscoada Siguranței. Om scăpa și noi de pacostea războiului!

Văzând că provocările lui nu dau niciun rezultat, schimbă vorba:

— Ce avem de lucru pe azi?

Vorba-i răsună în vânt, ca și cum nimeni din cei cincizeci de inși nu se mai interesau acum decât de ceea ce scrie acolo, pe bucățile de hârtie, pe care nu se mai săturau să le citească și răscitească. Onisie continuă ipocrit:

— Politica-i politică, și treaba-i treabă. Hai să terminăm cazanele care ne-au rămas de ieri pentru nituit!

— Dar cu astea ce facem? îl iscodi unul din lucrători, arătându-i peretele plin de manifeste.

— Le nituim și pe ele acolo unde se află, zise altcineva, de data asta cu glas subțire.

Onisie se prefăcu că își cotrobăiește în dulap.

Șoaptele oamenilor picurau ca stropii fierbinți de ceară, lipindu-se și arzând inima meșterului ticălos. Muncitorii discutau înfierbântați cu jumătate de glas.

- Și cu nemții ce-i?
- Cică fac retragere strategică... înainte.
- Și înaintare elastică... înapoi.
- Cum vine asta?
- Cu colivă!...

Onisie, care surprinsese ochiul unui bătrân clipind cu înțeles spre dânsul, își dădu seama că discuția șoptită alunecă pe un fâgaș, pe care el, ca vistavoi al patronilor și ca spion al Poliției, nu-l mai putea tolera. Dar nici să facă uz de funcția sa dublă nu se încumeta, acum când însuflețiți de manifestele de pe pereți, oamenii păreau toți asemenea unor proiectile gata să facă explozie. Și cum în raza de bătaie a acestor proiectile se afla numai dumnealui, de unul singur, iar, pe de altă parte, cam bănuind ce va aduce ziua de mâine, nu se simțea de fel în apele lui. Ei, dacă cazangiii lui i-ar arăta încredere, s-ar simți mai sigur de viitor. Darăștia... Numai cum îl privesc de parcă-l și spânzură. Nu-i rămâne decât să caute la rândul lui justificarea unei... retrageri strategice. O găsi:

— Ei, hai! Până mai puneți țara la cale și până vă vine și poftă de lucru, eu mă duc la magazie cu listele de materiale.

Și ieși aproape în fugă.

— Câinele, se duce să schelălăiască la stăpâni. Acuși ne trezim cu Omidă și cu Siguranța peste noi. Ce facem?

Bătrânul cazangiu Ispas propuse:

— O să facem ceea ce nu ne mai arde acum. Dar deocamdată n-avem încotro. Mâna pe scule și gândul la cele scrise acolo!

— Să scoatem manifestele cât încă n-au venit copoi! Să le ascundem undeva...

— La ce bun, de vreme ce Onisie, iscoada lor, le-a văzut? Lasă-le!

— Manifestul, care era în fața lui, nu se mai vede... L-a smuls, ticălosul, fără să prindem de veste și a șters-o cu el la Omidă.

— Și ce credeți că face acum Omidă? Urlă la telefon ca javra când îi miroase a lup.

— Dar noi ce atitudine să luăm când ne-o încolți?

— Să ne sfătuim și cu cei din atelierele celelalte, că poate s-or fi pus și la ei manifeste.

— Ba ghini cî nu!

Vorbise chiar din pragul ușii moș Toader Cardaș, meșterul de la strungărie. Venise „în delegație” să vadă care-i „situația” la cazangerie, căci pe la celelalte ateliere o știa de acum; peste tot afișe și peste tot iscoade care au alergat la direcție să raporteze că bolșevicii au pătruns iarăși noaptea în fabrică și au răspândit manifeste incendiare.

— Pușca ghibace care a ochit azi-noapte păreții hardughiei lui Ogmidă și a tot neamului lor — și care de-aghe amu di dimineață i s-o auzit pocniturele — ar sî stârnească mare zarvă.

Veniră și oameni din celelalte ateliere și își dădură toți cu părerea că, de vreme ce le-au găsit lipite așa, să le lase că n-au de ce să se teamă.

Moș Cardaș urmă:

— Cini o hi și cum o hi, să ni trăiască și să mai faci și altă dată tot așa, ca trebușoara aiasta, care a lichit taman pe schinarea stăpânului răvașul ce vestește slobozirea robilor...

— Așa-i! Dreptu-i!

— Și amu hai să așteptăm cotarlele, pe care dacă nu li putem încă otânji cu jordia, să li facem să turbeze di ciudă că nu ni pot sfâșie...

„Cotarlele” nu se lăsară de loc așteptate. Comandate de comisarul Turculeț, intrară, furioase, în fiecare atelier, de unde plecau, fără să poată înhăța pe nimeni, mulțumindu-se doar să mârâie amenințătoare. Oamenii le râdeau în nas când erau întrebați unde și-au petrecut noaptea sau la ce oră au intrat în fabrică. Răspundeau în doi peri, anume ca să-i atâțe sau tăceau batjocoritori, văzându-și liniștiți de lucrul lor. Se făcură și câteva

perchiziții corporale, se răscoliră sertarele și dulapurile cu scule. Zadarnic.

ÎN ZORI

În zori, când primele grupuri din gărzile muncitorești se apropiară de aeroport, hitleriștii deschiseră un foc viu de arme automate.

În spate, barajul asurzitor de branduri, de aruncătoare de mine și de tunuri antiaeriene, zvârlea o barieră de foc și de oțel între muncitorii înarmați și trupele române, proaspăt sosite în pădurea Băneasa care li se alăturaseră.

Orânduite în evantai, camuflate de salcâmi și de plopii bătrâni, țevile lungi de oțel ale tunurilor anticar și antiaeriene hitleriste împrășcau puzderie de obuze și șrapnele, stânjenind înaintarea celor două companii românești și a plutonului de gărzi muncitorești.

Pe șosea nu se putea înainta. Mitralierele grele și brandurile o măturau ca un pârjol susținut de rafale. Tot atât de stăruitor erau apărate și laturile din stânga și din dreapta pădurii unde dușmanul își amenajase, de asemenea, puncte de rezistență. Numai o echipă de șoc ar fi putut acționa cu folos. Un grup de sacrificiu, care să se infiltreze între dese rânduri ale inamicului, și de acolo, pătrunzând mai departe, până la cuibul bateriei antiaeriene, s-o nimicească, liberând astfel de sub focul ei drumul spre Herăstrău, pentru a ușura înaintarea trupelor și a gărzilor muncitorești către aeroportul puternic fortificat.

Utecistul Vladimir Bârsan își strânse automatul la piept, ca pe un tovarăș de încredere. Întoarse încet capul către cei din urma lui și se ridică în picioare, făcând un salt de câțiva metri înainte. Prin șfichiuiturile gloanțelor, care le țiuiau amenințătoare pe lângă urechi, cei zece tovarăși îl urmară unul după altul. Grupa se trânti pe burtă într-o groapă proaspăt deschisă de explozia unui obuz de mare calibru. Șeful grupei scrută distanța care-i despărțea de amplasamentul celor patru piese ale bateriei dușmane și, în așteptarea unui moment prielnic pentru atac, se întinse și el, ca și tovarășii săi, cu fața în sus, prinzându-și ochii de cobaltul limpede al cerului, pe care soarele cobora din ce în ce mai roșu spre asfințit,

Un avion cu zvastică, urmat de alți doi corbi, având aceeași cruce cu cârlige pe aripi, spintecă orizontul.

— Se-ntorc ereții de la pradă, spuse unul dintre ei.

— Le punem noi curând lațul după gât, proroci altul.

Nea Marin strungarul îi întinse o „plugară”.

— Ia, măi viteazule!

Vladimir o respinse, ca și cum i s-ar fi oferit otravă:

— Mulțumesc, nu fumez.

— Parcă știam că sugesai și tu iarba dracului când munceam și eu, la „Oțelul”.

— Nu mai fumez...

— Poți să rabzi?

— Pot.

— De ce renunți, dacă-ți place și-ți mai astâmperi vremea?

—...

— De ce, mă Vladimire?

— Era să mă pierd din pricina unei țigări. Și pe mine și pe alții.

— Aha! Mi-aduc aminte. Astă-primăvară. Toată fabrica a vuit de cele ce se-ntâmplase la

„Oțelul”...

— Știu, mormăi Vladimir, devenind deodată ursuz, clipind repede din pleoape, ca și când l-ar fi usturat.

Discuția fu reluată tot de Marin strungarul:

— Ai scăpat atunci din mâna agenților ca prin urechile acului...

— M-au ajutat tovarășii...

— Aflarăm că, după ce te-au dus agenții în biroul lui Omidă, au început câțiva de la cazangerie... Dumitru... Staicu... Apoi Ivan de la strungărie... Iliuț... Nea Cardaș și alții să facă agitație... Până ce s-au ridicat toți ca unul...

— M-au scăpat...

— Și-ai stat ascuns... Dar cine o fi pus manifestele alea? Nici până azi nu s-a aflat.

În grupa de luptători din gărzile muncitorești condusă de Vladimir sunt doi tineri din celula uteciștilor de la „Oțelul”: Ionuț de la secția ajustaj și Voicu din atelierul de tâmplărie. Niciunul nu trece de șaptesprezece ani... Ba Ionuț, cred, c-abia a-împlinit șaisprezece... Sunt însă amândoi hotărâți să-l înfrunte pe dușman, să se răfuiască cu el și să-l doboare cu orice preț.

Vladimir își deapănă prin minte firul lung al tuturor întâmplărilor, revăzându-și faptele, gândurile, poziția... Făcuse greșeli, judecase strâmb uneori, dar fondul prieteniei sale, sincerității lui pentru Leanca și Iliuț, ca și fierbintelui său devotament față de Partid nu i se puteau aduce vreun reproș. Ce-or fi făcând acum dragii lui prieteni și tovarăși? Nu-i mai văzuse de atâtea luni... Odată cu luptele ce se desfășoară, câte vieți de uteciști și de uteciste pier, jertfindu-se alături de bravii lor tovarăși mai mari, comuniștii din gărzile muncitorești?!

Leanca și Iliuț... Unde or fi ei? În vreun grup de luptători înarmați ai partidului... Răniți cumva, uciși?... Nu! Nu! Ar fi îngrozitor. Alungă gândul

că li s-ar fi putut întâmpla ceva în orele acestea atât de cumplite.

Dincoace de podul căii ferate, din clădirile incendiate de aviația hitleristă, se înalță în noaptea fără lună care mai stăruie, încă tulbure, sfâșiata de geana ruginie a zorilor, trâmbțe roșiatice de pârjol. Înfuriați că poporul român frânge lanțul greu și rușinos pe care regele, Antonescu și clica lor îl numeau „Alianță”, hitleriștii supuseră Capitala unor bombardamente din cale-afară de sălbatice. Instituții, fabrici, spitale și cartiere întregi erau prefăcute în ruine de picajul avioanelor Stukas, care împrăștia moartea și pustiirea.

Alungarea barbarilor hitleriști de pe aeroportul Băneasa, devenit vizuină de asasini ai populației civile, nu mai era o fază a tacticii de luptă, ci o chestiune de viață și de moarte pentru toată Capitala și locuitorii ei.

Încet, târându-se în coate și în genunchi, Vladimir și grupa lui înaintau în direcția amplasamentului inamic. Pe deasupra lor, traiectoriile proiectilelor se încrucișau, sfârtecând aerul cu plesnituri de bici. Mai aveau cel mult două sute de metri până la obiectivul vizat. Cei zece partizani se opriră, ca să se adăpostească de focul inamic. Aproape că nici nu mișcau, odihnindu-se, pregătindu-se de asaltul final. Vladimir căută să le deslușească chipul în zorii care puseseră stăpânire pe întreg câmpul de luptă.

Strungarul Marin a părăsit fabrica și familia, lăsându-și acasă nevasta și trei copii, prezentându-se la sediul cel nou, acum legal, al Partidului, ca să ceară o armă, cu care să lupte împotriva fasciștilor.

Nicolae cazangiul n-are mai mult de douăzeci și cinci de ani. S-a însurat abia de-o săptămână. Pare un pitic în salopeta prea mare și prea largă pentru trupul lui subțirel, încins cu o duzină de grenade, care îi atârână pe șolduri.

Armurierul Corbea, de la Arsenalul armatei, trece de patruzeci de ani. I-a murit de curând un

frate în război. E dârz și plin de ură față de fasciști.

Leonora Pinte, țeșătoare, văduvă de război și mama unei fete de cinci ani, a dezarmat pe stradă, cu un revolver mic și delicat ca o jucărie, doi ofițeri din SS, predându-i celei dinții patrulă militare române întâlnite.

Moș Ilie, cel mai în vârstă, lucrează la o tăbăcărie de pe cheiul gârlei.

Pituș de la ajustaj n-are decât optsprezece ani. Fusesse luat și la „premilitărie.. Ce premilitărie face el acum, cu o veche armă Mannlicher ascunsă în pivniță și grenade japoneze, capturate de la hitleriști!

Voicu de la tâmplărie a fost de două ori amânat la încorporare, pentru că e beteag de-un picior, dintr-un accident la fabrică. Nu l-au reformat. Până la urmă l-ar fi trimis pe front așa, cu piciorul stâng înțepenit. A fost printre cei dinții uteciști prezenți cerând să lupte, ca și toți ceilalți din uzină, din școli și birouri, care, la chemarea Partidului, au sărit să apere Capitala și să alunge pe cei care au prădat-o și-acum vor s-o sfărtece. Oamenii aceștia – pe unii abia aseară i-a cunoscut – care ieri mai trudeau cu ciocanul de nituit în mână, cu cleștele de tăiat tablă, la strung, la raboteză, care lucrau la registrele contabile la războiul de țesut, în tipografii și ateliere, pe băncile școlilor sau pe catedră, toți acești tovarăși noi din grupele de luptă, conduse de comuniștii care îi pregătiseră în anii lungi și grei ai ilegalității, prin zeci de broșuri și manifeste, se aflau acum pe linia de front a Capitalei, cu armele în mână. O astfel de grupă era și aceea de sub comanda lui Vladimir Bârsan, utecistul cazangiu, fostul ucenic de la „Oțelul”...

Sfântă și minunată obligație față de patria care trebuia eliberată pe toată întinderea ei, față de Partid, abia reintrat în legalitate, și care îi încredințase pe oamenii aceștia de lângă el. Purta o sarcină de mare cinste, dar și de grea răspundere

față de mamele, soțiile și copiii care îi așteptau cu neliniște acasă.

O şuierătură scurtă ca un țipăt, apoi încă una... Vladimir le făcu semn să se lipească de pământ. Până la ziuă nu mai era mult. Astă-noapte prin nicio încercare a unităților militare și ale grupurilor de muncitori înarmați nu reușiseră să se aproprie de bateria antiaeriană, care împrășca fără încetare cu proiectilele ei ucigașe șoseaua, barierele, trecerile.

O rachetă roșie spintecă cerul și se desfăcu umbrelă de flăcări. Un snop de gloanțe se scutură peste grupa lui Vladimir.

— Ne-au descoperit, strigă, cazangiul. Să ne schimbăm locul!

S-au rostogolit, tăvălugi, de-a dura, până într-o mușcătură a pădurii. Încet, cu fereală, Vladimir se ridică în genunchi și își numără oamenii.

— Unde-i nea Marin?

— A rămas acolo, spuse Ionuț, arătând cu degetul în urmă. Întrebările curg în șoaptele neliniștite ale tuturor:

— L-au lovit?

— Nu știu... Ce faci, tovarășe Vladimir? Stai pe loc! Nu te duce! Uite-i că trag! Lasă-l acolo! Poate că nu-i mort... Se târăște el până la noi... Stai, omule, că te ucid rafalele hitleriștilor.

Încadrat de grindina de oțel, fără să asculte îndemnurile date, cazangiul se târăște, se târăște... A ajuns. Își lipește urechea de pieptul celui întins pe iarba umedă de rouă și sânge.

— Măi, nea Marine!

Dar Marin strungarul nu mai poate răspunde nimănui.

Îl întoarce încet. O floare mare, roșie, i se-ntinde pe cămașă în dreptul cheutorii, acolo unde pe vremuri, la 1 Mai, își prindea o panglicuță de aceeași culoare...

Douăzeci și trei August... Măreață zi... Insurecția armată, organizată de Partid, este condusă de cei mai viteji și înțelepți fii ai săi. Ea va trebui să împiedice pe fasciști — nevoiți acum să se retragă — și pe sluga lor Antonescu să transforme țara în ruine și cenușă.

Încă un salt. Două rachete. Una verde și alta galbenă, care se sparg deasupra lor. Ploaia de gloanțe nu contenește. Dușmanul le urmărește fiecare mișcare, centimetru eu centimetru. Prinși ca-ntr-o urzeală nevăzută, ei se târăsc acum pe burtă spre bateria hitleristă. Iat-o acolo, după salcâmi!

Fac un ocol mare, ca să iasă de sub plasa morții, în care hitleriștii le vorbesc prin graiul necruțător, al gloanțelor fierbinți. Un scurt răgaz. S-au oprit.

— Câți suntem?

— Unu, doi, trei... cinci, șase...

— Ei, mai departe!

— Șase...

— Nu se poate... Mai numărați o dată!

— Unu, doi... cinci, șase...

— Șase?!!

— Atât.

Lipsesc vopsitorul Tudoran, studentul Grossman și țesătoarea Leonora... Țesătoarea Leonora, pe care Rodica, fetița ei de cinci ani, o așteaptă la București, cu nasul lipit de geam și strigă de câte ori vede o femeie venind din capul străzii: „Uite-o pe mămica!”

Altă rachetă roșie.

Vladimir își golește tot încărcătorul automatului în frunzișul stejarului din stânga. Salva a trezit toată pădurea. Stau una cu pământul. Furtuna fierbinte de oțel trece peste spinarea lor ca o seceră de foc. Orice mișcare, orice gest înseamnă moarte. Observatorul hitlerist, ascuns în vârful copacului, le urmărește mișcările, transmițând și dirijând

focurile cuiburilor asasine de branduri și mitraliere.

Soarele s-a urcat la două suliți deasupra pădurii. Bubuiturile și împușcăturile s-au rărit. Apoi încetară. Un scurt armistițiu? Nu. Doar tatonări de patrulare-cercetași ale inamicului, schimbări și ocupări de poziții noi.

Către amiază cerul se schimbă la față. Norii mohorâți îi pătează obrazul. Pădurea se întunecă în plină zi. Vladimir privește bateria hitleristă antiaeriană transformată în artilerie de câmp, care reușise să-și găsească un camuflaj atât de natural. Cine ar fi putut-o identifica printre copacii al căror frunziș acoperea lunurile? Dar șase muncitori ajunseseră de-acum până în preajma ei, târându-se pe o potecuță smălțuită de flori galbene de vară. Au descoperit-o într-un tăpșan micuț, înconjurată cu ghimpii unui gard de sârmă. Dar ca și cum ar fi simțit apropierea vânătorilor, bârlogul hitleriștilor începu să grohăie din nou cu furie și mai asurzitoare. Proiectilele sfârtecau pădurea, rămău pământul, cutremurau văzduhul, barând iarăși șoseaua și căile de acces spre terenul betonat al aeroportului. Deocamdată, orice înaintare a trupelor române ar fi însemnat o sinucidere. Nici Vladimir nu putea ataca. Cei câțiva care mai rămăseseră din grupa sa de luptători erau osândiți să amortească iar – și cine știe cât? — în spatele copacilor, în care i-a prins din nou focul bateriei vrăjmașe.

Ce folos că tunurile antiaeriene hitleriste, care țin sub supraveghere și sub foc șoseaua spre aeroport, se află la nicio sută de pași de ei? Se poate observa acum bine brâul de salcâmi înalți, care susține triplul gard de sârmă ghimpată și plasele cu măracini și frunzare, dese ca peria, camuflând piesele de artilerie. Un atac direct este exclus. Până la amplasament n-ar fi ajuns viu niciunul dintre ei. Două santinele hitleriste,

tupilate de o parte și de alta, străjuiesc cu automatele, cele patru tunuri care de câteva minute iarăși tac, probabil ca să-și răcească țevicele înfierbântate.

Dar asta nu mai putea să dureze. Până la urmă vor trebui să înainteze și ostașii, și cei din gărzile muncitorești, oricâți ar pieri dintre ei... Oricâți? Tocmai asta voia Vladimir să evite. Își făcu repede un plan: trebuia acționat prin surprindere. Totul depindea de elementul surpriză. Planul fu comunicat pe șoptite din om în om.

— S-a-nțeles? întrebă el din vârful buzelor.

— Da, îi răspunseră cinci glasuri dintr-o singură șoptă.

— Foc!

O grenadă căzu în fața primei santinele tupilate în tufiș. Un buchet galben se desfăcu. Apoi altul. Cele două străji ale bateriei nu mai mișcară. Cazangiul Bârsan Vladimir și armurierul Corbea Constantin trecură la asalt.

Cu patul armei, cu degetele însângerate, cu palmele mușcate de colții de fier, ei deschid o breșă în dublul gard de sârmă ghimpată. Servanții bateriei care prânzeau într-o poiană, la cincizeci de pași mai în adâncul pădurii, își caută zăpăciți pistoalele automate prin iarbă. Patru grenade zvârlite înspre ei îi culcă la pământ.

— Repede, Corbea, închizătoarele!

Degetele meștere ale armurierului de la Arsenalul armatei desfac într-o clipă închizătorul unui tun.

Cu armele în mâini, un nazist, doi... Cinci... Zece... Răsar din pădure și aleargă spre baterie. Cele patru guri de țevi, care susțin și apără pe Vladimir și pe Corbea, îi obligă pe dușmani să se trântescă la pământ, de unde deschid la rândul lor focul.

Al doilea închizător e demontat și zvârlit lângă celălalt. Dintr-o parte și din alta gloanțele şuieră prelung printre copacii înfiorați de boarea morții.

Al treilea încărcător... Cinci naziști se încumetă să se ridice de pe covorul țesut cu iarbă deasă, îndreptându-se în goană spre baterie. Nu mai ajung niciunul. Dar mai departe, din adâncul pădurii, încep să țacăne mitralierele. După ele, și celelalte arme. Canonada se întinde curând pe întreaga linie de luptă a Bănesei. Hitleriștii trag cu toate gurile de foc disponibile. Grupurile răzlețe din gărzile muncitorești, răsfirate printre trupele care asediază în semicercuri aeroportul, le răspund. Se alătură și artileria antiaeriană, bine hrănită, a unităților române, însă al patrulea închizător nu vrea să iasă din caseta lui...

— Dă-l naibii! strigă Vladimir.

— Nu încă!

Corbea trebăluiește lângă tun fără emoție, examinând senin, calm, piesa de tragere, de parcă s-ar afla nu în pădure, sub focul inamicului, ci în hala de montaje a Arsenalului. Și iată-l că scoate din funcție și cel de-al patrulea tun. Acum trebuie să se retragă. Hitleriștii năvălesc în valuri spre micul grup de luptători, adăpostiți după tulpinile groase ale copacilor.

— Luăm închizătoarele cu noi! spuse Vladimir.

Naziștii sosesc. Cazangiul și armurierul nu mai au timp decât să se adăpostească, în grabă, fără povara pieselor demontate de la bateria dușmană. Dar dacă le lasă pe loc, înseamnă că în zadar s-au străduit și și-au primejduit viața. Ce le rămâne de făcut? S-au înțeles din ochi. Corbea își smulge o grenadă de la sold. Îi trage cuiul și o zvârle în gura unui tun. Explozia puternică decalibreză țeava. Vladimir aruncă o grenadă în țeava altui tun. Hitleriștii se apropie mereu.

— Fugi, Vladimire!

— Mai sunt două tunuri.

— Lasă-le! Fugi!

— Așa crezi tu...

Și Vladimir azvârle altă grenadă într-o gură de tun.

— Haalt! strigă primul soldat hitlerist, care ajunsese gâfâind lângă ei. Predai!

Dușmanii sunt gata să-i împresoare. Vor să prindă unul sau doi luptători vii, ca să le smulgă informațiile de care, se vede, au mare nevoie, neștiind câte și ce fel de forțe îi atacă. Un snop de țevi se ridică amenințător spre cei doi.

— Predai!

— Fugi odată! urlă armurierul, aruncând o grenadă în cel de al patrulea tun.

Și, înainte de a-l ciurui gloanțele hitleriștilor, mai are timpul, cu brațul ridicat, să-i arate lui Vladimir tăpșanul... dușmanii... pericolul...

Șchiopătând din piciorul drept atins de-un glonte, încleștând pumnii a răzbunare, Vladimir, cu arma la spate, strânsă de curea, peste piept, aleargă împreună cu oamenii lui să-și caute altă poziție în desișul pădurii.

Înconjurând bateria și examinând isprava partizanilor, hitleriștii înjură de mama focului. Le-au fost omorâți servanții, le-au fost distruse tunurile... Teribilă îndrăzneală! Apoi, pentru că nu cunosc efectivul adversarului care i-au atacat atât de îndrăzneț și pe neașteptate, se retrag înapoia salcâmlor unde se așează în poziție de apărare.

Cerul s-a limpezit de nori. Soarele a țesut, cât ai clipi, pânză de aur. Vladimir își pansează rana și se gândește la Corbea, care îl poftise pentru duminica viitoare la nunta soră-sii. Îi aude parcă glasul cu inflexiunile grave ca ale unui bătrânel sfântos: „Am rămas burlac... N-am putut să mă-nsor până acum. Mi-am crescut pe bietul frati-meu... Și pe Irina, soră-mea, care se mărită peste câteva zile c-un tipograf... Acu dacă se rostuiește ea, poate că o să mă însor și eu...”

Din grupa de luptători au mai rămas cinci, iar dușmanii din fața lor sunt cel puțin o sută. Din clipă-n clipă pot să atace. E necesară luarea unei alte hotărâri rapide. Așa și fac. După o scurtă

consfătuire, întocmesc în grabă un dispozitiv de apărare. Fiecare trebuie să se adăpostească după câte un copac cât mai gros și cât mai departe unul de celălalt, pentru a respinge năvala hitleriștilor, cu orice preț.

Și minutele trec iarăși grele. Grele ca orele. Cât o fi ceasul? N-are nimeni un ceas? Nimeni... Ba da. Nea Marin strungarul care zace departe, în urmă, lângă rădăcina salcâmului... O mitralieră dușmană începe să latre. Apoi un brand...

— Ei!... Ssst! M-auzi?

— Te-aud, Vladimire.

— Comunică... Din om în om... Asculți?

— Ascult...

— Nu știu câți sau care din noi vor mai rămâne. Dar acela care va scăpa să spună... tovarășilor de la Partid...

— Să spună tovarășilor de la Partid, repetă cineva în spatele lui, căutând să domine zgomotele exploziilor.

— ... că grupul de șoc din al treilea pluton al gărzilor muncitorești...

— ... al gărzilor muncitorești...

— ... și-a făcut datoria.

— ... și-a fă...

Vocea celui care repetă se stinse într-un gălgâit, odată cu piuitul glonțului care-l nimerise în cap.

— Uite-i! Foc! strigă Vladimir.

Patru salve trase de patru luptători din gărzile muncitorești lovesc în plin. Patru dușmani mai puțin. Tovarășul care, tu o clipă mai înainte, își înghițise, ucis, fărâma de cuvânt era răzbunat. Dar mai aveau o socoteală de plătit dușmanului. Pentru nea Marin, pentru Leonora, Grossman, Corbea și toți cei omorâți de hitleriști.

Focurile se încrucișează. Inamicul atacă din trei părți. Automatele partizanilor răspund, făcând goluri adânci în rândurile uniformelor cenușii.

Grenadele zboară și cad, răbufnind în mijlocul dușmanului care încă o dată pare dezorientat.

Peste douăzeci de hitleriști morți sau răniți zac culcați la pământ. Ceilalți se retrag, departe, în fundul pădurii.

Vladimir își șterge cu mâneca salopetei nădușeala de pe frunte.

— Cum stați cu grenadele?

Unul ridică cinci degete în sus, al doilea patru, celălalt cinci. Vladimir nu mai are la el decât două pere de fontă...

— Și gloanțele? întreabă el.

— Două încărcătoare pentru automate și un cartuș cu explozibil, trotil.

— Atât?

— Atât.

Undeva, departe, se deslușesc pași, târșăituri și zăngănit de arme. Privesc cu toții, încordați, acolo de unde așteaptă să pornească iarăși atacul. Ultimul atac la care vor mai putea răspunde cu câteva focuri și azvârlituri de grenade. Și apoi? Apoi totul se va termina. Vor fi uciși, își dau seama. Nu mai încape nicio îndoială. Și fiecare se gândește pentru ultima oară la ceea ce – în afară de biruința cauzei și a jertfei lor, de care nu s-au îndoit niciodată – lasă în urmă o soție, o mamă, un frate...

Se gândește și Vladimir. La maică-sa... La Leanca... La Iliuț...

Cum îi zvâcnește în coșul pieptului inima! Și amintirile care îl năpădesc de parcă n-ar fi fost aci în pădurea Băneasa, ci în drum, și pe viscol, spre gara Filaret.

Ca un fulger îi trecură prin minte câteva fragmente din copilăria lui atât de grea și zbuciumată, din tinerețea atât de scurtă...

... Nichipercea... Omidă... Moș Mihale... Nea State... Manifestele pe care le-a lipit noaptea în fabrică... Parc-a fost ieri...

Acum stă ascuns, la pândă, după un trunchi înalt și gros din pădurea Băneasa. Dușmanii se pregătesc să se arunce puhoi spre el și cei trei tovarăși ai săi. Se aude distinct clinchetul armelor celeilalte grupe de hitleriști care se strecoară spre ei, adulmecându-i. Viforul nu poate să mai întârzie. Va veni din două părți... Hoțește... Cu armele încărcate, dar fără să tragă, încredințați c-o să-i prindă de vii. Probabil și-au dat seama că sunt putini. Habar nu au, însă, cei cincizeci sau o sută de naziști cât prețuiesc cei patru luptători români. Cineva de după copaci urlă:

— Kaput Rumănen! Kaput! Arunci arm!... Predai!...

— Foc, fraților! Foc, tovarăși! Din toate părțile... Foc, și schimbați-vă locurile!

Și pe dată chiuie iarăși bătrâna pădure de împușcături vitejilor fără uniforme.

— Grupa întâi, spre stânga! Grupa doi și trei!... strigă cu putere Vladimir, ca și cum ar comanda o mare unitate. Și cei patru luptători își trag ultimele cartușe și aruncă ultimele grenade.

— Începeți atacul, continuă să strige din toate puterile Vladimir, ca să i se audă poruncile pe deasupra iureșului de gloanțe și de grenade, spre a-i deruta pe atacatori. Grupa unu, luați-i prin flanc! Pluton doi... Înconjurați pe dreapta! Plutonul trei, atacați!

Hitleriștii nu mai știu ce să creadă. Prudența nu strică! Iată-i, au și început să dea înapoi, pe nesimțite, continuând să tragă focuri. Apoi se făcu liniște.

„Vor mai ataca, gândi Vladimir... Dacă ne prind... Nu! Nu trebuie să cădem în ghearele lor. Mai bine...”

Un zbârnâit subțire. Costache electricianul de la depoul C.F.R. București-Triaj a fost lovit drept în inimă. A înțepenit fără să scoată un geamăt.

Trei oameni. Atâți au mai rămas.

Hitleriștii nu se mai retrag. De-ar ști dușmanul că de fiecare treizeci sau patruzeci de uniforme cenușii nu există acolo, după copaci, decât trei muncitori, o singură grenadă și un pumn de cartușe... Dar nu vor lăsa dușmanului satisfacția de a-i captura.

Liniștea pregătitoare unui nou val de atac este spulberată de foșnituri și zăngănituri care vin din latura opusă.

— Suntem înconjurați? îl întreabă în șoaptă unul dintre luptători pe Vladimir.

Răspunsul îl primi chiar din marginea pădurii.

— Ura! Ura! Uraaaa!

Vuia toată pădurea de grai românesc. Se cutremura cerul și pământul de răpăitul mitralierelor, armelor automate și brandurilor patriei. Hitleriștii abia răspund, trăgând zăpăciți și-n neștire, după care o iau la sănătoasa, nu înainte de a mai zvârli o rafală. O singură rafală, trasă mai mult la întâmplare, și-un singur proiectil de brand. Dar acesta explodează târziu și ucigaș sub un copac, împrôșcându-și schije de moarte pe o rază scurtă...

— Ura! Uraa! Uraaa!

Înainte de a face joncțiunea cu una din unitățile de infanterie, care înainta dinspre aeroport, un glas, un geamăt aproape, se alătură uralelor companiei de vânători români:

— Aici, fraților! Aici suntem, aici! Uraaa!...

Vladimir strigase cu greu și cu ultimele lui forțe. Ceilalți tovarăși ai lui se prăbușiseră alături, cu câteva clipe în urmă, secerați de schije de brandului.

Căzuseră încă doi viteji! Iar cel de al treilea, ultimul din grupa de șoc, se stinge acum sfârtecat la piept și picioare...

Ofițerul român, comandantul companiei din fața căruia fugeau în debandadă pe o rază întinsă, două batalioane hitleriste, se aplecă asupra tânărului care mișcă încă:

— Cum te cheamă?

— Ae... ro... portul?

— Îl avem în mâini! Între unitățile noastre și șoseaua betonată care pătrunde în el, nu mai există niciun obstacol, niciun dușman. Au fost zdrobiți! Dar nu mi-ai spus cum te cheamă?

Pe chipul palid al cazangiului apăru o lumină, care parcă îi dădu puteri să lege cuvintele altei întrebări:

— Sunt... și... din gărzi... muncitorești... cu voi?

— De fiecare companie câte o grupă! Uite! Doi au și venit încoa'... Aci! Pe-aici!... Pe aici!... Îl cunoașteți pe rănit?

— Vladimire!!!

— Lean-ca!... încercă să șoptească tânărul. Apoi murmură, cu ultimele puteri: I... li... uț!

— Sunt și eu aici, frate Vladimir, spuse Iliuț, abia reținându-și lacrimile.

Amândoi îngenuncheară de o parte și de alta...

— Unde... Unde te-au rănit, Vladimire? tremură buzele albe ale fetei.

Tânărul nu-i mai putu răspunde, dar cu mâna, care o ținea pe piept, izbuti să facă un gest, care nu putea să însemne decât: „Ce importanță are?” Mai respiră o dată lung și rămase cu ochii mari deschiși, în care cuprinse cerul și chipurile încremenite ale prietenilor.

Leanca se prăbuși peste el în hohote.

1944

UCENICUL

Ucenicul a zăbovit în dreptul porții și privește atent. Aceeași curte dreptunghiulară, cu zidurile de cărămidă arsă, ale atelierului de lăcătușerie, cu salcâmi, doi, pe stânga, lângă intrare. Același trotuar larg, de ciment, care pornea din colțul fabricii spre ușa masivă de fier forjat, cu stele de alamă; dar prin zăbrelele vechiului gard de fier se zărea, în fund, o clădire nouă: halele moderne.

În dreapta scârțâiau macaralele. Două benzi rulante transportau cărămizi la etajul trei al unui bloc în construcție. O varniță uriașă își desfășura patrulaterul de lapte cenușiu. Betoniera huruia, mestecând grăunțele de pietriș.

Ucenicul a pornit încet, de-a lungul trotuarului. S-a oprit. În colțul, acum nivelat și cu un rond de flori prins în perimetrul uzinei, se afla...

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Dom' Pandele era proprietarul cârciumii-birt „La noroc”. Jupânul servea patru feluri: ciorbă de burtă, tocană națională, ghiveci de post și iahnie de fasole. Băutura era obligatorie. Creditul nu se refuza celor ce-l cereau. Dar pentru asta, clientul trebuia să aibă, cel puțin, un an de zile vechime în uzină și să consume regulat. Adică în fiecare zi. Domnul Pandele îl ridica atunci la rangul de client vechi și-l însemna în catastiful lunguiet, cu scoarțe verzi, cu care se prezenta în fiecare sfârșit de săptămână casierului de la uzină.

Pentru trei la sută comision și un mezelic „pă de gratis” de două ori în opt zile, casierul scădea din chenzină muncitorului datoria făcută „La noroc”, rotunjind sumele, oprindu-și diferențele de la „douăzeci și cinci” ori „și cinzeci” de bani până la

un leu. Ceea ce îi aducea și dumnealui un norocel, mai mititel, pe lângă cel mare al lui Pandele, jupânul.

A dispărut birtul „economic cu spirtoase”. Nici nu se mai știe unde a fost. Poate în locul unde este blocul acesta înalt, de opt etaje, cu magazine de fierărie, de textile și librărie la parter? Ori chiar, acolo unde un clopoțel electric cheamă din recreație elevii în clasele mari, Cu ferestrele înalte, luminoase?

Douăzeci de ani...

Peste drum este acum o casă mare cu patru etaje. Jos e Alimentara; etajele sunt locuite de familii cu copii. Și-au întins rufele la uscat și pe balcon. Să tot fie cinci ani de când s-a înălțat clădirea asta. Terenul a fost al lui domn' Lumânare, băcan, stămbar și proprietar al unei curți cu han și al salonului pentru nunți și baluri, în rând cu dughenele, unde slugile dumnealui vindeau gaz, muștar, fitil de lampă, salam și pânză pentru cămăși de mort și de ginere.

Se aflase în cartier pentru ce îi ziceau clienții și băieții de prăvălie „Lumânare”. Ba iștia, afurisiții, îi mai scorniseră și alta: „dom' Genuche”. Pentru că, ori de câte ori treceau legionarii „în procesiuni”, dumnealui, jupânul, ieșea cu o lumânare aprinsă în mână și, îngenuncheat pe trotuar, se ruga.

Se ruga fierbinte. Pentru sănătatea, deverul și prosperitatea „legiunii”. Așadar porecla a treia – Genunche – de acolo i s-a tras. Dar cine mai știe, ori mai merită azi să-și frământe capul pentru astfel de amintiri, arse de mult de oameni și de vremi?

Ucenicul s-a îndreptat iarăși cu pași înceți spre poarta grea de fier. Nici acum n-a intrat. Portarul l-a privit curios de după geamlâcul cabinei. La 20 de metri depărtare se află clubul uzinei. Dinăuntru se aude radioul cântând. Un afiș anunță programul-concert de astă-seară, altul, filmul de mâine, iar pe

un panou sunt trecuți cu nume și fotografii cei care își vor disputa titlul de campioni la tenis de masă pe raion.

Clubul are două etaje. Ca să intri, trebuie să urci o scară largă, de marmoră, cu zece trepte.

De marmoră este și placa prinsă pe zidul frontal... „căzuți cu fața la dușmani în cea de-a doua zi a grevei dusă pentru pace, pentru pâine și libertate...”

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Sunt douăzeci de ani de-atunci...

Când taică-său l-a adus de la țară ca să-l bage ucenic la uzină, bătrânul și-a oprit carul cu boi, cu purcelul legat sus, în paie, în dreptul hanului lui dom' Hapsân Lumânare, care i-a măsurat din pragul uneia din prăvălii și în silă cu privirea:

— Îmi umpleți hanul cu păduchi. N-am loc!

Au dormit în car, sub cerul liber, înveliți cu cerga. O săptămână au îmbucat din ce-au avut în traistă. După care, purcelul a trecut în cotețul contra-maistrului Istrate.

Bun suflet contra-maistrul mustăcios Istrate. L-a primit ucenic în atelierul de lăcătușerie doar pentru un purcel. Și un sac cu mălai pe lună. Și numai câte o pasăre, două, când și când...

Taica, de la țară, mai trebuia să dea și la gazdă. Madam Constantinescu, văduvă de perceptor, ținea trei odăi cu chirie la hanul domnului Lumânare. Viață grea, trai scump la oraș. Chirie și de-ale gurii nu-s de glumă când rămâi numai printre străini, care și apa ți-o măsoară din ochi și ți-o dau pe gologani. Iar când bătrânul n-a mai putut face față lăcomiei crescânde a coanei Viorica Constantinescu, pe fitece pătrar de an, ucenicul s-a mutat în odăița unui acar pensionar. Pentru mâncare și cei câțiva poli necesari chiriei, hămălea clandestin pe peroanele Gării de Nord, după ce ieșea de la atelier.

Un sfert de pâine cu ceai, câteodată și două trei felii de salam, îmbucate la repezeală și din mers, în drum spre gazdă. Câte nopți nu s-a culcat flămând! Câte zile n-o dusesese doar c-un covrig, de umbla ca năuc de foame!

Sunt chiar douăzeci de ani de-atunci?

Da, sunt douăzeci de ani de-atunci!

S-a rezemat de spătarul scaunului din biroul de repartizare a cadrelor.

Melodia caldă a difuzorului se revărsa în întreaga cameră și-i cuprindea cu putere.

— Ții neapărat la Atelierul doi, tovarășe?

— Da. Foarte mult, dacă se poate... Aș vrea să vă explic... Și privi la cel care îl întreba și răsfoia un dosar subțire.

— Nu. Nu mai e nevoie de explicație. Cred că am înțeles – și un zâmbet larg îi cuprinse fața. Să mergem, tovarășe!

Îi bătea inima, iar un nod în gât începu să-l sâcăie. Tuși, ca să-și dreagă glasul, – ori ca să mai prindă curaj? Și deodată parcă-i fu ciudă pe slăbiciunea lui.

Merge la Atelierul doi. Atelierul doi de lăcătușerie. Ei și? Ar putea fi un atelier ca toate celelalte. Cum e Atelierul unu, cum e Atelierul trei sau cinci, deși ăsta din urmă are și o secție de sudură.

Și totuși e Atelierul doi... Atelierul doi de lăcătușerie...

Și simți cum inima prinse să-și înmulțească bătăile, ciocănașele...

Atelierul doi nu mai era cum îl știuse. Se mărise cel puțin de trei ori pe-atât. Dispăruseră curelele periculoase. (Ia seama, Ionele!) Geamurile înguste și prăfuite (soarele pregeta să treacă prin ele, de teamă să nu se murdărească de zgură și funingine) au fost înlocuite cu ferestre mari, dreptunghiulare, curate ca paharul în locul strungurilor vechi (îs

lacome de carne: ia seama, băiete, să nu-ți prindă un deget!) sunt acum mașini moderne, mânate de curent electric. Nu mai este nici soba ruginită de fier acalo, – în colțul din stânga (Mai îndoap-o, puștiule, cu lașa, că ne-au amortit degetele!). Caloriferele vârâte în zidurile vopsite cu ulei dau o căldură molcomă, plăcută. Și difuzoarele – trei – care susură aceeași aprinsă melodie..

Iată-l pe moș Cristache! N-a ieșit încă la pensie? Se ține bine. Cum îl privește moșul curios, peste rama ochelarilor! Nu l-a recunoscut.

Când s-au întâlnit întâia oară – sunt chiar douăzeci de ani de-atunci? — da, sunt douăzeci de ani! — nea Cristache i-a prins bărbia cu două degete: „Mă șurupelule! Dacă vrei să-nveți strungăria, să te ceri la noi, la Atelierul doi. Și să nu te schimbe de-aci. Căci ogarul cu mulți stăpâni nu prinde iepurii” Bietul moș Cristache! Cât de bun era! „Ai mâncat, mă șurupel?” De rușine ce să-i fi spus? „Am mâncat!” „Ia stai atunci într-un picior cu ochii închiși! Azi n-ai vârât nimic sub nas, puștiule. Abia te ții pe-o talpă și te clatini, de parcă-ai fi pe rulmenți.” Îl lua cu el, de obicei în câte o sâmbătă după leafă, „La noroc”, și-i plătea o ciorbă.

Cestălalt, care urmărește atent piesa de metal modelată de Ranghețul II, este tovarășul Costică Mateescu. Prin '42 strângea bani pentru comuniștii aflați în închisorile din Tg.—Jiu și Aiud. A primit și el o listă de la Mateescu. Dar mai întâi l-a dăscălit, vreme de trei zile, ca să înțeleagă mai bine de la cine și cum să ia banii. Și mai cu seamă în ce fel să-și noteze în minte suma și oamenii care i-au dat.

Este aci de față și Vrabie, cel iute din fire. Mitică Vrabie, care după a treia mufă, mușcată prea adânc de cuțitul mașinii vechi și greu de mănuit, a trântit piesa de pământ strigându-i furios: „Măă! Tu ai să te faci strungar când mi-o face mie direcția case...”

A sărit atunci moș Cristache: „Dă-mi-l mie pe Șurupel, că-l învăț eu meserie fără *nervicale*...”

L-a învățat însă tot Vrabie. Că avea inimă de aur și doar gură de fier. Mitică Vrabie, care și-a făcut acum trei ani casă din cărămidă în Dămăroaia... Cu banii primiți împrumut și pe termen lung de la direcție. Altă direcție... Alte vremuri...

— Tovarăși!

Zbârnâitul motoarelor a tăcut. Ultimul strung a icnit scurt, apoi a amuțit și el. Treizeci de perechi de ochi se îndreaptă către șeful cadrelor, care le vorbește, și spre tânărul de lângă el, care le zâmbește timid, încurcat.

— Tovarăși, vă prezint pe noul vostru inginer. El va conduce Atelierul doi lăcătușerie, aici unde a cerut să-l repartizăm. Câțiva dintre voi poate își vor mai aduce aminte de el, căci tot în atelierul acesta și-a făcut ucenicia.

Sunt douăzeci de ani de-atunci...

1958

¹Taxă, amendă pentru fiecare zi întârziere.

²Samar, suport de pânză și paie, cusut pe un schelet de lemn. Prins în curele ori cu sfoară pe spinare, ajută la căratul baloturilor, lăzilor etc.

